TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

THE HUMAN RIGHTS AND EQUALITY INSTITUTION OF TURKEY

YAŞLI HAKLARI ÇALIŞTAYI

www.tihek.gov.tr

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

YAŞLI HAKLARI ÇALIŞTAYI

02 ARALIK 2019, ANKARA

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE
EŞİTLİK KURUMU

YAŞLI HAKLARI ÇALIŞTAYI

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
Adres: Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00 | Faks: +90 312 422 78 99
www.tihek.gov.tr | tihek@tihek.gov.tr

EMEĞİ GEÇENLER
Dr. Hicran ATATANIR
Bengü Merve DERİN TÜRKOĞLU
Habibe KARA
Mehmet AKTAŞ
Mustafa ASLAN
Fatma TERLİK
Abdurrahim ZARARSIZ

YAPIM
Ajans Düş Pınarı
Adres: Birlik Mh. 465 Cd. No:1/5 Çankaya/ANKARA
Tel: +90 (543) 235 12 25 - +90 (532) 658 93 11
Genel Ağ: www.duspinari.com
E-posta: bilgi@duspinari.com

Baskı Yeri ve Tarihi Ankara, 2020

Baskı ve Cilt: -
Tel: -
Email: -

© Raporda yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiç bir ortamda alıntı yapılamaz.

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

YAŞLI HAKLARI
ÇALIŞTAYI

YAŞLI HAKLARI
KONFERANSI ve
İSTİŞARE KOMİSYONU
TOPLANTISI
02 ARALIK 2019, ANKARA
TİHEK

YAŞLI HAKLARI
KONFERANSI ve
İSTİŞARE KOMİSYONU
TOPLANTISI
TİHEK

TİHEK
TÜRKİYE'DE YAŞLILARA
HİZMETLER
Avni ÖZKAYA
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdü
2 Aralık 2019 – Ankara, TİHE
Bilal AKGÜL
Prof. Dr. Melek ARDAHAN

OTURUM I

İHMAL EDİLEN BİR ALAN OLARAK YAŞLI HAKLARI

SUNUCU

Değerli Katılımcılar Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tarafından düzenlenen 'Yaşlı Hakları Konferansı ve akabinde Yaşlılara Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele' konulu istişare toplantımız için bugün bir aradayız.

Kamu kurumlarından, sivil toplum kuruluşlarından ve üniversitelerden çok değerli katılımcıları bir araya getiren konferansımızın ve istişare toplantımızın insan hakları ve eşitlik anlayışına dayalı toplumsal düzen ideallerimizin gerçekleştirilmesine önemli katkılar sağlamasını diliyoruz.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

SÜLEYMAN ARSLAN - TİHEK BAŞKANI

Hayatın ileri evrelerine denk gelen yaşlılık, biyolojik süreç içerisinde hepimizin uğrayacağı bir durak ve kaçınılamayan bir dönemdir. Bu açıdan bugünün gençleri yarınların yaşlı adaylarıdır. Bu nedenle bugün ele alacağımız yaşlılık konusu, esasen hepimizi ilgilendiren bir konudur. Hepimizi ilgilendiren bu konuda bütün katılımcılarımızdan değerli katkılarını sunmaları arzusundayız.

İnsan, yaratılışı gereği onurlu bir varlıktır. Bu şerefin ve onurun kaynağı din, ahlak veya hukuk gibi farklı normlarda aransa da insanların onurlu birer varlık olduğu konusunda bir uyuşma vardır. İnsanın içkin bir değer olarak sahip olduğu onurunun korunması ise çeşitli argümanlar aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu argümanlardan birisi de şüphesiz insan haklarıdır. İnsan hakları, bireylerin salt insan olmalarından dolayı sahip oldukları devredilmez ve vazgeçilmez nitelikte haklar kümesidir.

İnsan hakları aracılığıyla bütün insanların asgari düzeyde insan onuruna yaraşır bir hayat sürmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra insan hakları alanında yoğun bir normlaşma ve kurumsallaşma çabası görülmekte-

dir. Bu normlaşma ve kurumsallaşma sürecinde toplumun bazı kesimleri ön plana çıkarken, bazı kesimler ise daha az gündem olabilmiştir. Kadınlar, çocuklar ve engelliler konusunda devletler, uluslararası kuruluşlar, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından çok çeşitli form ve düzeylerde çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır. Ancak her kesim bu kesimler kadar şanslı olamamıştır. Bu açıdan ihmal edilen ve gayretlerin görece az olduğu alanlardan birisi de 'Yaşlı Haklarıdır.'

İnsanların insan onuruna sahip olması, dolayısıyla da insan haklarının korumasından yararlanması elbette yaştan bağımsız bir durumdur. İnsan hakları, kişinin doğumundan ölümüne değin koruma sağlayan, hatta bazı durumlarda doğum öncesi ve sonrasına ilişkin dahi güvenceler sağlayan haklar bütünüdür. Ancak olması gerekeni ortaya koyan bu durum, uygulamada her zaman karşılık bulamamaktadır. İnsan hakları serüveni açısından çocuk, kadın ve engelliler için sağlanan gelişmeler ve ortaya konan gayretlerin yaşlı hakları açısından aynı düzende aynı düzeyde gerçekleşmediği görülmektedir.

Nüfus artış hızının düşmesi ile birlikte genel nüfus içinde hem sayısal hem de oransal olarak yaşlı nüfus artmıştır. Ülkemizin de dâhil olduğu birçok ülkenin nüfus piramitlerinde değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu durum, daha önce görünürlük sorunu olan yaşlı haklarının daha fazla gündem olmasını sağlamış ve ekonomiden çalışma hayatına, sosyal güvenlikten sağlığa kadar ülkelerin birçok politikasını etkiler noktaya gelmiştir. Bunca sorun, etki ve tehditlerine rağmen maalesef hem devletlerin hem de uluslararası alanda sorumluluğu olan bölgesel ve evrensel düzeydeki insan hakları mekanizmalarının geniş kapsamlı bir yaşlı stratejisi ortaya koyamadıkları görülmektedir. Bugün için uluslararası alanda bağlayıcılığı olan bir 'Yaşlı Hakları Sözleşmesi' bulunmamaktadır. Yaşlıların istihdam, emeklilik, sosyal ve kamusal hizmetlere erişim, ayrımcılık gibi birçok alandaki sorunları halen çözüm bulabilmiş değildir.

Bir insan hakları meselesi olarak 'Yaşlı Hakları' elbette önemli ve değerlidir. Ancak konu medeniyetimiz ve insan hakları olunca öncelikli ve özellikli bir hal almaktadır. Toplumsal ve kültürel unsurlarımızı geçmişten geleceğe taşıyan yaşlılarımız, tarihsel süreçte kök değerlerimize uygun olarak ailenin temel unsurlarından birisi, yol göstericisi, akıl danışılanı olmuştur. Kültürümüzde yaşlılar, bereket kaynağı olarak telakki edilmiştir.

Bununla birlikte son dönemlerde yaşlılara yönelik algıların değişime uğradığına şahitlik etmekteyiz. Özellikle yaşlıların çağa ve değişime ayak uyduramadıkları, inatçı oldukları ve aileye yük oldukları şeklinde mesnetsiz önyargılar ve kalıp yargıların ortaya çıktığı görülmektedir. Ailelerin çekirdek aileye dönüşmesi ve hayatın kentleşmesi neticesinde yaşlıların eski önemini kaybetmeye başladığı yönündeki varsayım, yaşlılara yönelik sosyal sorumlulu-

ğun artık aileden ve toplumdan çok devlete ait olduğu kabulünün yaygınlaşmasına neden olmuştur. Ancak, kök değerlerimizi bir an için anımsadığımızda bu konunun, salt devletin sorumluluk üstlendiği bir konu olmadığı ortaya çıkacaktır. Bir bütün olarak toplumun ve tüm fertlerin, yaşlıların hak ettiği saygıyı ve değeri göstermek konusunda bireysel ve toplumsal sorumluluğu bulunmaktadır.

Sadece bireyle devlet arasında söz konusu olabilecek karşılıklı taleplere ve haklara dayalı dikey ilişki bağlamında ele alınırken, bireyden bireye olan, kişilerin birbirlerine karşı yükümlülüklerini içeren yatay ilişki konusu ihmal edilmektedir. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu olarak, Ulusal Önleme Mekanizması kapsamında, çeşitli illerdeki huzurevlerini ziyaret ederek yaşlılarımızın insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşamını devam etmelerine katkı sunmak gayretindeyiz. Bu inceleme neticesinde müspet yönler ve iyi uygulama örnekleri ile varsa sorunların ve muhtemel çözüm önerilerinin rapor olarak sunulması sağlanmaktadır. Ayrıca 6701 sayılı Kuruluş Kanunumuzda 'yaş' bir ayrımcılık temeli olarak düzenlenmiştir. Yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalan yaşlılar, kurumumuza başvurabilmektedir. Kurumumuz, ayrımcı muamele durumu tespiti halinde bin Türk Lirasından on beş bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verme yetkisini haizdir.

Yaşlılara yönelik ayrımcılık, çok çeşitli yönleriyle diğer ayrımcılık türlerinden ayrılmaktadır. Yaşlılara yönelik ayrımcılığın mağdur kesimi devingendir. Bugün genç olduğu için yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalmayanlar, yaşamın ilerleyen evrelerinde bu ayrımcılığa maruz kalabilmektedir.

Bir diğer ayrışma noktası da, yaşlıların özel durumlarını dikkate almayan uygulamaların ayrımcılığa sebebiyet vermesidir. Bazı gruplara yönelik olağan uygulamalara gitmek dahi başlı başına bir ayrımcılık nedeni olabilmekte, diğer bir ifadeyle yatay eşitlik uygulamaları, bu gruplar açısından ayrımcı bir niteliğe dönüşebilmektedir.

Hayatın ileri aşamalarına denk gelen yaşlılık dönemi, ayrımcı muamelelere maruz kalınması açısından yukarıda işaret edilen hususlara iyi bir örnek oluşturmaktadır. Yaşlı bireyler, mevcut durumları itibarı ile ayrımcı uygulamalara daha yoğun şekilde maruz kalma riski taşımaktadırlar. Özellikle nüfusun geri kalanı ile aynı uygulamalara tabi tutulmaları dahi, belli durumlarda yaşlılar için ayrımcılık oluşturabilmektedir. Yaya geçidinde 20 saniye uygulaması yaşlı bireylere yönelik doğrudan ayrımcı bir muamele olmasa da özel durumlarını ve ağır hareket kabiliyetlerini dikkate almadığı için dolaylı ayrımcı bir uygulamadır. Bu örnekler elbette yaşlılara yönelik ayrımcılığın bütün boyutlarını ortaya koyma açısından yetersizdir. Yaşlılar, istihdam başta olmak üzere birçok alanda doğrudan veya dolaylı ayrımcı uygulamaların mağduru olabilmektedir.

Konu bakımından değinilmesi gereken bir diğer husus, yaşlıların huzurevlerinde kalmasıdır. Yaşlıların aile içindeki etkin pozisyonunun erozyona uğraması neticesinde kalmak durumunda bırakıldığı huzurevleri, örfümüz ve medeniyetimizle çok uyarlı değildir. Şüphesiz kastımız, ülkemizde hiçbir şekilde huzurevi olmaması değildir. Ancak medeniyetimiz açısından olması gereken, huzurevlerine olan ihtiyacın minimize edilmesidir. Yaşlılarımızın sıcak ev ortamında hayatlarını idame ettirebilecekleri uygulamaları hayata geçirmenin zorunlu olduğu kanaatindeyiz.

Belli bir yaştan sonra bireylerin toplumda etkin bir rol almak istemediği iddiasında olan 'Geri Çekilme Kuramı' kültürümüzle bağdaşmamaktadır. Bu açıdan 'aktivite' kuramının öncelenmesi ve yaşlıların gençlik dönemindeki öneminin yaşlılık döneminde de artarak devam edeceği bir hayat sürmesine imkân veren koşulların sağlanması gerekmektedir.

Ben ilave olarak bir kaç husus daha belirtmek istiyorum. Geçen yıl insan hakları kurumlarının Cenevre'deki genel kuruluna katıldık. Ana tema yaşlı haklarıydı. Orada önemli gündem maddelerinden birisi insan hakları sözleşmelerinde yaşlı haklarına gereken önemin verilmemesi konusuydu. Bir diğer önemli konu, yaşlılara aile içinde uygulanan şiddet konusuydu. Bu konu çok ihmal edilen bir konu. Bu konuda hem erkeklere hem kadınlara yönelik bir şiddet söz konusu. Diğer yandan, hem erkekler tarafından hem kadınlar tarafından uygulanan bir şiddet var. Dünyadaki en önelim şiddet konularından birisi olan bu konu ne yazık ki önemi nispetinde istatistiklere girmiyor. Bunun için gerek eğitim sistemimizde gerekse başta televizyon olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarında ciddi bir bilinç arttırma, farkındalık oluşturma ve eğitim faaliyetlerinin olması gerektiğini düşünüyorum. Şahsen bu hususta benim zihnimde iz bırakan örnekler çocukluğumda ilkokul kitaplarında yer alan okuma parçalarındaki ibretlik hikâyelerdir.

Önce çoğunuzun bildiği o okuma parçasını bir kez de ben hatırlatarak başlayayım. Oğlu ve gelini tarafından ayrımcılığa uğrayan, porselen tabakları kırdığı gerekçesiyle kendisine tahta tabak ve kaşıkla yemek verilen ihtiyar bir adam vardır. Babasına bu uygulamayı reva gören evlat bir gün küçük yaşlardaki kendi oğlunu tahtadan bir tabak oymaya çalışırken görür. "Onunla ne yapacaksın?" diye sorar. Aldığı cevap oldukça manidardır. "Bir gün siz de yaşlanıp dedemin durumuna geldiğinizde ben de size bununla yemek vereceğim. Şimdiden hazır olsun diye yapıyorum." der.

Bu konuda kendi babamdan dinlediğim bir diğer hikâye ise şöyle; Bir gelin, yaşlı kayınpederini evde istemiyor. "Ya o, ya ben." diyor kocasına. Adam bakıyor ki, bir yanda eşi ve çocukları diğer yanda babası. Seçimi babasını evden uzaklaştırmak oluyor. Yürüyecek dermanı bile olmayan babasını götürmek üzere sırtına alıp düşüyor yola. Yolda, baba oğluna:

"Oğlum, madem götürmeye niyetlendin o zaman köyün dışındaki şu kayanın başına koyuver beni" diye sesleniyor. Ve ekliyor: "Şimdi hatırladım oğlum. Zamanında ben de babamı oraya bırakmıştım. Bu da bana hak oldu." Dersini alan evlat "Demek ki benim başıma da aynı şey gelecek." diye düşünüp babasını alıp tekrar evine dönüyor.

Şimdi bunlar, hem bizim medeniyetimize dair anlatılan, kültürümüzde olan şeyler hem de dinimizin gereğidir. "Aranızdaki zayıflar sebebiyle Allah'tan yardım görür ve rızıklandırılırsınız." Anlayışı var. Bu konuda ayetler ve hadisler var. "Yanında yaşlı anne veya babası kaldığı halde cenneti kazanamayanların burnu yerde sürtünsün!" denilmiş. Aslında bunlar, bizim devletler olmadan önce zaten medeniyetimiz gereği olarak yaşadığımız hallerdir, güzelliklerdir.

'Yaşlı cenneti' demişlerdi İsveç için. "Niye?" diye sorduğumda "Çünkü yaşlılara devlet çok iyi bakıyor." demişlerdi. Ama asıl kötü olan da bu değil mi zaten? Niye devlet bakıyor? Ondan önce neden biz aileler olarak bakamıyoruz, anne babamıza sahip çıkamıyoruz? Bu konuda bizim de dünyaya değer katmamız gerektiğini, kendi değerlerimize öncelikle sahip çıkmamız gerektiğini düşünüyorum. Hepinize çok teşekkür ediyorum, başarılı bir çalışma olmasını diliyorum.

PROF. DR. VEDAT IŞIKHAN*

Sayın Vekilim, Sayın Başkanım, Konferansımızın Değerli Katılımcıları, sözlerime başlamadan önce hepinizi saygı ile selamlamak isterim. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunuzun düzenlemiş olduğu Yaşlı Hakları Konferansı ve İstişare Komisyonu Toplantısının hayırlara vesile olmasını ve başarılı geçmesini canı gönülden diliyorum.

Gerçekten Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun, bizim Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulunda tartıştığımız konuları yavaş yavaş gündeme almaya başladığını görüyoruz. Biliyorsunuz ki 2018 yılında Türkiye Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçerken çok farklı bir yapılanmaya başlamış ve burada çeşitli kurullar oluşmuştur. Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde, sosyal politikaların şekillenmesinde ben de bir kurul üyesi olarak katkıda bulunmak üzere görevlendirilmiş bulunmaktayım. Şimdi hem saygıdeğer protokole hem de değerli katılımcılara bu kurulda yaptığımız çalışmaklar hakkında kısa bilgiler vermek isterim. Bu kurul, özellikle ülkemizde uygulanan sosyal politikaların takip edilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve rapor edilmesi süreçlerinden sorumludur. Biz, her hafta yaklaşık 2 defa toplanıp, kurul üyeleri olarak gündemde olan sosyal politikalar ile ilgili hangi konular mevcutsa bu konuyu masaya yatırıp bu konuda bazı politika önerileri geliştirmekteyiz. Bu bizim için çok önemli bir görev, önemli bir sorumluluk.

Başkanımın güzel konuşmasından sonra bende bazı bilgileri ve sonuçları sizinle paylaşmak isterim. Ben İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesiyim. Sosyal hizmet uzmanıyım. Sosyal hizmet anlayışının yavaş yavaş çağdaş ülkelerin yönetim tarzına da oturtulmaya başladığını görüyoruz. Yani bakanlığımızın adının 'Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı' olması bizim için büyük bir ilerlemedir ve devrim niteliğinde bir uygulamadır. Çünkü biz akademisyenler, onlarca yıl hep mutlaka sosyal hizmetler bakanlığımızın olmasının önemine vurgu yapmış bu

* Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu Üyesi

konuda çalışmışızdır. Neden sosyal hizmetler? Çünkü sosyal hizmetler tahmin edeceğiniz gibi toplumda dezavantajlı guruplar ile çalışır, onların psikolojik, sosyal, ekonomik sorunlarıyla ilgilenir. Dezavantajlı gurup derken sadece yaşlıları kastetmiyoruz. Yaşlıların dışında, engelliler, yoksulluk, gündemimizden son sekiz yıldır düşmeyen göç ve göçün yönetimi gibi önemli konular da sosyal sorunlarımız arasında yer alıyor. Ülkenin yaşamış olduğu bu sosyal sorunların çözümüne sosyal hizmet uzmanlarının önemli katkılarda bulunma çabaları artarak devam ediyor. Bunlar çok önemli gelişmelerdir. Dünyada, sosyal hizmet mesleğinden, yaklaşık olarak yüz on yıldır söz edilmektedir. Ülkemizde 1961 yılında eğitimin başladığı bir dönem söz konusu ve mezunların sayısı gittikçe artmakta. Tüm bunların, sosyal devlete verilen önemin ciddi bir göstergesi olduğunu düşünüyorum.

Değerli katılımcılar, yaşadığımız bu dönemde sosyal sorunlarımızın dünyada yaşanan sosyal sorunlara paralel olarak gittikçe arttığına tanık olmaktayız. Bu olumlu bir gelişme midir? Elbette ki hayır. Arzu ederiz ki; savaşlar, göçler, çatışmalar, çocuk ölümleri, yoksullukla ilgili tüm sorunlar, adaletsizlik, eşitsizlik, insan hakları ihlalleri olmasın. Biz profesyoneller olarak belki bu şekilde çok olumlu düşünüyoruz ama bizim dışımızda da başka bir dünya var ve biz bu dünyanın mağdurlarıyla çalışmak zorundayız.

Ne mutlu ki; Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Sayın Cumhurbaşkanımızın önderliğinde yaşlı, kadın, genç, erkek ayrımı gözetmeksizin dünyanın her yerindeki tüm mazlumlara Suriye örneğinde olduğu gibi kapılarını açmıştır. Düşünebiliyor musunuz? Myanmar da ve Afrika'nın birçok bölgesinde sağlık bakanlığımızın sağlık tesisleri var, afatın sağlık tesisleri var, bunu ancak güçlü bir ülke yapabilir.

Değerli arkadaşlarım, TİHEK'in bu konuda düzenlemiş olduğu konferansın gerçekten çok verimli geçeceğine inanıyorum. Sempozyum programına kabaca baktım, alanında çok değerli hocalarım var. Başta İsmail Tufan olmak üzere Ayşe Hocam burada. Bu alanda uzun yıllar emek vermiş akademisyenler, uygulama alanında çalışan genel müdürlüğümüzün değerli temsilcileri var. Bunların bilgi ve görüşlerinin çok önemli olduğunu belirtmek isterim.

Yaşlılık alanındaki, özellikle yaşlı refahı alanındaki hizmet modellerinin de masaya yatırılması gerekmektedir. Yaşlılarımızın yaşadığı sorunlar belli; Sağlık sorunlarından tutun ekonomik sorunlara kadar. Ama Başkanım çok önemli bir konuya temas etti. Yaşlıların aile içerisinde ve toplumda yaşamış olduğu şiddet tamamen emniyete yansı-

masa da önemli oranda olduğunu söyleyebiliriz. Ben üç yıl önce bir doktora öğrencim ile böyle bir çalışmayı gerçekleştirdim. Yaşanan bu şiddet, mağdurlar tarafından gereği gibi ifade edilemiyor. En yakını tarafından ihmale ve istismara uğrayan yaşlıların olduğunu düşünün. Başkanımızın vermiş olduğu örnekleri Allah bize yaşatmasın. Anne babalarımızın gideceği başka bir yer yok ama çağdaş yaşam, kentleşme, kentlerdeki yaşama düzeyimiz ve kentlerin sunmuş olduğu özel niteliklerle ne yazık ki kişiliğimizi ve öz değerlerimizi yitirmeye başlıyoruz. Bu çok önemli bir tehlikedir.

Aile bizim sosyal politikalarımızın temeli niteliğindedir. Yaşlılara yönelik hizmetlerimize baktığımızda kurum bakımı öncelikli olmak kaydı ile sosyal yardımlarla, 2022. madde ile yaşlılarımızı desteklemekteyiz. Genel müdürlüğümüzün profesyonel sosyal hizmet uzmanları ve yöneticileri gece gündüz çalışmakta. Bu sorunlar devam ettikçe de çalışmaya devam edecekler. Ama burada çok kısa olarak gelecekte yaşlılarımızı bekleyen bazı riskler hakkında bilgilerimi paylaşmak isterim.

Değerli katılımcılar, takdir edersiniz ki; Yaşlılığa bağlı sağlık sorunları açısından değerlendirdiğimizde yaşam süresi ve ümidinin arttığını görüyoruz. Doğrudur, güzel bir şeydir. Toplumumuzda artık yaşlıları daha çok görmeye başlayacağız. Yani Japonya da olduğu gibi 90-100-110 yaşlarındaki yaşlılarımız ile birlikte bu toplumda yaşayacağız. Onları ayrımlaştırmadan, ayrımcılığa uğratmadan, insan hakları ihlallerini yaşatmadan kapsam içine alacağız ve onlarla bütünleşerek yaşamımızı sürdüreceğiz.

Alzheimer ve Demans (Bunama) hastalıkları. Bu konuda kurum bakımı bizim için çok önemli bir hizmet modelidir ancak buna bağlı olarak kurumlarımızın gelecekte kaçınılmaz olabilecek bu gibi eğilimlere ve demografik değişime hazırlıklı olmasının da önemli olduğunun altını çizmeliyim.

Bunun dışında geleneksel yapımızı güçlendirecek modellere ihtiyacımız var. Kamu spotlarında bunlara sık sık vurgu yapacağımız alanlar olmalı. Çünkü gençlik çok büyük bir tehlike ile karşı karşıya. Cinsiyetsiz bir topluma dönüşme, aile yapısının parçalanmasına yönelik iç ve dış mihrakların saldırıları, medyada, akıllı telefonlarda ve internet ortamlarında madde bağımlılığının özendirilmesi, yeni nesillerimizi bekleyen çok önemli sorunlardan sadece bir kaçı. Bir yandan gençlerimizi, çocuklarımızı korurken aynı zamanda da yaşlılarımızın bu gelişmelerden olumsuz etkilenme düzeyini ve risklerini azaltmamız gerektiğini düşünüyorum.

Ben bu konferansımızın hayırlara vesile olmasını diliyorum. Sayın Başkanımızı ve ekibini, bu konferansta emeği geçen değerli meslektaşlarımı arkadaşlarımı kutlamak isterim. Hepinizi saygıyla selamlarım. Teşekkür ederim.

MESUT KINALI - TİHEK İKİNCİ BAŞKANI

Değerli Konuklarımız, öncelikle bizleri yalnız bırakmadığınız için hepinize teşekkür ediyoruz. Oturumumuzun sizler, bizler ve gelecekte yaşlanacak olan gençlerimiz için hayırlı olmasını diliyorum. Değerli konuklar, yaşlılar konusunda ilk ciddi adım Birleşmiş Milletler genel kurulunca 1982'de, Viyana da yapılan ilk Dünya Asamblesinde atıldı. Burada yaşlanma süreci, özellikleri ve sorunları eline alınarak, bağımsızlık, katılım, bakım, kendini geliştirme ve itibar başlıkları altında ilkeler benimsendi. O günden sonra da zaman zaman yaşlılar ile ilgili toplantılar yapılarak konuya dikkat çekilmeye çalışılıyor.

Değerli dostlar, yaşlı haklarının ancak seksenli yıllarda dillendirilmeye başlanması haklı olarak bazı teorilerinden üretilmesine neden oluyor. Bu teorilerden birisine göre, yaşlı haklarının gündeme gelmesi, yaşlıları koruma amacından çok onların nüfusa oranını giderek yükselmesiyle artan maliyet kaygılarından ileri geliyor. Her şeyi maddeye göre değerlendiren kapitalist düşünceye bakıldığında bu endişe pek de yersiz değil. Zira küresel olarak 2000-2050 yılları arasında nüfus içinde 60 ve üzeri yaş oranı yüzde 10 dan yüzde 21 e yükselecek. Çocuk sayısı 3 de 1 oranında düşecek. Birleşmiş milletler nüfus fonu UNFAN'ın 21.yüzyılda yaşlanma raporuna göre, Türkiye'de de 60 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2012 de yüzde 9,6 iken 2050 de yüzde 26 olacak. Hatta küresel olarak gelecek 50 yılda yaşlı nüfusun 4 kat artacağı, 2050 yılında bazı gelişmiş ülkeler de yaşlı sayısının çocuk sayısının 2 katı olacağı değerlendiriliyor. Görüldüğü gibi dünya da ve ülkemizde nüfus hızla yaşlanmakta. Bu da çalışan-çalışmayan, üreten-tüketen ikilemini doğurmaktadır. Kapitalizmin ana hedefinin daha çok üretim daha çok tüketim ve dolayısıyla da daha çok kazanç olduğu dikkate

alındığında üretmeyip tüketen sınıf olarak görülen yaşlı sınıfın durumu daha da önem arz etmektedir.

Ben daha fazla sözü uzatmadan faydalanacağımız ve değerli bilgilerine başvuracağımız katılımcılara söz vermek istiyorum. Zamanımızı bir hayli aştığımız için biraz kısıtlı olarak vakit tanıyacağım maalesef. Fakat daha önce kısaca konuşmacılarımızı sırayla tanıtmak istiyorum.

Birinci konuşmacımız; Profesör Doktor İsmail Tufan. Sayın Tufan Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Gerontoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi ve Başkanlığını yapıyor şuanda. Yüksek lisans ve doktorasını Berlin de tamamlamış. Doçentlik ve Profesörlük unvanlarını Akdeniz Üniversitesinde almış. Araştırma alanları; Toplumsal yapı ve değişme, yaşlanma yaşlılık ve Gerontolojidir. Bu alanlar da yayınlanmış çok sayıda akademik çalışması ve kitapları bulunuyor. Sayın Hocamız Dünyada sayısal ve oransal olarak artan yaşlı nüfusuna dikkat çekerek bu gelişmenin beraberinde getirdiği yeni durumları özetleyecek ve artan yaşlı nüfusa rağmen yaşlı haklarının diğer insan haklarına göre hangi düzeyde korunduğunu değerlendirecektir. Yine yaşlı haklarında kurumsallaşmanın ve normlaşmanın düzeyini belirterek mevcut durum ile olması gereken arasında farkı ortaya koymaya çalışacaktır.

NÜFUSUN GRİLEŞMESİ VE YAŞLI HAKLARININ ARTAN ÖNEMİ, ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZEYDE YAŞLI HAKLARINDA KURUMSALLAŞMA VE NORMLAŞMA

PROF. DR. İSMAİL TUFAN*

Saygıdeğer hanımefendiler beyefendiler.

Bu değerli ve önemli toplantıya davet edilmekten çok büyük bir mutluluk duydum. Emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Kim herkes için insan haklarını gerçekleştirmek istiyorsa, nerede harekete geçmesi gerektiğini bilmelidir. İnsan hakları devletimizin temellerinden biridir ve biz bunu şüphesiz insan hakları evrensel beyannamesinden sonra öğrenmedik. Bu kavramla anılmasa da insan hakları, bütün dinlerin dolayısıyla dinimizin ve kültürümüzün önemli bir parçasıdır. Peygamberlerin ve peygamberimizin köle azat etmeyi teşvik ettiği, birçok köleyi özgürlüğüne kavuşturduğu bilinir. Rivayete göre, ilk ezanı okuyan Bilal Habeşî'nin azat edilen bir köle olduğu söylenir. Bazı kültürlerin aksine kültürümüzde kölelik, köle olarak yaşamak ve köle olarak yaşatmak yoktur. Yaşlı hakları insan haklarının bir parçasıdır ve öyle olmalıdır. İnsan haklarının çeşitliliği ve zenginliği neredeyse tüm politikaları ve toplum alanlarını etkilemektedir. Konunun karmaşıklığı dikkate alındığında insan hakları normlarını birbirine bağlayan ortak başlığı görmek son derece önemlidir. İnsan hakları, insan onuruna saygı üzerine kuruludur. Tüm insanlar onurları bağlamında eşit oldukları için insan eşit haklara sahiptir. Yani ayrımcılığın etkin şekilde üstesinden gelmeye yöneliktir. Bütün insanlar özgürlük, onur ve hak bakımından eşit doğarlar. Öyle diyor, 1948 de imzalanan insan hakları evrensel beyannamesi.

Yaşlılıkta özerklik ve bağımsızlığın yanı sıra uzun süreli, vadeli, palyatif bakım haklarını, bunları yapılandırmada karşılaşılan zorlukları, kilit unsurları ve gerekli önlemleri hepimiz tartışmamız gerekir diye düşünüyorum. Çünkü her ülkede değilse de çoğunda nüfusun en hızlı çoğalan kesimini yaşlılar meydana getirmektedir. Türkiye

* **Konuşmacının sunumu sırasında kullandığı slayt Ek-1'de yer almaktadır.**

istatistik kurumuna göre 65 yaş ve üzeri nüfus 5 yılda yüzde 16 artarak 2018 yılında 7,2 yani 7.186,00 kişi oldu. Yaşlı nüfusun toplam nüfustaki oranı yüzde 8 iken 2018 de aşağı yukarı 9 a yükseldi. Ancak takvimsel ve kronolojik yaş pek çok şey ifade etmemektedir. Yaşlıların durumu, ekonomik koşullarına, hangi sosyal tabakanın mensubu olduklarına, aileye, medeni durumlarına, eğitim düzeylerine, nerede yaşadığına bağlı olarak değerlendirilmelidir. Öncelikle bu faktörlere bağlı olarak yaşlıların içinde yer aldığı insan haklarının da risk derecesi tabi ki değişmektedir. İnsanın onuru yaşından ve bireysel yeteneklerinden bağımsızdır ve öyle olmalıdır. Aynı zamanda ne kadar yardıma ihtiyacı olduğu ve/veya demans hastası olup olmadığı da insanın onuruyla bağlantılı değildir. Vedat Hocam da burada bundan çok güzel bir şekilde bahsetti.

İnsanın onuru, kendisine devletin garanti ettiği saygıyla, güvenliğiyle ve bireysel özgürlükleriyle ilişkilidir. Bu sebeplerden dolayı her birey bu hakların sahibi olarak devlet politikalarının merkezini teşkil etmelidir. Fakat yaşlılar şimdiye kadar insan haklarını koruma sistemi içerisinde maalesef pek dikkate alınmamışlardır. Bu yüzden insan haklarının, koruma sisteminde görünür kılınmaları ve hak taşıyıcısı olarak daha güçlü algılanmaları gerekir. Buna ülke ve toplum olarak ihtiyacımız var. Bunun için yaşlıların insan haklarını güçlendirmek üzere interdisipliner bir çalışma gurubunun oluşturulmasını burada öneriyorum. Bu çalışma gurubunun amacı yaşlıların toplumdaki varlıklarının daha güçlü algılanmasını sağlamak ve yaşlı haklarını daha açık ve net olarak ortaya koymak olmalıdır. İnsan hakları uzmanlarının yapmış olduğu araştırmalardan da mevcut insan hakları kapmasında yaşlıların pek dikkate alınmadıkları pek tabi anlaşılmıştır. Bu yüzden bu konulara odaklanmanın gerekli olduğunu şahsen düşünüyorum. Hükümetimizin Cumhuriyet tarihinde ilk defa 2019 yılını yaşlı yılı ilan etmiş olması ve sonuna yaklaştığımız bu yılda bugünü yaşlı haklarına ayırmış olmamızı son derece anlamlı ve önemli buluyorum. Çünkü nüfusumuz sessiz ve hızlı bir şekilde yaşlanmaktadır. Kültürümüzde ve dinimizde yaşlılara saygı zaten talep edilmekte ve hepimiz zaten yaşlılarımıza bu saygıyı göstermekteyiz.

Saygıdeğer hanımefendiler, beyefendiler.

20. yüzyılın bize bıraktığı en büyük miras hiç şüphesiz ki uzun ömürlülük olmuştur. Eskiden yaşlanma ve yaşlılık bir istisna idi bugün ise bir kural haline geldi. Yeryüzündeki bütün toplumlar istisnasız yaşlanıyorlar. Bilimsel verilerle kanıtlanan bu durumu görebilen toplumlar geleceğe çok daha büyük umutlar ile bakabileceklerdir. Gerçekleri göz ardı edenler ise çok büyük sosyal problemler ile karşı karşıya kalacaklardır. Yapmamız gereken çok şey var. Bunların en önemlisi zaten mevcut olan özel-

liğimizi, devlet politikalarımızı daha güçlü vurgulamak olmalıdır. Benim önerim yeni bir şey değildir. Tekerleği yeniden icat etmek değildir. Bildiğimiz, ana-babalarımızdan atalarımızdan öğrendiğimiz ve aile içinde zaten uyguladığımız bir özelliğimizi yeni bir düzlemde yeniden ele almayı tavsiye ediyorum. Bundan bugün biz, yarın ise evlatlarımız kazançlı çıkacaklardır. Önerdiğim çalışma gurubunun görevleri arasından mevcut insan haklarının çerçevesini yeniden kontrol etmek, boşluklarını bulup bunların nasıl doldurulacaklarını tartışmak ve gelecekte insan haklarını güvence altına alacak olan yeni düşünceler üreterek yaşlıların daha iyi korunmalarını sağlamak olmalıdır. Örneğin soyutlanma, bakım, yaşlılara şiddet, sosyal güvenlik, sağlık ve bağımsızlık yaşlı haklarının korunması ve çoğaltılması bakımından üst başlıklar olarak çalışma gurubunda mutlaka tartışmaya açılmalıdır. Sivil kuruluşların bu tartışmanın ve çalışmanın içerisinde daha fazla çalışmasını sağlayacak olan olanakların mutlaka yaratılmasını yürekten tavsiye ediyorum. Eşitlik ve yaşlılık alanlarında genel olarak yaş kavramına dayanan ayrımcılık ile daha etkili bir mücadele vermeliyiz ve hepimiz buna katılmalıyız. Belirli bir yaş sınırını göz önüne almayıp genel olarak yaşlılığın nerede, neden ve nasıl soyutlandığını bu problemin nasıl çözülebileceğini hep birlikte masaya yatırmalıyız ve çözüm yollarını bulmalıyız.

Yaşlılıkta çoklu ayrımcılık ve yaş ayrımcılığına dair farkındalığı ve bilinci arttırmalıyız. Yaş ayrımcılığı ve yaşlılık ayrımcılığı iki farklı kavramdır. Yaş ayrımcılığı aynı zamanda yaşlı ayrımcılığı yaşlılık ayrımcılığı anlamına da gelmez. Yaşlılara her türlü şiddet kötü muamele ve ihmal karşısında haklarını daha iyi savunabilecekleri imkânları ülke genelinde çoğaltmalıyız ve bu konuda gerekli önlemleri almalıyız. Bunlardan etkilenenleri rahatlatacak ve destekleyecek önleyici bileşenlerin yanı sıra engelsiz şikâyet mekanizmalarını hayata geçirmeliyiz. Burada engelsiz ifadesi önemli bir kavramdır. Herhangi bir istismara ve suiistimale uğramış yaşlı, rahatlıkla ülkemizin her bir yöresinde, hiçbir engele takılmadan şikâyetini ve ıstırabını anlatabilmelidir. Yaptığım araştırmalarda, özellikle Türkiye Gerontoloji atlası bağlamında, bazı ailelerde yaşlanma ve yaşlılık sürecinde yaşlılara uygulanan şiddet, ihmal ve suiistimalin bir dokümantasyonunu oluşturduk. Ve bunu Dünya Gerontoloji ve Geriatri Cemiyetinin alt kolu olan İmpea da yayınladık. Bazı ailelerde şiddet, ihmal ve istismar kurbanı yaşlılara sizler de zannediyorum sıkça rastlıyorsunuz. Fakat toplumumuzda genel anlamda yaşlı düşmanlığına şimdiye kadar hiç rastlamadım.

Yaşlıların kamusal yaşam alanlarına katılımında bazı sıkıntılar olduğunun hepimiz farkındayız. Çalışma gurubunun görevlerinden biri de yaşlıların hangi alanlara katılımında dezavantajlı olduklarına, sebeplerine ve sorunun nasıl çözüleceğine ağırlık ver-

mek olmalıdır. Bağımsız, özerk yaşlıları çoğaltabilirsek daha iyi koşullarda yaşlanan insanların çoğalmasını hep birlikte sağlamış oluruz. Bunun karşılığı, yaşam memnuniyeti yüksek, mutlu, sağlık sorunları daha az yaşlıların çoğalması olacaktır. Çünkü genç ve yaşlıların sadece aile bağlarının güçlenmesini sağlamak ile kalmayacağız aynı zamanda kuşaklar arası birlik ve beraberliğin tüm topluma yayılmasının önündeki engelleri de düzleştirmiş olacağız.

Eğitim bir insan hakkıdır. Ve insan haklarından faydalanmanın da anahtarıdır. Eğitim olmadan topluma aktif katılım engellenebilir ve reddedilebilir. Eğitim, insanın haklarını bilmesi ve haklarını aktif olarak kullanmasını sağlar. Eğitimi belli bir yaşta sınırlarsak o zaman bu yaş ayrımcılığı olur. Buna karşın ömür boyun öğrenme hakkını düşünce merkezimize koyarsak öğrenmenin her yaşta mümkün olduğu ve her yaştaki insana bu hakkın tanınması gerektiğini hemen kavranır.

Aktif yaşlanma veya başarılı yaşlanma veya mutlu yaşlanma gibi terimlerin gücü Gerontoloji kavramları açısından zayıftır. Tek başlarına bir anlam ifade etmezler. Ama ömür boyu öğrenme dediğimizde bunun ne anlama geldiğini hemen kavrarız. Çünkü gücünü anlaşılırlığından alır. İnsanı eğitime değil öğrenmeye yönlendirir. Eğitim sistemi önemlidir ama öğrenmek daha önemlidir. Eğitim sistemi insanı öğrenmeye yönlendiriyorsa vazifesini önemli oranda yerine getirmiş olur. Bu görüşlerden hareket ederek 2016 yılında kurulan, bugünkü konumuz açısından da çok anlamlı olduğunu düşündüğüm 60 + Tazelenme Üniversitesini örnek göstermek istiyorum. Yaşı 60 ve üzeri kişilere öğrenme ve topluma aktif katılma olanağı sunan bu üniversitenin 7 kampüsünde binlerce yaşlı okuyor, binlercesi de sırasının gelmesini bekliyor. 60 Artı Tazelenme Üniversitesi yaşlı hakları açısından şunu başarmıştır; Yaşlı ayrımcılığı sadece kasıtlı ya da kasıtsız dezavantajları içermez aynı zamanda fiili dezavantajları da kapsar. Bu üniversite, yaşlılar hakkında klişeleşmiş fikirlerin ve prosedürlerin rol oynadığı öğrenme alanına katılımını engelleyen bariyerleri kısmen de olsa ortadan kaldırmanın mümkün olduğunu göstermiştir. İnsan odaklı eğitimin çocuk ve gençlerle sınırlı kalmasının gerekmediğini, fikirsel, yapısal, kurumsal engeller ortadan kalkınca her yaşta öğrenmenin mümkün olduğunu kanıtlamıştır. Ve yaşlılık algısının değişmesine önemli bir katkı sağlanmıştır. Bunu tüm politik ve yaşam alanlarında başarabiliriz. Demokratik ve sosyal değişim süreçlerini dikkate alarak demokrasimizin hukuksal, kültürümüzün insani, dinimizin ahlaki ve insanımızın yaratıcı gücünü yaşlı hakları çerçevesinde şaha kaldırabiliriz.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

MESUT KINALI

Ben de bu güzel sunumundan dolayı Sayın Profesör Tufan'a teşekkür ediyorum. İkinci konuşmacımız Avni Özkaya. Avni Bey, 1987'de Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Bölümünden mezun oldu. Huzurevlerinde ve yetiştirme yurtlarında görev yaptı. 2004 yılında Engelli Bakım Hizmetleri Daire Başkanı olarak başladığı idari görevlerini bugün Genel Müdür Yardımcısı olarak sürdürüyor. Sayın Özkaya bizlere Bakanlığın çalışmaları ve bağlı il-ilçe müdürlükleri düzeyindeki çalışmalar hakkında bilgiler sunacak. Bu bağlamda hem Bakanlığın yaşlı hakları konusunda genel ülke politikası hakkında değerlendirmelere yer verecek hem de sahada sürdürülen yaşlı hizmetlerine ilişkin detaylı bilgiler sunacak.

TÜRKİYE'DE YAŞLILARA YÖNELİK HİZMETLER

AVNİ ÖZKAYA*

Teşekkür ediyorum.

Değerli Milletvekilim, değerli başkanım, Cumhurbaşkanlığımızın değerli kurul üyesi, değerli çalışma arkadaşlarım, hanımefendiler, beyefendiler hepinizi şahsım ve kurumum adına saygıyla, sevgiyle, muhabbetle selamlıyorum. Hoş geldiniz. Bugün Sayın Genel Müdürümüz Doktor Orhan Koç Bey size hitap edecekti ancak akşam saatlerinde gelişen çok acil bir programı nedeniyle aramızda bulunamadılar. Hususi selamlarını, saygılarını iletiyorum. Ben de böyle güzel bir programın hazırlanmasında emeği geçenleri, sayın başkanımızı, değerli ekibini ve katkı veren herkesi en kalbi duygularımla tebrik ediyorum.

Uzun yıllardan beri yaşlılık ve engellilik alanında çalışan bir kişi olarak yaşlı hakları konusunda ilk defa bu şekilde üst düzey bir toplantıda bulunuyorum. Bu bizim ülkemiz açısından konuya verdiğimiz önemi göstermektedir. İnşallah bu önem güzel hizmetlere vesile olacaktır diye ümit ediyorum.

* **Konuşmacının sunumu sırasında kullandığı slayt Ek-2'de yer almaktadır.**

Ülkemizde yaşlılık deyince olumlu duygular gündemimize geliyor. Yaşlılıkta olgunluk, dengelenme, geçmiş gelecek sürekliliği, kültür ve tecrübe aktarımı güzel duygular ve hasletlerdir. Tüm bunlar sonbaharın güzelliğini yaşamak manasına geliyor diye düşünüyorum. Belki bu günlerde sonbaharımızı yaşamış kişileriz. Cenabı Allah hepimize uzun ömürler nasip etsin. Uzun süre yaşamak güzel bir şey ve cenabı Allah'ın bize bir ikramıdır. Bu sonbaharı yaşlılarımızın en güzel şekilde yaşaması konusunda biz de hizmetlerimizi, elimizden gelen çalışmaları hep birlikte yapacağız İnşallah. Ülkemizde yaşlılık konusunda kronolojik olarak farklı uygulamalar olsa da dünya sağlık örgütünü referans alacak olursak, 65 ve üzeri yaş gurubunu yaşlı olarak değerlendiriyoruz. Her ne kadar bizim huzur evlerimize girişte 60 yaş, 2022 sayılı kanunun uygulamasında 65 yaş, önleyici koruyucu yaşlılık ile hizmetlerimizde 55 yaş referans alınıyor olsa da dünyanın konuya yaklaşımı bu şekilde. Bizler de kamu kurumları olarak önümüzdeki süreçte hizmetlerimizi planlarken bir kronolojik yaş dikkate alacak olursak 65 yaşı referans alacağız. Tabi dünya sağlık örgütü ile birlikte 65-74 dönemini genç yaşlılık olarak değerlendiriyoruz. 75-84 dönemini ileri yaşlılık ve 85 ve üzerine de çok ileri yaşlılık olarak değerlendiriyoruz. Dünyanın yaşlanmakta olduğunu hepimiz biliyoruz. Şu anda 65 yaşın üzeri olanların Dünya ortalaması 9,1. oranında. 2100 yılında bu rakamın yüzde 22,6 ya ulaşacağını tahmin ediyoruz.

Bu arada ekranda önemli bir sunum bulunuyor. Burada 2100 yılına kadar 2050 - 2100 arasındaki muhtemel yaşlı toplum nüfus piramidini görüyoruz. Açık mavi renkte gözüken, normal olması gereken bir nüfus. Bunu 1950'liler takip ediyor ve genç nüfus üçgeninin alt kısmını oluşturuyor. 65 yaş üste doğru azalarak devam ediyor. Koyu maviye geldiğinizde yani bugünlere, 2017'de çalışılmış. Ama asıl dikkate almamız gereken konu kırmızıçizgi olarak gözüken 2100 yılındaki ön görüdür. 2100 yılında bizim üçgen kareye dönüşüyor. Bir de en önemli husus, ekrandaki kırmızıçizgilere dikkat edersek aşağı doğru bir eğilimi var. En alttaki satır 'yeni doğan' sayısı. Şuanda yeni doğan bebek sayısı dikkate alındığında 2100'lerde azalma söz konusu. Dünyada bizim için en önemli konu, yaşlı nüfusun toplum içerisindeki oranının artmasından daha ziyade genç nüfusun toplum içerisindeki oranının azalması. Yani daha az doğumların olması. Bu üzerinde durulması gereken bir konu diye değerlendiriyoruz.

Dünyada yaşlı nüfus konusunda Japonya gibi ülkelerin grafikte bir yayılması var tabii. Bu durumda Türkiye 167 ülke arasında 66 sırada bulunuyor. Yaşlı nüfus yoğunluğu açısından orta değerlerde bir ülkeyiz. Japonya ve Almanya, Monaco da dikkat çekiyor, ilk 3 deki ülkeler yüzde 30'lara varan bir yaşlı nüfusa sahipler. Ben kısaca geçiyorum. 2050'lere kadar ulaşan bir öngörü var; Koyu renkler yaşlı nüfusun yoğun ol-

duğu ülkeler. Onu açık maviler takip ediyor. Gri renkli olanlar da bir nevi genç nüfusa yakın olan ülkeler.

Dikkat edeceğimiz gibi Afrika ülkelerinde daha genç bir nüfus var. Türkiye ortalarda yer alıyor. Avrupa ülkelerinde, Japonya'da Amerika'nın üst kesimlerinde çok ciddi manada yaşlı nüfusu var. Artarak da devam edeceği gözüküyor. Ülkemize geldiğimiz zaman; Ülkemizin nüfus durumunu 1935'ten 2080'e kadar ön görüyoruz şu anda. 1935'de 3.9 1950'lerde 3.3 idi yaşlı nüfusumuz. Tabi, 1950'lere dikkat çekmek istiyorum, Türkiye'nin Cumhuriyet tarihinde en genç nüfusa sahip olduğu, yaşlı nüfusunun en az olduğu dönem 1950'ler. Bu da, benim kanaatimce, o yıllarda ülkemizde nüfusunun gençleştirilmesi ve yükseltilmesi noktasında çok ciddi çalışmalar olduğunu gösteriyor. Bunun da grafiklere rakamlarla yansıdığını görüyoruz. Bugün geldiğimiz noktada, istikrarlı bir yükseliş devam ediyor;8.8. Ve biz 2080'lerde nüfusumuzun yüzde 25,6 sının 65 yaş üzerindeki bireylerden oluşacağını öngörüyoruz. Ülkemizin mevcut grafiği, nüfus piramidi bu şekilde. Bunu hızlıca geçiyorum.

Asıl buradaki piramit önemli. Ekranda gördüğünüz grafik Türkiye'nin 2055-2075 deki muhtemel nüfus piramidi gösteriyor. Burada, Dünyada olduğu gibi (ve biraz önce kırmızıçizgilerle ifade ettiğim gibi) bizim önce kare gibi olan nüfusumuz biraz ters üçgene doğru eviriliyor. Altta genç nüfusumuzun önümüzdeki süreçlerde daha da azalması öngörülüyor. Alınan tüm tedbirlere rağmen genç nüfusun arttırılması konusunda istenilen noktada değiliz. Dünya Sağlık Örtünce yapılan, genç toplum, olgun toplum, yaşlı toplum ve çok yaşlı toplum şeklindeki sınıflandırmaları dikkate aldığımızda görüyoruz ki; Türkiye'ye 8.8 ile yaşlı toplum sınıfında. Artık Ülkemizin genç bir toplum değil nüfus yönünden yaşlı bir toplum olduğunun idrakinde olmaya ihtiyacımız var. Belki geçmiş yıllarda bizim genç tolum olduğumuz yönde de bazı ön kanaatlerimiz vardı ama dünya ortalamaları ve ülkemizin durumu bunun böyle olmadığını gösteriyor. Bugün itibariyle yine yaşlı nüfusumuzun dağılımı dikkat ettiğimiz zaman Güneydoğu Bölgemiz ve doğu bölgelerimizde daha genç bir nüfusa sahibiz. Karadeniz'de nüfusu daha durgun. Stabil olan Sinop, Kastamonu, Giresun gibi illerimiz de ise yaşlı nüfusun en yüksek iller olduğunu görmekteyiz. Ülkemizde yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte Alzheimer hastalığı da görülmemiş bir şekilde artıyor.

Biraz da belli başlı sorunlardan bahsedecek olursak; Eşi vefat etmiş olanlar konusu gündeme geliyor. 65 yaşın üzerindekilerin eş durumuna baktığımız zaman; Erkeklerin yüzde 12 sinin eşlerini kaybettiğini, kadınlar da ise bu oranın yüzde 40'larda olduğunu düşünüyoruz. Bu bizim için ciddi bir konu. Erkekler açısından bir dezavantaj

olduğu gözüküyor. Erkekler daha erken yaşta vefat ediyor, kadınlar daha uzun süre yaşıyor ama ömürlerinin son yıllarında yalnız, eşleri olmadan yaşıyorlar. Burada dikkate almamız gereken bir diğer önemli istatistiki durum; Türkiye'de 65 yaşın üzerinde tek kişilik yaşlı hane nüfusunun toplam nüfusa oranı yüzde 5,4. Yani bizim yaşlı nüfusumuz içerisinde yüzde 5,4 oranındaki birey yalnız yaşıyor.

Burada kişilerin huzurevinde yaşam tercihleri ile ilgili bir grafik görüyoruz. Bu grafikte insanların daha çok huzur evini düşündükleri kanaati oluşmaktadır. Çocuklarımın yanında yaşlanırım diyenlerin sayısı her geçen gün azalmaktadır. Yaşlı nüfusun yaşam kalitesini etkileyen hususlar var. Özetleyecek olursak; Hayat kalitemiz yükseldi, refahımız yükseldi, sağlık ve teknolojik alanda gelişmeler oldu ama nüfus ve yaşlı nüfus konusunda sıkıntılarımız var. Bireysel bencillik sonucu bir yalnızlaşma yaşıyoruz. Dikey yapılaşma var. Değerlerimizde yozlaşma hissediyoruz. Çekirdek aile yükseliyor. Bunların dışında; Göreli masraflar artışı, gelirlerin yetersiz kalması, eşlerin her ikisinin de gelir getirici işlerde çalışma zorunluluğu hissetmesi gibi başka problemler de sıralanabilir. Şu anda bunlar ve bunlara benzer, Ülkemizin genel yapısı haline gelmiş ve üzerinden hususen durulması gereken daha çok konular var.

Yaşlı hakları konusunda şu anda bir belge yok ancak birleşmiş milletler 1991 yılında yaşlı ilkelerini ilan etti. Bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme, itibar gibi konuların işlendiği ikinci dünya yaşlılar asamblesini gerçekleştirdi. Bakanlığımız ve Genel Müdürlüğümüz bu çalışmaları yakinen takip ediyor. Uluslararası teşkilatlar olarak da üzerimize düşeni yapmaya çalışıyoruz.

Önemli bir konu; Ülkemiz anayasasında bir değişiklik oldu ve 2010 yılında yaşlılık alanındaki yapılan çalışmaları eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı anayasal hüküm haline getirildi. Yaşlılık alanında Genel Müdürlüğümüz ve Bakanlığımız içerisinde 2007, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında bazı çalışmalar gerçekleştirdik. İstismar konusu da burada değerlendirildi. Bunun haricinde sosyal yardımlardan kısaca bahsetmekte fayda var. Bakanlığımız ukdesinde, 2022 sayılı kanun kapsamında 65 yaş üzerinde yaşlılarımızın asgari ücretin 1/3 'ünden az geliri var ise bunlara 637 ₺ yaşlılık aidatı ödeniyor. Daha sonra 2828 ek 7.madde kapsamında evde bakım ücreti ödüyoruz. Ve 65 yaş üzerindeki yaşlılarımız için şehir içinde ücretsiz seyahat imkânı sağlanıyor. Bunlar yaşlılarımızı desteklemeye yönelik önemli çalışmalar olarak dikkati çekiyor. Gündüz yaşam merkezlerimiz şu anda 27 tane oldu. Merkezlerin içerisinde; Yaşlılarımıza ve ailelerine, danışmanlık hizmetleri, rehberlik hizmetleri, sosyal hizmetler, rehabilitasyon hizmetleri, gündüz bakım hizmetleri ve evde bakım hizmetlerinin sunulmasını

hedefliyoruz. Bu çalışmaları imkânlar dâhilinde yerel yönetim ile yürütüyoruz. Yaşlı destek ile ilgili projemizi 2016 yılından beri uyguluyoruz. Bu proje kapsamında büyükşehir belediyelerimize destek veriyoruz. Onların yapacak olduğu çalışmalara mali kaynak aktarıyoruz.

Huzur Evleri konusuna gelecek olursak; Avrupa ülkelerinde bizim 10-15 katımız yatak kapasitesiyle hizmet üretiliyor. Biz bu huzur evi ihtiyaçlarını şu anda 34 bin kapasiteyle gidermeye çalışıyoruz. Bu politikalarımız devam ederse önümüzdeki yıllarda bir milyonlara varan bir yatak kapasitesine ihtiyacımız var demektir. Bu dikkate alınması gereken bir konudur. Ve burada yaşlı hizmetlerinde yeni merkezlerimizi mümkün olduğunca ciddi bir titizlikle insan haklarına ve yaşlı haklarına uygun olarak dizayn ediyoruz. Özellikle bu sene yaşlı hizmetlerimize yaşlılık yılı münasebetiyle hız verdik. Bunlardan bir kaçını sayacak olursak; Yaşlılık şurası, yaşlılık vizyon belgesi, yaşlı refah seminerleri, toplantılar, gündüz yaşam merkezlerinin arttırılması, yeni projeler gibi bir çok konu sıralayabiliriz. Yaşlı yılı olması bizim bu konuda hızlanmamıza vesile oldu. Bu vesileyle bütünleşik bakım modelini çalışıyoruz. Ve özet olarak söylemek gerekirse; Evet yaşlılık konusunda bizi bekleyen ciddi sorunlar var ancak bu sorunların kontrol altına alınması hususunda birçok ülkeye nazaran daha şanlıyız. Hala bize yardım edebilecek değerlerimiz olduğu kanaatindeyiz. Mühim olan ailemizle birlikte sağlıklı yaşlanmak. Cenabı Allah hepimize ailemiz ile birlikte sağlık afiyet içerisinde uzun ömürler nasip etsin inşallah.

MESUT KINALI

Evet, Sayın Özkaya'ya bu güzel sunumundan dolayı teşekkür ediyoruz. Üçüncü konuşmacımız Bilal Akgül. Sayın Akgül 1985 yılında Ankara'da doğdu. İlköğretim ve lise eğitimlerini Ankara da tamamladı. Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesinde tamamladı. Halen Ankara Üniversitesinde yüksek lisans eğitimine devam ediyor. 2014-2017 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığında İdari İşler Müdürü olarak görev yaptı. Bu yıldan itibaren de Altındağ Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü olarak görev yapmaktadır. Sayın Akgül yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik hizmetleri başlığı altında Altındağ Belediyesi olarak yaşlı vatandaşlara sunulan hizmetler ve sosyal yardımlar konusunda bizleri bilgilendirecektir. Buyurun süreniz 12 dakika.

YEREL YÖNETİMLERİN YAŞLILARA YÖNELİK HİZMETLERİ

BİLAL AKGÜL*

Teşekkür ediyorum.

Sayın Milletvekilim, Sayın Sosyal Politikalar Kurulu Üyem, Sayın Başkanım, değerli katılımcılar. Altındağ Belediyesi olarak yaşlılara yönelik hizmetlerimizi anlatmak için buradayım. Altındağ Belediyesi olarak 2000 yıllık kadim medeniyetimizin her zaman düstur edindiği 'insanı yaşat ki devlet yaşasın' anlayışıyla vatandaşlarımıza sosyal, psikolojik ve fizyolojik desteği gereken vermeye çalışıyoruz. Bu bağlamda yaşlılarımızın büyük sıkıntı çektiği yalnızlık anlayışına karşılık 'yalnız değilsiniz' sloganıyla sokaklarda ve halk içerisinde sürekli onlarla birlikte olmaya çalışıyoruz. Bu konuda profesyonel ekibimizle; 5 sosyolog ve 1 psikoloğumuz ile beraber, sürekli saha içerisinde, kendilerinin müracaatı olsun veya olmasın ulaşabildiğimiz kadar vatandaşımız ile iç içe olmaya çalışıyoruz.

Biz belediye olarak neler yapmaya çalışıyoruz? Öncelikle ana başlıklarımız; Eğitim, kültür, sanat, sportif faaliyetler ve yaşlılarımızın son dönemlerinde en çok sıkıntı çektiği sosyal yardımlar. Bu alanlarda kendilerine destek vermeye çalışıyoruz. Peki, eğitim alanlarında neler yapıyoruz? Kadın eğitim kültür merkezlerimiz ve erkek yaşam merkezlerimizde 80 farklı alanda kurslarımız var. Bu kurslarda yaşlı vatandaşlarımızın daha yoğun katılımını sağlayarak çalışmalar yürütüyoruz. Resim kurslarımızı -ister hobi amaçlı ister eğitim amaçlı olsun- katılımcılarımızın kendilerini yalnız hissetmemelerini sağladığımız etkinliklere dönüştürüyoruz. El sanatları alanında 40 farklı branşta kurs veriyoruz. Burada da aynı şekilde, tahta boyama, ahşap desenlemeler, minyatür sanatları gibi birçok değişik alanlarda eğitimlerimiz sürmekte. Enstrüman kurslarımız, yaşlı vatandaşlarımızın en çok rağbet gösterdiği kuşlardan bir tanesi. Altındağ bölgesinde açtığımız kurslarımızda koro, telli çalgılar ve üflemeli çalgılar alanında eğitim almaya gelen vatandaşlarımız var. Daha sonrasında aldıkları bun eğitimleri sahne performansına çevirerek vatandaşımızla paylaşıyoruz. Böylece hem

* **Konuşmacının sunumu sırasında kullandığı slayt Ek-3'de yer almaktadır.**

kendilerini daha iyi noktalarda hissetmelerini hem de daha kaliteli daha güzel vakit geçirmelerini sağlıyoruz. Eğittim kurslarımız içerisinde günümüz teknolojilerine ayak uydurmak adına kendilerine bilgisayar, akıllı telefon okuma yazma eğitimi, satranç, Osmanlıca gibi 30 farklı branşta eğitim veriyoruz. Şu anda yaşlılarımızın en büyük handikabı ellerinde bulunan telefonları kullanamamaları. Bu onlar için çok büyük problem oluşturuyor. Bize çok gelen istek buydu, buna başlatmış bulunmaktayız.

Eğitim seminerlerimiz var. 65 yıl geriye gittiğimiz zaman şu anki yaşam standardı ile 65 yıl önceki yaşam standardımızın aynı olmadığı aşikâr. Onları bu zamana adapte etmek adına, aile içi iletişim, aile hukuku, kişisel gelişim gibi birçok alan da eğitim seminerleri düzenliyoruz. Yaşlı vatandaşlarımızın sağlık alanındaki taramalarını yaptırıyoruz ve bu alanda kendilerine eğitim seminerleri veriyoruz. Bu eğitim seminerlerini kimi zaman sağlık bakanlığımızın koordinesinde kimi zaman da belediyemiz imkânları ile sürdürmeye çalışıyoruz.

Kültür sanat alanında yaşlı vatandaşlarımızı sinemalara, tiyatrolara götürüyoruz. Bu gittikleri programlardan sonra da kendilerine benzer projelerde yer almak konusunda ne hissettiklerini soruyoruz. İstekli olanlara profesyonel eğitmenler aracılığıyla drama eğitimi ve tiyatro eğitimi gibi eğitimler verdiriyoruz. Onları daha fazla sosyal hayatın içine katmaya çalışıyoruz. İlk başta anlattığım kurslarımızda üretilen resimler, el işleri ve bütün sanat ürünleri belediyemizin kendine ait merkezlerinde sergileniyor. Ziyaretçilerin satın aldığı ürünlerin gelirleriyle az da olsa kendi ekonomilerine bir katkı sağlamış oluyorlar. Ankara'mızın ilçelerine yaşlı vatandaşlarımız ile beraber kültür gezileri düzenliyoruz. Bunlardan bazılarına Başkanımız kendisi de katılıyor. İleriki zamanlarda Çanakkale gezisi başlayacak kısmet olursa.

Spor etkenliklerimiz var. Profesyonel spor hocalarımız eşliğinde yaşlılığa bağlı fizyolojik sıkıntıların azaltılmasına yönelik egzersizlerimiz oluyor. Bel fıtığı ve dizlerdeki ağrılar gibi şikâyetlerin azaltılmasına yönelik bu sportif etkinlikleri doktorlarımızın önerileri doğrultusunda gerçekleştiriyoruz. Belediyemizin havuz gibi, fitness salonları gibi merkezleri mevcut. Şu anda 5 adet olan bu merkezlerde profesyonel hocalar eşliğinde yüzme, aerobik ve fitness gibi birçok alanda sportif faaliyetler gerçekleştiriyoruz.

Ve sosyal yardımlar. Esasen sosyal yardımlar konusu belediyeler için ciddi bir handikap. Çünkü bütçenizde çok ciddi bir alan kaplıyor. Bizde bu alanı iyi kullanabilmek adına 30 daireli Doğantepe Yaşlılar Evimizdeki hizmetlerimize ağırlık veriyoruz. Bu

dairelerin her biri 1+1 konumunda ve içerisinde banyosu tuvaleti var. Kanepesinden koltuğuna, yatağından televizyonuna kadar bütün iç tefrişatı belediyemiz tarafından yapıldı. Burada barınma imkânı sağlamak adına yapılan incelemeler sonucunda, çok düşük gelir seviyesinde ve kiralarını ödemeyecek vaziyette olanların müracaatları alınıyor. Eşli veya tek başına olmaları gibi bir kısıtlamamız yok. Kendilerini burada misafir ediyoruz. Burada elimizden geldiğince hayatlarının sonuna kadar yaşam imkânı sağlıyoruz. Kendi yemeklerini kendi yapabilecek vaziyette olan vatandaşlarımız olması şartı var çünkü biz gündüz bakım ve hatta bakım hizmeti veremiyoruz belediyeler olarak.

Gıda yardımı yapıyoruz. Altındağ İlçesinde 'Altın Kart' uygulamasına geçtik. Altın Kartlarıyla, imkânlar ölçüsünde aylık 100, 200, 300 lira gibi rakamlarla Altındağ bölgesinde bulunan marketlerde diledikleri gibi alışverişlerini gerçekleştiriyorlar. Burada hareket kapasitesi düşük, yaşları iyice ilerlemiş olan vatandaşlarımızı biz kendi araçlarımızla evlerinden alıp alışverişlerini yaptırıp evlerine bırakıyoruz. Aynı şekilde yazlık ve kışlık giyim yardımlarını da periyodik olarak belediyemiz bünyesinde bulunan 'Altınay' biriminde gerçekleştiriyoruz.

Medikal malzeme yardımı yapıyoruz ki yaşlı vatandaşlarımızın yatalak hastaya dönmesi gibi durumlarda hasta bezi en büyük ihtiyaçlardan biri oluyor. Tekerlekli sandalye imkânı sağlıyoruz. Diğer medikal malzemeler konusunda da eğer hastane raporları ellerinde mevcutsa o rapora binaen malzemelerin tedarikini yapıp kendilerine teslimlerini gerçekleştiriyoruz. Tabi bunların hepsini yaparken de sosyolog ve psikolog kontrolünde ailenin gelir ve durumuna bakılarak işlemler yürütülüyor.

Tüm bu çalışmalarımızı Bakanlığımızın Sosyal Hizmet Birimleriyle, Kaymakamlıklar ve Valilik bünyesinde kurulmuş olan birimlerle, İçişleri Bakanlığımıza bağlı Sosyal Yardımlaşma Müdürlüğümüzle, Sosyal Yardımlaşma Derneklerimizle ve Vâkıflarımızla bir arada yürütmeye çalışıyoruz.

Vatandaşlarımızın müracaatta bulunurken en çok sarf ettikleri cümle şu: "Benim kimsem yok. Çoluğum çocuğum yok. Var ama yok." Çok esef verici bir şey 'var ama yok.' Biz onlara her zaman şunu hissettirmeye çalışıyoruz 'yalnız değilsiniz.' Çocuklarınız 'var ama yok' olabilir ama biz belediye olarak arkanızdayız, yanınızdayız. Bu insanlara her zaman kapımızı açık bırakmaya çalışıyoruz.

Beni dinlediğiniz için herkese teşekkür ediyorum.

MESUT KINALI

Ben de size teşekkür ediyorum.

Sayın katılımcılar, son konuşmacımız Profesör Doktor Melek Ardahan. Sayın Ardahan lisansını Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunda, Yüksek Lisansını ise Ege Üniversitesi Sağlık Birimler Enstitüsünde tamamladı. Aynı üniversitede doktora eğitimini tamamladı. Yine Ege Üniversitesinde Doçent ve Profesör unvanını aldı. Halen Ege Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Yaşlılar konusunda çok sayıda akademik çalışması bulunmaktadır. Sayın Hocam bizlere yaşlılarımızın barındığı huzurevlerinde kalma nedenleri hakkında açıklamalarda bulunacak. Bu durumun tercih mi yoksa bir zorunluluk mu olduğunu değerlendirecek. Buyurun sayın hocam.

YAŞLILARIN HUZUREVİNDE KALMASI TERCİH Mİ, ZORUNLULUK MU? ALTERNATİF YAŞAM İMKÂNLARI

PROF. DR. MELEK ARDAHAN*

Değerli katılımcılar hepiniz hoş geldiniz. Yaşlıların huzurevinde kalması tercih mi zorunluluk mu? Alternatif yaşam imkânları neler olabilir? Sizlere bu konularda bilgi vermek ve bilgilerimi paylaşmak istiyorum. Euronews'in haberlerine baktığımızda, 'Türkiye hızla yaşlanıyor', 'yaşlı nüfus yüzde 16 arttı' şeklinde haberler görüyoruz. Türkiye'de gerçekten hızla yaşlanıyor nüfus. Türkiye'de 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus 2014 yılında 6 milyon küsur iken 2018 yılında 7 milyonlara ulaştı. Yani yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2014'de yüzde 8 iken 2018'li yıllarda yüzde 8.8 arttığını görüyoruz. Yaşlı nüfusun yüzde 44.1' ini erkekler yüzde 55.9'unu ise kadınlar oluşturmaktadır. 1935'li yılardan başlayarak 2080'li yıllara doğru baktığımızda gerçekten yaşlı nüfusta artış görüyoruz. 2080'li yıllarda bu oranın yüzde 25.6 olacağı dikkati çekmek-

* **Konuşmacının sunumu sırasında kullandığı slayt Ek-4'de yer almaktadır.**

tedir. Yine projeksiyonlara baktığımızda 2013 yılında yüzde 10.2, 2030 yılında yüzde 12.9, 2040 yılında yüzde 16.3, 2060'lı yıllarda yüzde 22.6 ve 2080'e gelindiğinde yüzde 25.6 olacağı tahmin ediliyor.

Türkiye hızla yaşlanıyor. Benzer verileri daha önceki katılımcılarımız da yaptıkları konuşmalarda sundular. Yaşlılık açısından baktığımızda Türkiye 167 ülke arasında 66.sıradadır. Şimdi hayat tablolarına bir göz atacak olursak: 2015-2017 yılları sonuçlarına göre doğuşta beklenen yaşam süresi ortalaması Türkiye geneli için 78 yıldır. Erkekler için 75.3 kadınlar için ise 80.8 yıldır. Yani; 65 yaşına gelen bir kişinin yaşam süresine baktığımızda geriye ortalama 17,7 yılı kalmış oluyor. Erkekler için bu oran 16 yıl, kadınlar için ise 19,2 yıldır. 75 yaşındaki bir kişi için olayı değerlendirdiğimizde ise bu süre genellikle 10,7 yıl iken 85 yaşında 5,9 yıl olarak belirlenmiştir.

O halde yaşlılarımız nerede yaşayacaklar. Dünyada ki durumu incelediğimizde, tam olarak bakıma gereksinim duyan, tüm olanakları tükenmiş, kendi başına bağımsız olarak yaşamını sürdüremeyen, sosyal ve psikolojik açıdan yalnızlık çeken yaşlılar genellikle huzurevlerinde yaşıyor. Somatik yada psişik sorunları olanlara ise, tıbbı refakat ve terapi imkanları bulunan sağlık kuruluşu niteliğindeki bakım evlerinde hizmet veriliyor.

Türkiye de ki durum ne? Türkiye de semt yaşlılarına gündüzlü bakım hizmetleri yaygın olmadığı için bakım modelinin daha çok huzurevi hizmeti olarak biçimlendiğini görüyoruz. Kendi evinde bağımsız olarak yaşayabilecek koşullarda olanlar, tedavi, bakım, refakat, terapi imkanı bulamayanlar, evini ve kendisini geçindirecek kadar geliri olmayan, iş yapabilecek fiziki gücünü yitirenler huzur evlerini tercih ediyorlar. Huzur evi sayılarına baktığımızda; Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi sayısı 2002 yılında 63 iken, Nisan 2019 itibariyle bu sayı 147 olmuş. Buna bağlı olarak Bakanlığın huzurevlerinde bakılan yaşlı sayısı da aynı dönemde 4 bin küsur den yaklaşık 14 bine kadar çıkmıştır. Böylece huzurevi sayısı ve kapasitesi 2002'ye göre 2,3, bakılan yaşlı sayısı ise 2,8 kat artış göstermiştir. O halde huzurevinde kalmak bir tercih mi yoksa zorunluluk mu? Baktığımız zaman yaşlılar açısından huzurevinde yaşamak kişisel ve kültürel bakış açılarına göre değişiklik gösteriyor.

Şöyle bir düşünelim; yaşlılar geleneksel aile yapısı içinde saygın bir konumdadırlar. Otoriteye sahipler. Bu nedenle kendi isteği ile ya da çocukları tarafından huzur evine yerleştirilmek genellikle onların çok kolay kabul edebilecekleri bir durum olarak görülmüyor. Ayrıca yetersiz ve yanlış politikalar nedeniyle yaşanan bir takım huzursuzluk-

lar huzurevi gibi kurumsal bakım hizmetlerinin tercih edilmesini sınırlandırıyor. Ancak özellikle son yıllarda yaşam koşullarında, bireylerin eğitim seviyelerinde meydana gelen değişimler nedeniyle yine bir takım huzurevlerinde yaşanan olumlu gelişmeler nedeniyle huzurevleri artık sosyal bir gereksinim olarak kabul edilmeye başlanmış durumdadır.

Ülkemizde, yaşlılara ve çocuklara aileleri tarafından bakım verilmesi gerektiğine yönelik genel görüş geçerliliğini korumakla birlikte son yıllardaki aile yapısında ki değişim, doğumda beklenen yaşam süresinin uzaması ve bakıma gereksinim duyan yaşlı sayısının giderek artması yaşlının aile içiresinde bakılmasına ilişkin görüşün kısmen değişime uğramasına yol açıyor. Aile tarafından sunulan bakıma yönelik algı hem çocuklar hem de yaşlının kendisi tarafından çift yönlü olarak da kısmen değişim gösteriyor. Aile yapısındaki değişim ve bakıma ihtiyaç duyan yaşlı sayısındaki artış tartışmasız yaşlı ve yaşlı yakınları üzerinde hem maddi hem de manevi bir takım baskılara yol açıyor. Bu durum yaşlılara yönelik yeni politikalar ve bakım modellerinin geliştirilmesini zorunlu kılıyor. Yapılan araştırma sonuçlarına baktığımızda; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2013 yılında 4449 misafir üzerinde yaptığı bir araştırmada, yaşlıların, eşlerden birinin vefatı durumunda yalnız kalması, tek başına yaşamını sürdürmedeki güçlük ve gelecek kaygısı ile huzur evini tercih ettiğini ortaya koyuyor. Yani huzur evine gelen yaşlıların geliş gerekçelerini şu şekilde sıralayabiliriz: Yüzde 20 yalnızlık, yüzde 17 bakacak kimsesi olmaması, yüzde 13 ekonomik yetersizlik, yüzde 13 gelecek kaygısı, yüzde 11 hizmetlerin hepsine ulaşma, yüzde 11 sağlık sorunları, yüzde 6 bir yuvaya kavuşacağı düşüncesidir. Bu bulguda kendi çocukları ya da gelin damat tarafından istenmeme kaygısı ve çocuklara yük olmama isteğinin de yaşlıların huzurevine gitme kararını etkilediğini gösteriyor. Yaşlıların eşlerden birinin vefatı durumunda yalnız kalması ve maddi koşulların olumsuz yönde değişimi, çocukların ve yakınların kendi zorlukları ve maddi yetersizlikleri gibi etkenler de eklenince huzurevi seçeneğinin kaçınılmazlığı ortaya çıkıyor. Huzurevine yönelik olumlu eğilimin nedeni ise kendi yaşıtları ile olmak ve huzur evinin rahatlığı şeklinde dile getiriliyor. Yaşlıların yaklaşık 3 de 2 si huzurevine yerleşmek için kendisi müracaat ediyor. Büyük bir çoğunluğu huzurevine yerleşme kararını kendi iradeleriyle alıyor. Huzur evine yerleşme kararı alma sürecinde yaşlıların büyük bir çoğunluğu yakınlarından herhangi bir müdahale görmüyor. Huzurevine yerleşme kararını hiç kimseyle paylaşmayan yaklaşık 4 de 1 oranındaki yaşlımız kendi başlarına gelip yerleşebiliyorlar. Yaşlı yakınlarının huzurevine yerleşme kararına saygı duyma oranı ise 3 de 1'dir.

Sayın Artan ve Irmak tarafından 2017 yılında yapılan bir çalışmada huzurevinde yaşamaya başlamadan önce yaşlıların yüzde 58'i yalnız, yüzde 20'si kızı ile birlikte, yüzde 12'si oğlu ile birlikte, yüzde 10'u ise eşiyle ile birlikte yaşamaya devam etmektedir. Benzer şekilde ki literatürde de yer alan farklı çalışmalara göre de yaşlıların büyük çoğunluğunun huzurevine gelmeden önceki süreçte çocukları olmasına rağmen yalnız yaşadıkları dikkat çekiyor. Özetle: Huzurevi tercihinde genelde, yalnızlık, bakacak kimsesinin olmaması, çocuklarına yük olmamak ve ekonomik zorluklar gibi gerekçeleri ön plana çıkan etkenler olarak sıralamak mümkün. Yaşlılara, nerede yaşamayı uygun gördükleri sorulduğunda; yüzde 49'u huzur evi, yüzde 18'i kendi evi, yüzde 33'ü ise aile ve çocuklarıyla birlikte yaşamasının uygun olduğunu ifade ediyor. Huzur evi ile ilgili görüşleri sorulduğunda da; "Tüm ihtiyaçlarımız bu ortamda karşılanıyor." "Çok iyi hizmet veriliyor." "Yalnız kalmaktan kurtuldum." "Aile ve arkadaş ortamı buldum." "Çaresizlik nedeniyle geldiğim ve ölümü beklediğim yer." gibi cevaplar alındığını görüyoruz. Bu çalışmadan çıkardığımız bir başka sonuç ise, yaşlıların çoğunun kimsenin etkisi altında kalmadan kendi tercihleri ile buraya geldikleridir. Buradan hareketle huzur evleri, çocukları tarafından istemeyen ya da yalnızca kimsesi olmayan yaşlıların kaldığı bir yer olmanın ötesinde, yaşlıların kendi tercihleriyle gelmek istedikleri, profesyonel hizmet imkânları sunan kurumlara dönüşmeye başlamıştır. Kendi isteği ile huzur evlerine yerleşen yaşlıların, genellikle aile bireyleriyle ilişkilerinin daha iyi olduğu, çocuklarıyla daha sık aralıklarla iletişim kurdukları, ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da yine destek almaya devam ettikleri tespit edilmiştir. Zorunlu olarak huzur evinde yerleşen yaşlıların ise aile içi zorluklar ile daha çok karşı kaşıya geldikleri görülmektedir. Sonuç olarak, yaşlıların huzur evinde yaşamaya başladıktan sonraki süreçte huzur evi algılarının olumlu yönde bir değişim gösterdiği dikkat çekmektedir.

Evde bakımla ilgili olan çalışmalara baktığımızda, Ümit Onat tarafından 2004'te Ankara da yapılan araştırma da 1.300 kişiyle görüşülmüş ve yaşlıların neredeyse tamamının huzur evinde kalmayı istemedikleri belirlenmiştir. Huzur evinde kalmayı istememe nedenleri sorulduğunda: Yaşlıların yarısının ailesi ile kalmaktan mutlu olduğunu, yüzde 1'inin çocuklarının izin vermeyeceğini, yüzde 9.9'unun yalnız yaşamaktan hoşlandığını, yüzde 2.2'sinin huzurevi ortamından rahatsız olduğunu, yüzde 1.82'inin ise toplum baskısı nedeniyle istemediklerini dile getirdikleri tespit edilmiştir. Yapılan bir araştırmada depresyon ölçeğinden yararlanılmış ve genelde evinde yaşayanlarda yüzde 34.2 fakat huzurevinde yaşayanlarda yüzde 48.1 oranında depresyon görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Onun dışında, yine evde ve kurumda yaşayanların günlük yaşam aktivitelerinin karşılaştırıldığı bir araştırmada ise genellikle kurumda

yaşayan bireylerin yalnızlık düzeyinin evde yaşayan yaşlılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Evde bakımın da bazı olumsuz yönleri var. Kişi özel yaşamına müdahale ediliyormuş duygusuna kapılabiliyor. Aile üzerinde artan duygusal, fiziksel, ekonomik baskı oluşabiliyor. Evde sağlık bakımı verilmesi durumunda birey kendisini gerçekten hasta hissedebiliyor. Bu nedenlerden dolayı bireyler huzurevini tercih edebiliyorlar. Aksoydan'ın yaptığı çalışmaya göre huzur evinde yaşayan yaşlılar evde yaşayanlara göre daha düzenli besleniyorlar. Kurumlarda 3 ara öğünün zamanında ve eksiksiz olarak hazırlanıp sunulması nedeniyle burada yaşayanların beslenmelerinin daha düzenli olduğu düşünülüyor. Hastalanma sıklıklarına bakıldığında ise; bu oran kadınlarda yüzde 79,2 erkeklerde ise yüzde 75'dir. Kendi evinde yaşayanlarda bu oranın daha yüksek olduğu görülüyor. Yüzde 91,1'dir.

Kurum bakımına bir takım eleştiriler var. Nedir onlar? Bildiği, alıştığı, hâkim olduğu, kendisini güvende ve özgür hissettiği, anıları ile iç içe olduğu evinde yaşamaktan vazgeçmek durumunda kalan yaşlı, aile dışında bir bakım biçimi olan kurum bakımının gerçekleştiği huzur evinde çevre denetimini göreli olarak yitiriyor. Yeni durumunu kabullenemeyerek uyum sorunları yaşıyor. Bunun dışında diğer yaşlılarla aynı ortamı paylaşmak zorunda kaldığı için sorunlar yaşıyor. Toplumsal hayattan soyutlanma söz konusu olabiliyor. Aile yakınlığı, sevgisi ve ilgisinden uzaklaşarak kamusal ekonomik maliyeti daha yüksek statü kaybına uğradığını söylüyor. Onun dışında görevlilerle, kendisine bakım hizmeti veren kişiler ile anlaşmakta zorluklar yaşayabiliyor. Yaşlıların gereksinimlerinin fark edilmesinde ve sorunlarının çözülmesinde aksaklıklar ve yetersizlikler var. Toplumda huzurevleri konusunda genel olumsuz algı yaşlı bireyi ailesine yönlendirmektedir. Bir anlamda ailesine bağımlı kılmaktadır.

Var olan farklı bakım modelleri incelenmeli ve sistemle bütünleştirilmelidir. Yaşlıların toplum içinde kendi ortamlarında yaşamaları için teşvik edilmeleri gerekmektedir. Bakımını sağlayan ailelerin desteklenmesi ve sosyal yardım sağlanması gerekmektedir. Sosyal yardımlar sadece nakdi yardımlar ile kalmamalıdır. Yaşlıların yaşamını sağlık ve sosyal durumlarını güçlendirecek düzeyde olmalıdır. Yaşlılara yönelik maddi destek aktarım sistemi yerine destek sistemi tercih edilmelidir. Neden? Çünkü haneye giren paranın başka yerlere harcanma ihtimali çok fazladır. Evde yaşlı bakımı verebilecek bireylerin eğitilmesine ve istihdamına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Geriatri ya da Gerontoloji hemşireleri yetiştirilmelidir. Yaşlı çiftlere, yalnız yaşayan yaşlıya, yaşlının bakımını sağlayan ailelere yönelik bir hizmet yelpazesinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu hizmet yelpazesinde yaşlı dayanışma merkezleri, gündüz bakım evleri, gündüz bakım ve rehabilitasyon merkezleri, gönüllü aileler, yaşlı apartmanı,

yaşlı köyü, kısa süreli haftalık tam bakım uygulamaları, cep huzurevleri, evde destek sistemleri oluşturulmalıdır.

Dünyada mavi bölge denilen, Yunanistan, Japonya ve Sardunya Adası gibi beş bölgede insanların daha uzun yaşadığı söyleniyor. Peki, bizim ülkemizin mavi bölgeleri nereleri kapsıyor? Hangi bölge, il veya ilçeler insanlar için yaşamaya daha elverişli? Tufan tarafından yönetilen 2017 Gerontoloji araştırma atlasına göre on yer belirlenmiştir. Yaşlılıkta yaşanılacak yerlerin belirlenmesinde, doğal çevre, sağlık memnuniyeti, sosyal çevreye katılım gibi çeşitli kriterler göz önüne alınmıştır. Belirlenen bu yerler; Rize-Çamlıhemşin, Çanakkale, Ordu / Gölköy, Afyon / Dinar, Sinop / Gerze, Artvin, İzmir / Urla Kayseri / Develi, Bursa, Aydın ve Bozdoğan'dır. Buralarda yaşlılara uygun yaşlı apartmanları, yaşlı köyleri oluşturulabilir diye bu örneği vermek istedim. Sağlıklı ve huzurlu bir yaşlılık diliyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

MESUT KINALI

Sayın Ardahan, ben de teşekkür ediyorum, sağ olun.

Değerli katılımcılar, bu güzel konuşmalardan sonra ben de toparlama babından bir hususu belirterek konuyu kapatmak istiyorum. Bir şeyin hak olarak verilmesi, tanınması ve hatta bahşedilmesi, eğer o hak verilmediğinde talep etme ve gerektiğinde çeşitli vasıtaları kullanarak elde etme imkânı yoksa o hakkın hiçbir değeri yoktur. En zayıf ve kırılgan olarak kabul ettiğimiz bebeklerin bile haklarını elde etme imkânı bulunmakta. Çünkü ellerinde bulunan tüm dünyalıkları onların uğrunda feda etmeye hazır ebeveynleri var. Fakat ne yazık ki aynı ebeveynler yaşlandıklarında, bırakın başkalarını, üzerine titredikleri her şeylerini yollarına feda ettikleri evlatları tarafından bile terk edilebiliyorlar.

Şu hususta belirtmek isterim ki. Batı menşeli kavramlar tıpatıp ülkemize uygulandığında çeşitli sorunlar ortaya çıkıyor. Bu uyuşmazlıklardan birisi belki de en önemlisi yaşlı hakları algısıdır. Batıda yaşlı hakları denilince sıkıntısız bir hayat sürmesi anlamına geliyor. Bu anlamda huzurevleri ve ya yeni anlamıyla bakım evleri inşa etmek bir bakıma onların haklarını da ödemek anlamına geliyor. Oysa bizim kültürümüzde bu yeterli değil. Onların, maddi huzurun yanında manevi olarak da tatmin edilmesi gerekiyor. Yani, sıcak bir yuvada yaşamanın yanı sıra, torunlarını da sevebilmesi, kucaklaya bilmesi gerekiyor. Bu ayrımı daha da somutlaştırabilmek, kendi kültürümüzle batı kültürünü karşılaştırmak bakımından çok önemli iki örnek vermek istiyorum. Hepimizin bildiği gibi, bizim kültürümüz de ana-babası sağ olan daima çocuktur. Ken-

dileri seksen yaşında evlatları altmış yaşında da olsa onlar yine çocuktur. Geçinmeleriyle, barınmalarıyla ve rızıklarıyla ilgilenmeye devam ederler. Hatta kendi evleri yoktur kirada otururlar ama çocukların ev sahibi olabilmesi için ellerinde ki her şeyi hiç düşünmeden feda edebilirler. Kısacası evlatları onlardan kopuk dahi olsalar en ufak sorunları bile onlar için uykusuz geceler anlamına gelir.

Batıda ise durum daha başkadır. Bu konuda bir anekdot aktararak durumu açıklamaya çalışacağım. 1997 yılında ben müsteşar iken zamanın başbakanı, bir konuyu görüşmek danışmak için çağırmıştı. Odaya girdiğimde birkaç bakan ile sohbet ediyorlardı. Sohbet kültür ve değerlerimiz üzerineydi. O zaman şunu anlattı: Doktora için Almanya'da gittiğimde İngilizcede hostfamily dedikleri bir ailenin yanında kalıyordum. Bir gün okuldan eve döndüğümde evin salonunda büyük bir masa kurulduğunu ve masanın üzerinin de çeşitli pastalar, mumlar, içecekler ve yiyeceklerle donatıldığını gördüm. Şaşkınlıkla bunun nedenini sordum. Aldığım cevap ilginçti. "Bu gün çok sevinçli bir günümüz. Oğlumuz, bu gün on sekiz yaşını doldurdu." Ben ilaveten " E, bunda bu kadar sevinecek ne var?" Diye bir soru daha yönelttim. Bu seferki cevap daha da şaşkınlık vericiydi. "Bu gün bir yükten kurtuluyoruz. Oğlumuz on sekiz yaşını doldurduğu için ya bize kira ödeyecek yahut da çekip gidecek. Kendi başının çaresine bakacak." İşte bu kırk elli sene öncesine ait batı kültürü. Bizde ki kültür ise biraz önce anlattığım gibi hayli farklı. Dolayısıyla, batıdan aldığımız değerleri birebir kendimize uyarlamaya çalışırsak bazen çatlaklar oluşuyor.

Değerli katılımcılar, şu hususu da itiraf etmemiz gerekiyor ki; Çekirdek aileye geçişle birlikte bizler de büyüklerimizi evlerden uzaklaştırmaya başladık. Fakat yaşlıları hayatımızdan uzaklaştırarak sadece onları kaybetmekle kalmıyoruz ne yazık ki zengin tecrübelerini de kendimizden uzaklaştırmış oluyoruz. Böylelikle bizimle birlikte çocuklarımızda kaybediyor. Çünkü aile büyüklerinin olmadığı bir evde çocuklar da bu bilgelikten mahrum kalıyorlar. Oysa uzmanlara göre, yaşlılarla yaşayan çocuklarda aidiyet duygusu daha fazla gelişiyor. Değerli dostlar daha fazla uzatmadan, çok kısa olmak şartı ile üç tane soru alacağım. Sorular çok kısa olsun ve muhatabı da belli olsun lütfen. Buyurun.

ADEM ÇEVİK - TÜİK TÜRKİYE AİLE MECLİSİ BAŞKANI

Melek hanım haricinde, konuşmacılar burada istatistiki bilgiler verdiler. Yine Melek Hanım haricindekilerden çok fazla çözüm önerileri dinlemedik. Bizim 'Darülaceze' diye bir müessesiz vardı. Acizler evi iken şimdi biz buralara huzurevi dedik. Burada bir algı operasyonu var. Bunu bir defa düzeltmemiz gerekir. Bir ailenin yanında anne-baba kalıyorsa, bu boşanma sebebi sayılıyor arkadaşlar. Yargı yolu ile de ailemiz dağıtılmış oluyor. Bu konuda kanuni düzenleme gerekir. Bunu da bir öneri ve soru olarak Ali Bey mi artık kim cevaplarsa... Ayrıca sorularım olacak...

Mesela hapishanelerimiz ile ilgili istatistikler verilirken ne kadar yaşlılarımız var. Bir yanda 28 Şubat mağduru Ahmet Turan Kılıç gibi çeyrek asırdır içerde kalanlar var ama adı Ahmet Türk olursa hastalığı gerekçe gösterilerek dışarı çıkarılabiliyor. Bununla ilgili de yaşlılarımıza sahip çıkmamız lazım. Arkadaşlar! Evden bir, kedi köpek atıldığında 750 TL cezacı var ama anne-babamızı atarsak hiçbir cezai müeyyidesi yok. Hem yasal hem de ahlak anlayışını getiren çalışmalar yapmalıyız. Bunu -İsmail Bey, Ali Bey- kim cevaplarsa... Mesela Altındağ ve Mesut Bey sizin Almanya örneğiniz... Orada öğrenci bir ailenin evinde kalıyor. Biz de bunu Türkiye'ye uyarlaya biliriz. Anadolu'dan İstanbul'a, Ankara'ya gelen bir gencimiz orada kaldığında hem onlarla bütünleşmiş olur hem de o yardımı oraya yapmış oluruz.

Bir de kreş konusu var. Biz küçücük çocuğumuzu, adeta "Yavrum, büyüyünce sen de bizi huzur evine, acizler evine gönder" Dercesine kreşe gönderiyoruz. Bu anlayışı değiştirmemiz gerekiyor. Anneyi, istihdam adı altında evden çıkarıyoruz ve çocuğundan ayrılmak zorunda bırakıyoruz. Kreş öğretmenine teslim etmek yerine o çocuk ile annenin kendi evlerinde buluşturulmasına yardım etsek daha iyi olmaz mı?

PROF. DR. İSMAİL TUFAN

Evet, şimdi yaşlanma ve yaşlılığı farklı disiplinlerden ele alarak değerlendirmek gerekir. Öncelikle sizin burada bahsettiğiniz konuyu, aile bütünlüğünün korunması ve bu süreçte, yaşlanmak ve yaşlılık sürecinde kuşaklar arası diyaloğun bir kuşaklar arası

çatışmaya dönüşmemesi için bazı girişimleri yapılması gerektiği şeklinde ele alabiliriz. Evet, doğrudur, bunun için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığımız gayet güzel modern çalışmalar yapıyor, uyguluyor ve ben de çok başarılı olduklarını görüyorum. Bunun yanı sıra bizim yaşlanma ve yaşlılık dediğimizde kafamızda canlanan görüntü gerçeklik değildir. İnsan bir nesneyi olduğu gibi görebilme yeteneğine sahip değildir. O açıdan biz yaşlı dediğimiz zaman kimi tarif ediyoruz ve kimi anlıyoruz, öncelikle bunu bilmemiz gerekir. Yaşlanma bir süreçtir. Evimizden çıktığımızda biraz daha gençtik ve şuan aradan üç dört saat geçti ve biraz daha yaşlandık. Yani devamlılığı olan, anne rahminde ilk kalp atışıyla başlayan, devamında Dünyaya gelerek aldığımız ilk nefes ile Dünyadan ayrılırken verdiğimiz nefese kadar olan süre içerisinde kat ettiğimiz bir yolculuktur yaşlanmak.

Toplumumuz açısından yaşlanma ve yaşlılığı beş açıdan tarif etmek ve değerlendirmek gerekiyor: Bir; Toplumumuz gençleşiyor. Yaşlanma ve yaşlılık açısından gençleşiyor. Kırk yıl önce, altmış yasında ki bir insan öldüğünde, çok iyi yaşamış diyorduk. Bu gün, seksen yaşında vefat eden biri için çok gençmiş diye biliyoruz. Demek ki toplum olarak bizim yaşlılığa bakış açımız değişti. Burada şunu da ifade etmek istiyorum; Yaşlılık, bireyin bir kaderi değil hepimizin sırtlanması ve üstlenmesi gereken bir sorumluluk. Yaşlılık hepimizin ortak sorunu ve insanlık tarihinde ilk defa yaşlanma olgusuyla karşı karşıya kalıyoruz.

İkinci nokta; Burada değerli katılımcılar da ifade ettiler, yaşlılık olgusuna kadına özgü bir bakış söz konusu. Bakım alanında kadın var. Yaşlı erkeğe bakıyor, çocuğuna bakıyor. Burada kadının mutlak bir rolünü görüyorsunuz. Yani yaşlılığın kadınsallaştığını, kadına özgü bir süreç olduğunu görüyorsunuz.

Üçüncü olarak ise; Yaşlılığı meslekten arındırılmış bir süreç olduğunu görüyorsunuz. Baktığınızda hukuk bize -yaşlı hakları açısından bu da bir ayrımcılıktır aslında- 65 yaşına geldiğiniz zaman diyor ki; Siz bütün tecrübelerinizi bir kenara bırakın artık dışarıdasınız. Dolayısıyla yeni şeyler düşünmemiz gerekiyor. 65 yaşın üstündeki insanların bu bilgi ve tecrübe birikimlerini topluma ciddi bir şekilde nasıl kazandırırız bunu düşünmemiz gerekiyor.

Dördüncü konu tekilleşme: Eşlerden biri vefat ettiğinden dolayı ve ya bir ayrılık sürecinde dulluk döneminde tek başına yaşayan ve toplumda sayılarının hızla arttığı bir yaşlılar kesimi görüyoruz. Beşinci kısma baktığımızda ise; Daha dikkatli olmamız gerekiyor. Gelecekte, 2030 - 2040 Aralığında sokaklarda daha fazla 80 yaşında insanlarla, daha az beş yaşında çocukla karşılaşacağız. Dolayısıyla ileri yaşın getirmiş olduğu sorunlara şimdiden hazır olmamız gerekiyor. TÜİK rakamlarına göre, ileri yaş dediğimiz seksen yaş

ve üzeri bireylerimiz sayısı %56 oranında artıyor. İnsan ve yaşlı hakları açısından ve bu insanları topluma katılımı açısından da meseleye bakmak gerekiyor. Sizin son sorunuza gelince, Türkiye'de yargı bağımsızdır. Yargının vermiş olduğu karara herkesin riayet etmesi gerekiyor. Sağ olun.

MAHMUT TANAL

Teşekkür Ediyorum sayın başkan. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurum Başkanına ve Kurul Üyelerine de böyle aydınlatıcı bir konuyu masaya yatırdıkları için ayrıca çok teşekkür ederim. Şimdi yaşlılar bizim baş tacımızdır. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk yaşlılarla ilgili şöyle bir söz kullanıyor. Diyor ki; ***Bir milletin yaşlı vatandaşlarına ve emeklilerine karşı tutumu o milletin yaşama kuvvetinin en önemli kıstasıdır. Geçmişte çok güçlü iken tüm gücü ile çalışmış olanlara karışı minnet hissi duymayan bir milletin geleceğe güvenle bakma hakkı yoktur.*** Şimdi bakıyoruz, bu konu tartışılırken işin hukuksal yönü es geçildi. Neden es geçildi? Bu konuda anayasamızın 61.maddesi gereğince devlet yaşlılarını korur. Yaşlılara yardımı ve sağlanacak diğer hakları ve kolaylıkları kanunla devlet düzenler. Bu kanunların gereği olarak bakanlık kurulmuş durumda. Bakanlık temsilcisi bu olayın sadece 2009 ve 2010dan itibaren kutlandığı söylendi. Keşke bu konularla alakalı kuruluş kanunun gayesinin esasen anayasanın 61.maddesinde yer aldığını daha fazla gündeme taşısalardı. Değerli arkadaşlar mevzuatlarda yer almadı ama genel ifadelerle mevzuatlar ancak 1950'lerden sonra tartışıldı. Bu tartışma Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 2. ve 3. Maddesinde tam anlamıyla ifade ediliyor. 2.madde insanın onurlu yaşama hakkını koruyor. 3.madde ise işkence ve kötü muamele yasağını ele alıyor. Keşke bunu da tartışmış olsaydık. Ve son olarak bu korsan açıklamadan hemen sonra -özür dilerim- sorum bakanlık temsilcisine. Anayasamızın 104.maddesi tam konuyla bağlantılı. Yaşlılar ve bunamış olanlarla ilgili, engellilerle ilgili cezaları affetme, bağışlama gibi bir yetkisi var. Sayın Cumhurbaşkanı Anayasanın 104.maddesinden kaynaklanan bu yetkisini bugüne kadar kullandı mı? Kullandıysa kaç yaşlı hakkında kullandı? Bu yaşlıların istatistiği, isimleri var mıdır? Müracaat eden kaç kişi var? Bunun bilgisini verirseniz teşekkür ederim.

AVNİ ÖZKAYA

Sayın milletvekilim ve daha önceki soruyu yönelten kıymetli katılımcımız. Öncelikle bir hususu ifade etmek istiyorum. Bakanlığımız birçok konuda olduğu gibi yaşlı konusunda da çözümü ailede görmektedir. Aile değerlerimizin yükseltilmesi toplumsal değerlerimizin yükseltilmesi, sunumun en son grafiğinde gözüktüğü üzere bizim hala

en büyük avantajımız. Her insanın olduğu gibi yaşlı bireyin de aile içinde sevdikleriyle birlikte yaşaması, varsa sağlık, bakım, sosyal yardım gibi sorunlarının da aile ortamında giderilmesi bizim için temel esastır. Temel çözümler de bu şekilde şekillenmektedir. Bu nedenle ailenin yanı sıra destekle ilgili sosyal yardımlar, evde bakım uygulamaları, evde destek uygulamaları ve evde sağlık hizmetleri bizim için önemli referansı oluşturuyor. Yerel yönetimlerle, sivil toplum kuruluşlarımızla, üniversitelerimizle ve diğer paydaşlarımızla birlikte, ortak hareket ederek tüm bu hizmetlerin en üst seviyeye çıkartılması ve yaygınlaştırılması başlıca hedefimiz ve çözüm önerimizdir. Bu vesileyle bunları açıklama fırsatı verdiğiniz için teşekkür ediyorum. Sayın milletvekilimiz çok güzel ifade etti. Anayasamızda yaşlı konusu düzenlendi. Son olarak da 2010 yılında yaşlı konusunda yapılacak olan çalışmaların eşitlik ilkesine aykırı olamayacağı hususu dile getirildi. Bu çok önemli bir konuydu. Konunun Anayasada bu kadar açık ve net ifade edilmesi -soruda ifade edildiği gibi- yaşlılarla ilgili bazı özel kararların alınmasını gerektiriyor. Bakanlığımız bugüne kadar ihtiyaç hissedilen af' gibi konularla ile ilgili adımlar atmıştır. Takdir edersiniz ki; Yaşlılarla ilgili 2022 sayılı yasanın uygulanmasından dolayı yaşlılarımızla ilgili geriye dönük ödeme, idari para cezası gibi konular gündeme gelmektedir. Bu durumda yaşlı bireylerin bunu ödeme güçlüğü dikkate alınarak, kanunda düzenleme yapılmak sureti ile ödeyecekleri idari para cezalarının iptali sağlanmıştır. Yine aynı şekilde evde bakım ücretlerinin uygulanmasında, yaşlılığından dolayı bakıma muhtaç bireylerimizle ilgili hususlarda idari para cezalarından vazgeçilmesi şeklinde uygulamalara gidilmiştir. Bütçe imkânları ve ihtiyaç doğrultusunda bunun haricindeki diğer hususları da mutlaka değerlendirilmesi gereken hususlar olarak ifade etmek istiyorum. Şimdilik bu kadar. Sorularınız için teşekkür ediyorum.

AHMET TAŞ

Sayın başkan teşekkür ediyorum. Programın düzenlenmesinde emeği geçen herkesi tebrik ediyor, teşekkür ediyorum. Adım Ahmet Taş. Kayseri Gönüllü Kültür Kuruluşları Başkanıyım. Ayrıca Mazlum Der şube başkanıyım. Sayın başkanım iki gün önce Kahramanmaraş'ta idim. Bir arkadaşımız benim buraya geleceğimi bildiği için şöyle bir teklifte bulundu. Dedi ki; "Şehir hastanelerinde yaşlı, kimsesi olmayan insanlar var. Ölümleri

yaklaşmış ama bu insanlar yeterince doğru muamele göremiyorlar. Lütfen bunu orada dillendirin. Yetkililerimiz duysun ve gereğini de yapsınlar."

Tabi yaşlılık hepimizin sonunda geleceğimiz nokta. Ama bugün ceza evlerimizde gerçekten birçok yaşlılarımız var. Bir kısmı ömür boyu, bir kısmı farklı şekilde hapse mahkûm olmuşlar. Sekiz doktordan, 'ceza evinde kalamaz' raporu olan insanların bugün ceza evinde tutulduğuna şahit oluyoruz. Kırk tane hastalığı var, elli tane hap kullanıyor. Ceza evinde uzun süre kalan, artık kimseye zararı veremeyecek hale gelen bu yaşlı insanların ölümlerini evde beklemeleri için devletimiz bir şey yapamaz mı? 28 Şubat döneminin sanıkları olan o zamanın darbecileri aslında ömür boyu hapse mahkûm oldular ama yaşlı oldukları için ceza evine konmadılar. Burada bir adaletsizlik yok mu? Sayın milletvekilimde burada, bu meselelerin tartışılabilmesi için mecliste dillendirebilir.

MAHMUT TANAL

Milletvekili söyledi 104. madde çok açık.

AHMET TAŞ

Çok teşekkür ediyorum gerçekten. Geçmişteki cumhurbaşkanlarımızdan Ahmet Necdet Sezer Bey 250 ye yakın yaşlı ve hasta mahkûm için bu yetkisini kullanmıştı.

MAHMUT TANAL

Bu da kullansın.

AHMET TAŞ

Bu niye kullanmıyor. Geçenlerde üç hasta için kullandığına şahit olduk. Bu insanlar illa ki cezaevinde ölmeleri şart mı? Bir kârımız mı var ondan bizim. Adalet böyle mi tecelli eder acaba? Biraz da Cumhurbaşkanımız duysun diye. Bir sivil toplum temsilcisi olarak burada dile getirmek istiyorum. Teşekkür ediyorum.

MESUT KINALI

Peki, bende teşekkür ediyorum. Önemli bir konuydu. Evet, bunun cevap verecek muhatabı olmadığı için yorumdu bu.

PROF. DR. VEDAT IŞIKHAN

Denetimli serbestlik denen uygulamamız gibi son dönemde başlayan ve toplum içerisinde rehabilitasyonu hedefleyen uygulamalar söz konusu. Bu uygulama yaklaşık 15 yıldır ülkemizde adalet bakanlığı tarafından uygulanmakta. Cezasının bitimine yakın olanlar denetimli serbestlik bürolarına giderek toplum içerisinde rehabilite edilmeyi talep edebilir ve cezaların bu şekilde çekebilirler. Adalet bakanlığının bu şekilde mükemmel bir uygulaması söz konusu, bunu bilginize sunmak isterim.

MAHMUT ERDEMİR

Öncelikle toplumda farkındalık oluşması adına Yaşlı Hakları Konferansı ve İstişare Komisyonu Toplantısının düzenlenmesinde emeği geçen sayın başkana ve ekibine teşekkür ediyorum. Benim sorum Orhan Koç Bey'e. Özellikle ülkemizde yaşlıların oluşturduğu, bir araya gelerek kurdukları sivil toplum kuruluşları var. Emekli dernekleri var, vakıfları var. Bu sorunların konuşulması, ortak çözümlerin bulunması adına acaba bu kurum ve kuruluşlarla bir iş birliği yapılıyor mu? Bunu geliştirmek adına daha neler yapmayı düşünüyorsunuz?

AVNİ ÖZKAYA

Teşekkür ediyorum. Tabi yaşlı hizmetlerimizin yürütülmesi sürecinde muhakkak ki ilgili taraflarla birlikte, sivil toplum kuruluşlarımız, üniversitelerimiz yerel yönetimlerimiz ve diğer paydaşlarımızla birlikte çalışılması temel esasımız. Bu çerçevede birçok konuda Türkiye Emekliler Birliği ile çalışmalarımız halen devam etmektedir. Bir de bu yılın (2019 yılının) 'Yaşlılık Yılı' olması hususunu Sayın Cumhurbaşkanımız tensip buyurmuşlardır. Bu yıl içerisinde, Bakanlığımız uhdesinde 14 ilimizde 'Bölgesel Yaşlı Refahı Seminerleri' gerçekleştirildi. Bu seminerleri sivil toplum kuruluşlarımız, üniversitelerimiz, yerel yönetimlerimiz ve diğer paydaşlarımızla birlikte gerçekleştirdik. Bu vesile ile hem ülkemizde ki mevcut durum, hem de bizi bekleyen süreçle ilgili istişarelerimiz ve bilgilendirmemiz oldu. Bununla birlikte Bakanlığımız uhdesinde tematik toplantılar yine bu yıl vesilesi ile ağırlık kazandı. Alzheimer gibi yaşlılığa bağlı hastalıkları konu alan hizmetlerle ilgili teknolojik gelişmeler, dijital dönüşümler başta olmak üzere birçok konuda, hem engelli bireyler hem de yaşlılarımızla birlikte tematik toplantılar gerçekleştirildi. Yine bu toplantılarda tüm taraflarla birlikte konuları istişare etmeye gayret gösterdik.

Evet, bu yıl bizim için yaşlı yılı ve Bakanlığımız tüm enerjisini en üst seviyede bu alanda harcamaya başladı. İnşallah hızımızı kesmeden sivil toplum kuruluşlarımızla birlikte

çalışmalarımızı devam ettireceğiz. Bu vesile ile bunları anlatma fırsat verdiğiniz için teşekkür ediyor hayırlı günler diliyorum.

MESUT KINALI

Evet, değerli katılımcılarımız, oturumumuzu burada sonlandırıyorum. Konuşmacılarımıza sundukları değerli katkıları için, sizlere de bizleri sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum. Umarım faydalı olmuştur.

YAŞLI HAKLARI
KONFERANSI ve
İSTİŞARE KOMİSYONU
TOPLANTISI
02 ARALIK 2019, ANKARA
TİHEK
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURU

YAŞLI HAKLARI
KONFERANSI ve
İSTİŞARE KOMİSYONU
TOPLANTISI
TİHEK

OTURUM II

BİR AYRIMCILIK TÜRÜ OLARAK YAŞLILARA YÖNELİK AYRIMCILIK

MEHMET EMİN GENÇ - TİHEK KURUL ÜYESİ

Sayın Vekilim, kıymetli misafirler öncelikle ben de hepinizi hürmetle ve muhabbetle selamlıyorum. Saygıdeğer konuşmacılarımızı ve misafirlerimize Kurumum adına da şahsım adına da hoş geldiniz diyorum. İkinci oturumumuza başlayacağız biliyorsunuz. Bu oturumumuzun başlığı bir ayrımcılık türü olarak 'Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık'. Birinci konuşmacımız Prof. Dr. Ayşe CANATAN Hanımefendi Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalında görev yapıyor.

Özgeçmişini kısaca sizinle paylaşmak istiyorum. Konya doğumlu, 1986 yılında ODTÜ Beşeri Bilimler Psikolojisi Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde, Sosyal Kültürel ve Ekonomik Statüde ki Yaşlıların Sosyal İlişkileri üzerinde çalıştığı doktorasını ise 1997 yılında tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde görev yapıyor. Sayın hocam sizinle başlayalım buyurun lütfen.

YAŞLILARA YÖNELİK AYRIMCILIK

PROF. DR. AYŞE CANATAN*

Evet, kıymetli hazirun.

Bu toplantının hazırlanmasında her türlü emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun böyle bir konuya parmak basması oldukça manidar. Biz birçok ayrımcılık türlerinden söz edebiliyoruz ama burada yaşlılara yönelik ayrımcılığı ele alacağız. Şimdi burada iki ayrı ayrımcılıktan iki ayrı kavram-

* **Konuşmacının sunumu sırasında kullandığı slayt Ek-5'de yer almaktadır.**

dan söz edeceğiz. Kavramlardan biri yaşçılık diğeri de yaşlı ayrımcılığı. İlişkilerimizde ve tutumlarımızda ortaya çıkan yaşçılılık; Bireye, yaşına bağlı olarak bir önyargı içinde bulunulması yani onun kişiliği, kişilik özellikleri, kim olduğu dikkate alınmadan direk yaşına bağlı bir önyargı ile yaklaşılmasıdır. Yaşın modern toplumlarda oldukça önemli ve güçlü bir ayırıcı rolü var. Mesela, hemen kaç yaşınızdasınız diye sorarız maalesef. Ya da bu işe başvurmak için yaşınız tutmuyor, indirimli bilet için yaşınız müsait değil gibi cevaplarla karşılaşırız. Bunlar 'yaşçılığın' kurumlaşmış şekli. Belli bir yaşı geçtiğimizde resmi kurumlarda işe girmek ya da eski adıyla 657 de devlet memuru olmak güçtür. Bunun gibi yaş ayrımcılığı örnekleri çalışma ya da iş ortamında kendini gösterir. Bu özellikle yaşlılarda çok dikkat çeken bir durum. Çalışma hayatında 'yaşçılık' kurbanı olur yaşlılar. Yaşı dolduğu halde halen çalışıyor olmaları, halen bir kadroyu işgal ediyor olmaları gençlerin ve diğer insanların hep dikkatini çeker. Genellikle iş yerlerinde ya da kadro sıkıntısı olan kurumlarda "Emekli olsa da bir yer açılsa" diye bakılır. Emekli olup gidenin arkasında boşalttığı alan çok kıymetli bir şekilde değerlendirilir.

Yirminci yüzyılda bu ayrımcılığı eşitlere eşitsiz muamele olarak tanımlıyoruz. Ne demek eşitlere eşitsiz muamele? Biz insan olarak hepimiz eşitiz ama yaşımızdan dolayı belli özelliklerimizden dolayı bir eşitsiz muameleye maruz kalabiliyoruz. Burada yaşlılara yönelik ayrımcılığa baktığımızda yaşlılara yaşlı oldukları için ayrımcı davranılması, olumsuz bir şekilde kategorize edilerek önyargı ile yaklaşılması sık karşılaştığımız bir şey. 'Yaşçı' ön yargıların olumlu olanları da var olumsuz olanları da var. Bunlar topluma, kültüre, o topluluğun özelliğine göre değişmekte. Fakat bu yaş ayrımcılığına baktığımızda, yaş gurubuna göre değerlendirmek, içerde ya da dışarıda bırakmak çok ağır. Bizden ya da öteki olmak... Toplumda bunun yaşandığı durumlar oldukça fazla. Geçmişte saygın bir birey olarak toplumda yaşamını sürdürürken birden bire bu saygınlığın yitirilmesi yaşlı için çok anlaşılır gelmiyor.

Gerontoloji çalışmaları içinde çıkan bir kavram. İlk defa 1969 yılında Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü Başkanı Robert Butler kullanmıştır bu sözcüğü. Butler, yaşlı ayrımcılığını bu insanlara yönelik bir ırk ayrımcılığı ya da cinsiyet ayrımcılığı gibi eyleme dönüşebilen bir ideoloji türü olarak tanımlanmıştır. Yaşlı ayırımcılığı, ileri yaştakilere yönelik ön yargılı tutum ve davranışlar aracılığı ile ifade edilen bir terim. Özellikle çalışma hayatında çok fazla öne çıkan ve yaşlıları çok sıkıntıya sokan bir durum. Bu 'Yaşçılık' ya da 'Ageism' kavramı diğer ayrımcılıklardan da farklı. Mesela, ırk ve cinsiyet ayrımcılığına ilişkin tutum ve eylemeleri bulunan bir kişi, kendi ırkının ya da cinsiyetinin değişmeyeceğinden emin ama yaşlılara karşı olumsuz tutumları olan kişi bir yaşam döngüsünün içinde ilerlerken bununla karşılaşıyor. Yani ömrü vefa ederse bütün

gençler bu yaşlılık ile bir gün yüz yüze gelecekler. Geçmiş toplumlarda belki bunun bir önemi yoktu çünkü insanlar çok uzun yaşayamıyordu. 19.yüzyıla gelene kadar çok ender insanlar 60'lı 70'li hatta daha ileri yaşlara kadar yaşayabiliyorlardı ama sıradan toplumun insanlarının ortalama ömrü 40 ile 50'nin üstüne pek geçmiyordu. Sanayi devrimi ve teknolojik bilginin tecrübeye dayalı bilginin yerine geçmesi, kuşaktan kuşağa aktarılan iş yapma bilgi ve becerisinin işe yaramaz hale gelmesi ve usta çırak ilişkinsin bozulmasıyla ortaya çıkmaya başladığını söyleyebiliriz. İkinci faktör; Bilgi aktarım teknolojisinin çok hızlı değişmesi ve bu değişime yaşlıların ayak uyduramayarak dışarıda kalması. Üçüncüsü ise; Kırdan kente göçler nedeniyle yaşlıların kente kolayca uyum gösterememesi. Doğduğu, büyüdüğü yerden kalkıp, kırı ya da köyü bırakıp kente gelmesi onlar için son derece acı oluyor. Bir çalışmam sırasında balkonunda oturan yaşlı şöyle demişti; "Burası da modern bir hapishane. Açık havada ama dışına çıkamıyorsunuz. Demirlerin dışına geçemediğiniz bir yer."

Burada 20.yüzyıldaki yaşlılık teorilerinin yaşlıya, yaşlılık dönemine nasıl baktıkları teorik olarak nasıl anlamlandırdıkları da işin içine girmekte. Buna bağlı olarak da yaşlıların tüketim toplumu değerlerine sahip olmaması, medyadaki olumsuz sunuluşları ve emekliliğin bir çöküş olarak değerlendirilmesi gibi örnekler verilebilmekte. Geleneksel toplumdan modern topluma geçerken yaşlıların değer kaybına uğraması birinci basamak oluyor. Modern toplumda herkes yaşlılara hem ön yargı ile yaklaşıyor hem de zedelenen itibarın güçlendirilmesi için bir takım çalışmalar yapıyor. Bir önceki oturum da konuştuk, yaşlılar çekirdek ailenin dışında kaldı. Biz şimdi onları tekrar çekirdek ailenin içine almaya, aile değerlerini kullanarak kuşaklar arası ilişkilerle birleştirmeye çalışıyoruz. Şöyle bir durum aslında; Büyüsü bozulmuş dünyaya yeniden bir büyü kazandırmak, bozulan ilişkileri yeniden tesis etmeye yönelik bir yaklaşım. Ne kadarı gerçekleşir açıkçası bilemiyoruz. Bu işin içinde çalışanlar olarak bunun çok da kolay olmadığını görüyoruz. Çünkü bugünkü büyükşehirlerde, metropol yaşamında bir arada yaşamanın fiziksel gerekleri ve mekânsal düzenlemeleri bile hiç yeterli değil. Dolayısıyla belki ailenin, evin içinde değilse bile yakın mekânlarda olabilecek bir takım düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Bu konuda da inşaat üreticilerinin ev üreticilerinin bu manada çok bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyim.

Yaşlı ayrımcılığının nedenlerine baktığımızda, bu toplumdan topluma değişiyor. Teknoloji yoluyla hızla küreselleşen günümüz toplumlarında, modern toplum özelliklerinin, bireyselleşmenin, göçün, fırsat eşitsizliklerinin, işsizlik, istihdam, sosyal güvence gibi sosyal sorunların artması çeşitli ayrımcılık konularını da gündeme getirmektedir. Burada yaşlıya olanı konuşuyoruz ama çok sık dile getirdiğimiz kadın ile ilgi-

li ayrımcılık da var. İstihdam, işsizlik, göç ile gelen fırsat eşitsizliği, sosyal güvence gibi konular kadınların da mağdur olduğu bir durum. Belki eskisi kadar çok dillendirmiyor olsak da dezavantajlılar gurubu içinde kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler diyerek hepsinin de adını sayabiliyoruz. Burada tabi, yaşlıların şanssız oluşu, biraz da hızlı bir toplumsal değişim ve dönüşüm süresince çok aşırı etki altında kalmalarından ileri geliyor. Gelecekte nasıl olacak yani? 50 sene sonra belki bu kadar acılı bir yaşamsal ya da ruhsal durum ortaya çıkmayacak. Yaşlı nüfusunun hızla artması, emeklilik maaşları, sağlık harcamaları, bakımları, iş gücünde yer almaları toplumda gençler arasında 'yaşçı' bir kalıp yargının gelişmesine yol açmaktadır.

Şimdi bunlarla ilgili Amerikalı bir Gerontolog olan Palmor, yaşlıya karşı ön yargıları ve bu ön yargıları çürütecek gerçekleri sunmuştur. İlk olarak, yaşlıların çoğu hastadır veya sakattır diye toplumda bir ön yargının olduğunu söylüyor. Ortaya konan tüm bu ön yargılar ve gerekçeler aslında 20 sene önce incelenmiş, bunlarla ilgili araştırmalar yapılmış. Burada 65 yaş ve üstü yaşlıların yüzde 75 inden çoğunun aslında normal etkinlikleri devam ettirecek kadar sağlıklı oldukları görülüyor. Ki zaten de bakıma muhtaçlık 80-85 yaşından sonra ortaya çıkan bir durum olarak karşımıza geliyor. Yaşlıların cinsel durumları ile ilgili ön yargılar var. Bunların da doğru olmadığını Mestır ve Jansın bir takım çalışmalara dayanarak ortaya koymuşlar. Üçüncüsü, yaşlılar tuhaftır, güzellik gençlik demektir, kadınlar yaşlanınca çirkinleşmekten korkar diye bir ön yargı. Bu da tamamen Amerikan kültürüne ait bir ön yargıdır. Aslında doğu kültürlerinde, Japonya da gümüş renkli saçlar ve kırışıklıklar bilgeliğin belirtisi olarak hayranlık uyandıran bir yaşam birikimi olarak karşımıza çıkıyor. Yaşlılıkta akıl, zihinsel yetenekler, öğrenme ve hatırlama azalır deniyor. Yine yapılan çalışmalar da gençler ile yaşlıların arasındaki farkın kaynağının hastalık, motivasyon ve öğrenme tipi gibi nedenlerden kaynaklandığı anlaşılıyor. Bu durumda da yaşlıların en çok yüzde 20'sinde uzun bir geçmişe yönelik hafıza kaybının olduğu görülmüş. Aslında geçmiş ve bugün ile bağlantıları oldukça iyi devam ediyor. Yine akıl hastalıkları yaşlıların çoğunda kaçınılmazdır ve tedavi edilemez diye bir ön yargı var. Burada da yine sadece yüzde 10'undan daha azında akıl hastalığı bulunduğu tespit edilmiş. Yaşlılar işe yaramazlar, fiziksel veya zihinsel hastalıkları nedeniyle sakattırlar ve çalışmayı bırakırlar az bir kısmı çalışsa da verimsizdir diye bir ön yargı var. Yaşlıların çoğu aslında gençler kadar etkin çalışabilir. İş değiştirme, iş kazası, işe gelmeme oranları da gençlerden daha az olarak bulunmuş. Yaşlılar yalnız yaşarlar ve sosyal olarak yalıtılmışlardır ön yargısı var. Yaşlıların çoğu yani yüzde 90 dan fazlası aileleri ile birlikte yaşamaktadırlar. Arkadaşları ve komşularıyla ilişkilerini sürdürmektedirler. Ancak, çok ileri yaşlarda yalnız kalmaları, yalıtılmış olarak kalmaları söz konusu yoksa diğer durumda sosyal ilişkile-

rini sürdürmekteler. Yaşlıların genelde ya yoksul olduğu ya da zengin olduğu sanılıyor. Ancak yaşlıları yoksul sananların oranı çok yüksek. Amerika da yaşlıların yüzde 11'i yoksulluk sınırının altında yüzde, 27 ise yoksulluk sınırında yoksuldur. Yalnız yaşayan 72 yaş ve üzerindeki Amerikalı kadınların yüzde 64'ü yoksulluk sınırın çok üstünde gelir sahibidir. Tabi bunlar o ülkeye mahsus bulgular. Ama tamamı için bir ön yargı geliştirecek kadar da bir durum olmadığını bilmek gerekir. İhtiyar, hasta, yetersiz, işe yaramaz, yalnız yaşayan ve yoksul yaşlı çoğu kişiye göre depresyondadır. Yani yaşlıların çoğunun depresyonda olduğu bilgisi var. Yaşlılarda majör depresyon gençlerdekine göre aslında daha az. Ancak yüzde 60'a yakınının günlük işlerini etkileyecek ölçüde bir depresyon geçirdikleri sanılmaktadır. Yine yaşlılarda intihar oranının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek oluşu depresyonun bu gurupta önemini arttırmaktadır. Geçmişte hakikaten sınırlıydı belki ama içinde bulundukları durumdan kurtulmak için başvurdukları intihar oranının yaşlılarda giderek yükseldiği ile ilgili veriler oluşmaya başladı. Bu da yine ülkelere, toplumlara göre değişiklik göstermektedir. Yaşlıların kendileri yararına olacak biçimde politik güçleri vardır diye bir ön yargı mevcut. Yaşlıların oy veren kesim içindeki oranı yüzde 15 düzeyinde ve gurup halinde bir partiye yönelmezler. Politik güçleri de aslında sanılandan da az durumda.

Yaşlılarla ilgili tüm bu ön yargılara baktığımız da hepsinin de geçerli olmadığına dair önemli veriler mevcut. Bu konuda kültürün önemi çok fazla. Özellikle, içinde yaşanan kültür yaşlıları aciz olarak kabul ediyorsa, kendini geliştiremez olarak görüyorsa böyle bir sıkıntı doğar. Bu bizim toplumumuzda da var olan bir durum. Bunun bizdeki nedeni, 65 yaş ve üstü nüfus gurubumuzun ve özellikle ileri yaş yani 75 yaşın üzerinde olanların arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranının çok yüksek oluşudur. Bu gurubun çoğunluğunu da yaşlı kadınlar oluşturmaktadır. Bu kadınların, özellikle okuma yazma bilmiyorlarsa bugün ki teknolojiye, gündelik hayatın içindeki kaçınılmaz teknolojiye ayak uydurmaları da çok zor. Bu nedenle birçoğu tek başına yaşayamıyor. Yani ocağı yakamıyor, fırını kullanamıyor, telefon cep telefonu ile haberleşemiyor, ya da banyo yapacak şofbeni yakamıyor vs. Bunun gibi bir takım problemler karşı karıya kaldığı için zorluklar içinde. Aslında yaşlıların büyük bir kısmı eğer eğitim problemi yoksa yoğun bir demans içinde değilse, işlerini de ayakta görebilecek halde ise hayatını sürdürebiliyor. Bir başkasına bağımlı olmadan yaşayabiliyor.

Yaşlı ayrımcılığının temelleri neler diye baktığımızda, burada gençlerin ve orta yaştakilerin güçsüzlük işe yaramazlık hastalık ve ölüm ile ilgili korkularının dışa vurumu ön plana çıkıyor. Çünkü kendileri de bir gün o hale gelecekler. Yine medya da gençliğe bedensel güzelliğe ve cinselliğe önem verilmesi, yine medyada yer alan konuların gençler ile ilgili olması ve gençliğin ön plana çıkarılması gibi örnekler de önemli temel

nedenler olarak sayılabilir. İçinde yaşadığımız toplum artık bir tüketim tolumu. İlk kurulduğundaki üretime yönelik bir sanayi toplumu değil. İnsanların tükettikçe var oldukları bir sistem içinde yaşamaları ve o sistemin tüketim sisteminin sürdürülebilmesinin de en iyi tüketicileri bulmasıyla mümkün olduğunu biliyoruz. Çünkü yaşlılar iyi birer tüketici değiller. Tecrübeli oldukları, geçmişten gelen birikimlere sahip oldukları için düşünmeden tüketim yapacak durumda değiller.

Yaşlılar ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunun huzurevi, bakım evi, hastane gibi mekânlarda yapıldığını görüyoruz. Bu araştırmalar toplumun yaşlıları sürekli bakıma muhtaç olarak algılamasına neden oluyor. Oysa yaşlıların yüzde 5'i bakım evlerinde yaşıyor. Yani biz kurumlarda, yaşlıların topluca bulunduğu yerlerde araştırma yaptığımızda hep böyle özel durumda olanlarla ya da hasta olup hastanede bulunanlar ile çalışma yapıyoruz. Dolayısıyla bir takım yoksunluklar, depresyon ve hastalıklarla ilgili veriler daha fazla ön plana çıkıyor. Bu etkenler nedeniyle yaşlılara yönelik ayrımcılık oluşmakta ve gençler kendilerini yaşlılardan soyutlayarak ölümü de kendilerinden bir şekilde uzak tutmaktadırlar.

Ben bu arada bir bilgi daha paylaşmak istiyorum sizlerle. Malumunuz Antalya Akdeniz Üniversitesinde Sayın Profesör Doktor İsmail Tufan Hocanın önderliğinde 60 Artı Tazelenme Üniversitesi açıldı. Bu üniversite dalga dalga yayılıyor. Şu anda sekiz üniversite de tazelenme üniversitesi programı başladı. Ankara da ilk olarak Hacı Bayram Veli Üniversitesinde bu programla ilgili protokollerimiz yapıldı ve biz de bu programı başlatıyoruz. İnşallah 2020-2021 eğitim öğretim yılında tazelenme öğrencilerini üniversitemize bekliyoruz.

MAHMUT TANAL

Hangi konularda, hangi bölüm ve fakültelerde açıyorsunuz?

PROF. DR. AYŞE CANATAN

İlk olarak benim de görev yaptığım Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde açılacak. Fakültemizin binası yenidir, engelsiz bir binadır ve yer sorunumuz yoktur.

MAHMUT TANAL

Biz de üye olabilir miyiz? Kayıt yaptırabilir miyiz?

PROF. DR. AYŞE CANATAN

Evet, 60 yaşın üstünde herkes kayıt yaptırabilir. İlk etap da belki 50 Artı da yapabiliriz ama bu üniversiteye kayıt olma konusunda belli kurallarımız da var. Kayıt olan öğrencilerden hiçbir ücret talep etmiyoruz. Ders veren hocalar da hiçbir şekilde bir ücret almadan gönüllülük esasına göre ders veriyorlar. Konulara baktığımızda; Tarihten arkeolojiye, sosyolojiden psikolojiye, sağlık bilgilerinden yemek pişirmeye kadar pek çok konumuz var. Burada iki tane konu çok önemli, kadınlar için çivi çakma evde tamirat yapma gibi dersler erkekler için de örgü örme dersi zorunlu olarak verilecek.

CEMİL KILIÇ

Mezunlar kolay iş bulabiliyor mu?

BİR DİNLEYİCİ

Hocam formatın dışında ama özellikle yaşlılara yönelik ön yargıları Amerika üzerinden söylediniz. Acaba bizim toplumuzda yaptığınız araştırmalar var mı?

PROF. DR. AYŞE CANATAN

Ben bu sunumu hazırlarken bizim toplumumuzda yapılmış çalışmaların aşağı yukarı hepsine baktım. Çalışmaların büyük bir çoğunluğu, hemşirelik fakültelerinde, hemşirelik öğrencilerinin ya da sahada çalışan hemşirelerin yaşlılara karşı olumlu ya da olumsuz tutumlarına yönelik şekilde veya hastane çevresinde yapılan çalışmalar. Bizde henüz çalışma sayısı çok değil. Az önce Amerika üzerinden verdiğim ön yargılar listesi 1999 da yani yirmi sene öncesinde çıkan bir eserde yer alıyor. Bir sosyolog olarak oradaki verilerin az çok bizi de karşılığının olduğunu düşünmekteyim. Ama kültürel farklılıklarımızdan dolayı farklı ön yargılar, farklı ilişki bağlamları da ortaya çıkıyor bizde. Belki onların üzerinde durmak lazım. Ben, aile içinde yaşam sürdürülmesi konusunda ilgili yaşlıların çok yoğun olarak bir takım kurslara katılması gerektiğini ya da daha orta yaştayken kendilerini birlikte yaşamaya alıştırmaları gerektiğini düşünüyorum. Mesela bizde; Geçmişten beri yine ön yargılar ile süregelen gelin kaynana ya da damat kayınpeder ilişkisi var. Bunlar değiştirilmesi çok kolay olmayan ön yargılar. Ailedeki bu üyelerin her hangi birinin bir diğerini ötekileştirmesi her an söz konusu olabiliyor. Bunlar bizim kendi öz kültürümüzün içinden geliyor. Bunların tamir edilmesi biraz da güncel yaşantıya ayak uyduracak şekilde insanların kabul alanlarını genişletmelerine bağlı. Bir önceki konuşmada ailelerin öğrencileri pansiyoner

gibi barındırmasından söz edildi. Bizim aile yapımız bunu çok kabul etmez. Biz içimize çok açık ama dışımıza da bir o kadar kapalı bir yapıya sahibiz. Bu durumlar ancak bir akrabalık bağlantımız varsa gerçekleşebilir. Dolayısıyla da yeniden bir şeylerin inşa edilmesi gerekiyor. Evlerin, İçinde yaşanılacak konutların bile yeni bir anlayışla inşa edilmesi gerekiyor.

Çok teşekkür ederim.

MEHMET EMİN GENÇ

Hocam çok teşekkürler. Evet, Cemil Abinin de söylediği gibi, Amerikan toplumundan alınmış verilerdi ama herhalde bizim toplumumuzda da aynı ön yargılar söz konusu ve telafisi için ne gerekiyorsa yapılacaktır.

Saygı değer misafirler, ikinci konuşmacımız Profesör Doktor Dilek Baybora Hanım Efendi. Kendisi, Anadolu Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. Konu başlığımız 'İstihdamda Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık.' Hocamız, ilk orta ve lise öğrenimini Eski şehirde tamamlamış. Uludağ Üniversitesi ve Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümünden mezun. Yüksek lisans ve doktorasını Anadolu Üniversitesinde yapmış. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Resmi Arabulucusu. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde İş ve Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Başkanıdır. Anadolu Üniversitesinde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, İş Sağlığı ve Güvenliği alanlarında yayınlanmış çeşitli eserleri vardır. Hocam buyurun süremiz on beş dakika.

İSTİHDAMDA YAŞLILARA YÖNELİK AYRIMCILIK

PROF. DR. DİLEK BAYBORA

Sayın Milletvekilim, Değerli Başkan, değerli konuklar herkesi saygı ile selamlıyorum. Özellikle Türkiye'de nüfusun hızlı bir şekilde yaşlandığı bir ortamda böyle bir konunun gündeme gelmesi, konferansın düzenlenmesi nedeniyle emeği geçen herkese de çok teşekkür ediyorum.

Kişiler, yaşadıkları aileden ve sosyal çevreden gelen bazı bilgilere sahipler. Kişiler, gelen bu bilgiler sonucunda da bazı yargılara, önyargılara sahip olabilir. Kişiler sahip oldukları bu yargılar veya önyargılarla başka kişilere bazı kişisel özellikleri (cinsiyeti, ırkı vb) ya da belirli sosyal grupların üyesi olmaları (dini kökeni, siyasal görüşü vb) nedeniyle farklı ve haksız bir şekilde davranılabilmektedir ki bu eylem ayrımcılık olarak adlandırılmaktadır.

Ayrımcılığa baktığınız zaman, ister kişisel özellikler nedeniyle gerçekleşmiş olsun İster belirli bir sosyal gruba üye olunması nedeniyle gerçekleşmiş olsun, temel olarak bir insan hakkı ihlali olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü kişilerin insan haklarından eşit bir şekilde yararlanması engellenmiş oluyor. Bu geçmişi oldukça eski ve yaygın bir uygulama olarak karşımıza çıkıyor.

Tabi ayrımcılığın çok çeşitli temellere dayalı olarak yapılabilmesi mümkün. Bunlardan bir tanesi de yaş. Her yaştan insanın yaşı nedeniyle ayrımcı davranışla karşılaşması söz konusu. Ayrımcılık, sadece yaşlılara karşı değil gençlere karşı da yapılabilmektedir. Ancak bunlardan yaşlıların daha fazla etkilendiğini görüyoruz. Gençler yaşlılara karşı, yaşlılar da gençlere karşı bazı ön yargılara sahipler. Gençler yaşlıların kolay öğrenemediklerini, iletişim teknolojilerini kolay kullanamadıklarını, esnek olmadıklarını düşünüyorlar. Yaşlılar da gençlerin bilgilerinin eksik olduğunu, tecrübelerinin eksik olduğunu düşünüyor. Ancak yaş ayrımcılığını diğer ayrımcılık türlerinden ayıran temel bir unsur vardır. Bugün yaşlı olanlar geçmişte gençti, bugün genç olanlar ise ileride yaşlı olacaklar.

Ayrımcılığın çeşitli alanlarda ortaya çıkması söz konusu. Bunlardan bir tanesi çalışma ilişkileri olarak karşımıza çıkıyor. Çalışma hayatın da yer almak bize ekonomik bir güvence sağlıyor ama sadece bu değil. Bunun dışında sosyalleşme ve sosyal güvence imkânı sağlıyor. Geleceğinizi garanti altına almanızı, hayatınıza yön vermenizi sağlıyor. Dolayısıyla da modern toplumların bir vazgeçilmezi haline gelmiş durumda. Öte yandan çalışma hayatı çok dinamik bir yapıya sahip. Bu gün çalışma hayatında endüstri 4.0'dan bahsediliyor. Yani artık yapay zekâların, veri toplayan makinaların kullanılması söz konusu. Buna bağlı olarak da toplum 5.0'dan bahsediliyor. Çalışma hayatında iletişim teknolojileri hızlı bir şekilde değişiyor. Bilgi yenileniyor. İş hayatında esnek çalışma modelleri söz konusu. İşveren sizi her yerden 24 saat çalıştırabilir. Dolayısıyla bilginin son derece akışkan ve değişken olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bu kadar hızlı bir değişimin olduğu bir ortamda, kişilerin iş bulabilmeleri için kendilerini yenilemeleri, bilgilerini tazelemeleri, sürekli olarak gelişmeleri gerekiyor.

Tabi buradan şuraya geliyoruz. Ben açıkçası yaşlı kavramını çok kullanmayı sevmeyen birisiyim. Bunun yerine 'yaş alma' terimini kullanmayı daha doğru buluyorum. Çünkü doğduğumuz andan itibaren takvimsel olarak hepimiz yaş alıyoruz. Yaş almış kişiler için tecrübe, olumlu nitelik olarak ifade ediliyor. Ancak, bilginin, iletişim teknolojilerinin sürekli yenilendiği, çalışma alanlarının bu kadar dinamik bir yapıya sahip olduğu günümüz şartlarında ne yazık ki tecrübenin eski anlamını ve önemini yitirmesi söz konusu oluyor. Ne yazık ki, ağır rekabetçi çalışma şartlarının, krizlerin hüküm sürdüğü günümüz şartlarında işe alımlarda, çalışma ilişkilerinde ve işten çıkarmalarda yaş belirleyici bir unsur haline geliyor.

Az önce Dünya Sağlık Örgütünün yaşlı tanımı ifade edildi. Ancak 65 yaş sonrasını yaşlı olarak ifade ediyoruz. Ama işverenler yaş almış işçileri işe almak konusunda isteksiz davranıyorlar. Mesela: Kelly Services'ın Türkiye'yi de kapsayan araştırmasında, Türkiye'de işverenler, nispeten daha az deneyime sahip olan, sosyal hakları fazla önemsemeyen ve daha az ücrete çalışabilecek kişileri tercih ettiklerini söylüyorlar. Benim özel sektörde çalışan arkadaşlarım da bunu yaşadılar. Ne yazık ki 40-45 yaşlarında ki işçiler çalışma hayatına tutunabilme konusunda çok büyük sıkıntı yaşıyorlar. Çünkü bu yaşa geldikleri zaman belirli pozisyonlara gelmiş oluyorlar. Ücretleri, sosyal hakları iyi bir seviyeye gelmiş oluyor. Bu aşamada işverenler bu kişileri daha düşük haklarla ve daha az ücretle çalışabilecek olanlarla değiştiriyorlar. İş gücü piyasasından çıkarılanların yeniden aynı şartlarda iş bulabilmeleri çok zor oluyor. Ne yazık ki, çok daha düşük şartlara razı olmaları söz konusu olabiliyor.

Konuya sektörel bazda da bakmak gerekiyor. Mesela üniversitelerde biz bu açıdan şanslıyız. Bilgi, deneyim, tecrübe ile çok uzun yıllar bu mesleği yapabiliyorsunuz. Ama medya gibi gençliğe, güzelliğe önem veren sektörlerde 40-45 yaşındaki kişilerin hala piyasadan ayrılmadığı, hala çalışmaya devam ettiği şeklindeki eleştirilerle karşılaşıyoruz. Bunlara ilaveten, çalışma hayatında yaş almış kişilere karşı ne yazık ki, iş başvurularının reddedilmesi, sınırlı istihdam olanakları, ücretlerinde azaltılmaya gidilmesi, ilk önce onların işten çıkarılması gibi uygulamalar da söz konusu oluyor. İşverenlerin ve çalışanların, bir çalışanın ne zaman emekli olması gerektiğine dair bazı algıları söz konusu olabilmektedir. Bu algılar çoğu zaman yaşlı çalışanları işgücü piyasasının dışına itebilmektedir. Ama burada şöyle bir durum söz konusu, hem dünyada hem Türkiye'de ortalama yaşam süresi uzuyor. Ortalama yaşam süresi uzadığı zaman sosyal güvenlik sitemlerinin varlıklarını devam ettirebilmeleri için emeklilik yaşının arttırılması gündeme geliyor. Bir taraftan 40-45 yaşına gelenler iş gücü piyasasında iş bulabilme ve eğer piyasadan ayrıldılarsa yeniden iş gücü piyasasına girebilme konusunda zorluk yaşıyorlar. Ama diğer taraftan baktığınızda bunların emekli olabilmeleri için de belirli bir yaşa gelmeleri gerekiyor. Dolayısıyla kendi içerisinde birkaç sorunun ortaya çıkması söz konusu.

İşverenler, yaş almış işçilerin eğitimlerinin düşük olduğunu, bilgilerinin eskidiğini söylüyorlar. Şimdi işverenlerin böyle olumsuz yargıları var ama literatüre baktığımız zaman –az önce söylendi- yaş almış işçilerin daha fazla ürettikleri, daha az devamsızlık yaptıkları, daha az iş kazasına uğradıkları ve daha az iş değiştirdikleri ortaya çıkmış durumda. Yaşın ilerlemesiyle verimlilikte bir azalma olduğuna dair her hangi bir bulgu elimizde yok. Amerika'da yapılan bir araştırma 17-24 yaş arasında olanlar ile 60-75 yaş arasında olanların öğrenme kapasitesinde her hangi bir fark olmadığını ortaya koydu. Demek ki yaş almış kişilerin bu yeni bilgileri öğrenme, kendilerini yenileme konusunda teşvik edilmeye ihtiyaçları var. Tabi işverenler bu yaş almış kişileri eğitmek konusunda isteksizler. Çünkü onlardan daha kısa süre yararlanacaklarını düşünüyorlar. Bu nedenle de baktığımız zaman bazı çalışanların ne yazık ki seminerlere katılımlarının işveren tarafından engellenmesi söz konusu.

Yaşlılara karşı olumsuz yargı ve tutumlardan dolayı bu kişilerin daha uzun süre çalışma yaşamında kalabilmesini sağlayabilmek için istihdamda yaş ayrımcılığı düzenlemesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü çalışma hayatında yaşlılara yönelik ayrımcılık, yoksulluğa ve yaşlının sosyal olarak dışlanmasına neden olmaktadır. Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, ILO'nun ayrımcılığı, yaş ayrımcılığını önlemeye yönelik önlemler içeren belgeleri bulunmakta ve ülkeler kendi mevzuatlarında ayrım-

cılığı, yaş ayrımcılığını önlemeye yönelik düzenlemeler yapmaktadır. Yaş ayrımcılığına yönelik uluslararası düzenlemelerde ayrımcılık temelleri arasında bazen yaş ayrımcılığından açıkça bahsedilmekle birlikte bazı düzenlemelerde ayrımcılığın diğer temellerinden bahsedilip "... ve bunun gibi diğerleri..." gibi ifadeler kullanıldığı görülmektedir. OECD ülkeleri içerisinde Amerika iyi düzenlemeye sahip olan bir ülke olarak karşımıza çıkıyor. Federal düzeyde yapılan düzenlemeye baktığımız zaman 40 yaş ve üzerini istihdam da korumaya yönelik düzenleme söz konusu. Kanada, İngiltere, Avusturalya ve Türkiye gibi ülkelere baktığımız düzenlemelerde bir yaş sınırının getirilmediğini, genel bir yaş ayrımcılığı düzenlemesinin olduğunu görüyoruz. Mesela; Anayasamızın 'Kanun Önünde Eşitlik' başlığını taşıyan 10.maddesinde açıkça yaştan bahsedilmiyor 've benzeri sebepler' ifadesi kullanılıyor. 4857 sayılı iş kanununun 5.maddesinde aynı şekilde eşit davranma ilkesi karşımıza çıkıyor. Burada da yaştan bahsedilmiyor ama 'benzeri' ifadeleri kullanıldığı için yaşı kapsadığını düşünüyoruz. Düzenlemelerde 've benzeri' ifadesi kapsamı genişletme imkânı sağlıyor. Burada iş kanununda iş ilişkisinde ayrımcılık yapılamayacağı ifade ediliyor. Dolayısıyla iş kanununa tabi olarak 5.maddeden yararlanabilmek için işveren ile iş ilişkisinin kurulmuş olması ve iş sözleşmesi imzalanmış olması lazım. Yani çalışma ilişkisi içerisinde yer alırken ya da işten ayrılırken ayrımcılık yapılırsa düzenlemeye başvurulabiliyor. İşe başvuru aşamasında yaş nedeni ile bir ayrımcılık yapıldığında buna yönelik her hangi bir düzenleme olmaması önemli bir eksiklikti. 2016 yılında kabul edilen Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu bu alanda ki eksikliği giderdi. Kanunda m.6/1'de işyeri ve iş ile ilgili başvuru, seçim kriterleri, işe alım şartlarının ve işle süreçlerin hiçbirinde ayrımcılığın yapılamayacak olmasının ifade edildikten sonra ikinci fıkrada ayrımcılığın iş ilanlarını da kapsayacağı ifade edilmiştir. Bunun olumlu bir gelişme olduğunu söyleyebiliyoruz.

OECD diyor ki; Yaş ayrımcılığı ne açıkça yapılır ne de ölçülebilir. Yaş almış işçilerin iş gücü piyasasında yer alabilmeleri, işlerini koruyabilmeleri için hem kendilerine hem de devlete önemli görevler düşüyor. Bir kere çalışanlarda "Emeklilik yaşım geldi. Benim artık yeni bir şey öğrenmeme gerek yok." Şeklinde bir anlayışın olmaması gerekir. Eğer iş gücü piyasasında işini korumak istiyorsa, yeni iş bulabilmek istiyorsa kendisini sürekli olarak yenilemek zorunda. Hepimiz takvimsel olarak yaş alacağız. Ama kendimizi mümkün olduğu kadar yenileyip bu yaş alma sürecini kaliteli bir şekilde geçirmemiz gerekiyor. Kendimize yatırım yapmamız gerekiyor. Bunun yanı sıra Devletin de yaş almış kişilerin işe alınmasını sağlamak ve iş gücü piyasasında tutmak amacıyla programlar uygulaması gerekebilir. Belirli yaşın üzerinde işe alınan işçiler için teşvik programları getirilebilir. Aynen engellilerde olduğu gibi belirli yaşın üzerinde işçilerin

işe alınması durumunda kota uygulamasının getirilebilmesi söz konusu olabilir. Bu kişilerin öğrenme açısından bir farkı olmadığına göre demek ki motive edilmeleri, teşvik edilmeleri gerekiyor.

Amerika dışındaki ülkelerde zorunlu emekliliğin yasaklanmadığını görüyoruz. Türkiye'de de sosyal güvenlik mevzuatı sizi zorunlu olarak emekli etmiyor. Sadece kuruma başvurursanız emekli olabiliyorsunuz. Fakat iş sözleşmesi, toplu iş sözleşmesi ya da iş yeri iç yönetmeliklerinde belirli yaşa gelmiş olanların emekli olacağına yönelik düzenlemeler yapıldığı görülüyor. Yargıtay'ın kararlarında ise, eğer herkese eşit olarak uygulanıyorsa, iş yeri iç yönetmeliğinde, toplu iş sözleşmesinde bir düzenleme varsa, herkes bunun hakkında bilgi sahibi ise böyle bir durumlarda işten çıkarmada yaşın bir sosyal seçim kriteri olarak uygulana bileceğini kabul ediyor. Avrupa Birliğinin ayrımcılıkla mücadele edebilmek için uyguladığı bir eylem planı var. Mesela bu kapsamda, Norveç'in 60 yaşın üzerindekilere haftada bir gün ilave tatil hakkını getirmesi söz konusu. Burada parantez açarak şunu söylemek istiyorum; Haftada 3 gün tatil hakkı, Almanya'daki ve Japonya'daki bazı firmalarda, Danimarka da bir belediyede uygulanıyor. Rusya'da da bir kanun tasarısı olarak karşımıza çıkıyor. Yapılan araştırmalar haftada 3 gün tatil hakkının kişileri çok daha verimli hale getirdiğini ortaya koymuş durumda. Beni sabırla dinlediğiniz için herkese çok teşekkür ediyorum.

MEHMET EMİN GENÇ

Biz de size teşekkür ediyoruz Sayın Hocam. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Dilek Baybora Hanımefendi'yi dinledik. Ayrımcılığın en sık görülmüş olduğu alan olan istihdam konusunda yaşanan sorunları dile getirdiler. Sağ olsunlar, efendim. Ağzınıza sağlık. Sıradaki konuşmacımız Dünya Yaşlanma Konseyi Genel Başkanı Dr. Kemal Aydın. Konuşma başlığı, Yaşlılara Yönelik Ayrımcılıkla Mücadelede Sivil Toplumun Rolü. Kemal Aydın Beyefendi, 1969 yılında Kastamonu'nun Çatalzeytin ilçesinde doğdu. İlkokulu, Çatalzeytin'de bitirdikten sonra orta öğretimine Karaman İmam Hatip Lisesinde devam etti. Kastamonu İmam Hatip Lisesini, 1987 yılında bitirdi ve 1989 yılında Milli Eğitim Bakanlığının açmış olduğu Uluslararası Öğrenci Değişim Programıyla okuduğu Pakistan'da ki Pençak Üniversitesinde Tıp Fakültesini 1996 yılında bitirdi. 1998 yılında Hollanda Utrecht Üniversitesinde Nuffic bursuyla geriatri ve gerontoloji alanında araştırmalar yaptı. 2000 yılında Birleşmiş Milletlere bağlı Uluslararası Yaşlanma Enstitüsü ile birlikte Malta Üniversitesi iş birliği ile gerçekleştirilen Geriatri ve Gerontoloji Yüksek

Lisans Programını tamamladı. Uluslararası Yaşlılık Ajansının kurulması, Dünya Yaşlanma ve Kalkınma Teşkilatı kurularak Dünya Yaşlılık Merkezi, Dünya Yaşlılık Üniversitesi, Dünya Yaşlılık Parlamentosu, 2022 yılında Birleşmiş Milletlerin 3. Dünya Yaşlılık Kurultayı hazırlıkları için Dünya Yaşlılık ve Kalkınma Sergisi Dünya Yaşlılık ve Kalkınma Fonu oluşturma çalışmaları Gerontolog Dr. Kemal Aydın'ın girişimleri ile devam ediyor. Sayın hocam buyurun.

YAŞLILARA YÖNELİK AYRIMCILIKLA MÜCADELEDE SİVİL TOPLUMUN ROLÜ

DR. KEMAL AYDIN

Saygı değer Başkanım, Sayın Vekilim, Yönetim Kurulu ve Bakanlığımızın üst düzey yöneticileri, akademisyenler, yaşlı dostları, hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Sayın Cumhurbaşkanımıza Birleşmiş Milletlerde Dünyadaki bir milyar yaşlının sesi olduğu için şükranlarımı sunuyorum. Dünya Yaşlılık Yılı Türkiye'de geçen sene ve bu sene kutlandı ama Dünya genelinde 10 Aralıktan itibaren, 2020-2030 yılları arasına, Sivil Toplum Örgütlerinin de katılımıyla 10 yıllık bir süreçte kutlanmış olacak.

Biz buraya nerde geldik dersek, 05.05.2005 tarihini baz alabiliriz. Ama ondan önce bir 95-2005 yılları süreci var. 95 yılında tabip olarak Sağlık Bakanlığında göreve başladığımda özel bir hastaneden teklif almıştım. Kardiyoloji Uzmanı olarak çok yüksek bir maaşla Amerika'ya göndereceklerdi beni. Dedim ki; "Geriatri alanında bir destek verseniz de gelecekte sadece Türkiye'nin değil Dünyanın en önemli konularında birisi olacak bu hususu gündeme taşısak nasıl olur?" Nasıl pediatri var, Geriatride o günlerde de yaklaşık beş milyon nüfusumuz vardı. Yani yaklaşık 15-20 ülkenin nüfusundan fazla yaşlı nüfusumuz vardı. Nitekim Kırşehir Devlet Hastanesine acil servisinde görevli olarak başladım ama hemen istifa edip Avrupa'ya gittim. Hollanda da Utrecht üniversitesinde bir yıl özel dil ve kültür eğitimi aldım. Geriatriye ilgim Hollanda da başladı. Bu dönemde Hollanda ile Türkiye arasında bir

platform oluşturarak iki ülke arasında yaşlılık ve Geriatri alanında neler yapacağımızla ilgili bir forum düzenlendik. Hollanda da bu çerçevede Dünya yaşlanma formu, Dünya bakım formu, Dünya sağlıklı yaşlanma formu, Dünya yaşlılık ve kalkınma formu gibi vakıflar var ve oralarda Avrupa daki yaşayan Türkler var. Oradaki akademisyen arkadaşlarla birlikte çalışma yapmaya başladık. O dönemin Hollanda, Belçika, Almanya Büyükelçileri de bu çalışmalarımıza destek verdiler.

Avrupa da şuanda yaşlanan beş milyon vatandaşımız ve bir milyon Türk yaşlımız var. Avrupa'nın da bu sorunu araştırdığı o dönemde yaşlanan Türkleri ve tüm göçmen yaşlıları kapsayan 'Etnogerontoloji' dediğimiz kavramı geliştirdik. Orada ki yaşlanan vatandaşlarımız için neler yapılabilir sorusu hep gündemimizde idi. Türkiye'den sağladığımız tecrübelerle ve Türk Akademisyenlerle beraber, Kültürler Arası Sağlık Enstitüsü, İbn-i Sina Enstitüsü, Hıfzı Sıha Mektebi, Göç ve Sağlık Merkezi Gerontoloji Okulu, Uluslararası Yaşlı Hakları Kurumu, Uluslararası Yaşlılık ve Kalkınma Merkezlerini oluşturmuş olduk. Tabi ki bu Uluslararası Organizasyonları resmi kuruluş olarak kurmamız gerekiyordu. Hollanda bu konularda Avrupa da en iyi ülkelerden bir tanesi. Ayrıca bir doktor tarafından Dünya Yaşlanma Konseyi kurulmalıydı. Bu alanda Dünyada da çok az doktoruz. Tıbbı bırakıp Gerontolojiye yönelen 30-40 kişiyiz diyebilirim. 2005 yılında Türkiye'ye bu projeyi getirdiğimizde dönemin Devlet Bakanı Gülden Akşit Hanım Efendi projeyi kabul etti. Sayın Cumhurbaşkanımız o zaman başbakandı ve Başbakanlıkla bir protokol imzalandı. Onur konuğu olarak Hollanda ve Almanya'yı seçti. Fotoğrafta Sayın Cumhurbaşkanımız olmak üzere, Alman Başbakan Yardımcısı, Hollanda'dan üst düzey yetkili, Dünya Sağlık Örgütü lideri, o zamanki Yaşlanma Direktörü Alex Kalaçiya ve Gülden Hanım görünüyor. Avrupa'dan ve Türkiye'den sivil toplum örgütleri de çok büyük destek verdiler. Zamanın Sayın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı sahipliği yaptı. Sayın Belediye Başkanımızın yanında ki Gutman Hanım Efendi uluslararası Gerontoloji ve Geriatri birliği başkanı. Biz bu deklarasyonu Darülacezede imzaladık. Tabi ki burada ermeni vatandaşlarımız kalıyordu. Avrupalılar şaşkınlıkla "Ya, bizdeki Müslümanlar yaşlanıyor nasıl bakacağımızı bilmiyoruz. Siz Hristiyanlara Yahudilere Musevilere ne güzel yerler yapmışsınız." Diyorlardı. Türkiye'de birlikte yaşama konusunda Avrupa'nın bizden edinebileceği tecrübeler çok fazla. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Başbakanlık, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar, Kalkınma Bakanlığı, Milli Eğitim bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığının yer aldığı Ulusal Koordinasyon Kurulu oluşmuştu. Ak parti de o günlerde Sayın Nevzat Doğan beyin başkanlığında Yaşlılık Koordinasyon Merkezi kurmuştu. YÖK, TUBİTAK,

İŞKUR, TODAİ, HAKİŞ, MÜSİAD, TOB, Türkiye Belediyeler Birliği gibi kuruluşlarla da iş birliği yapmıştı. Yine Uluslararası kuruluşlar olarak, Türk-Alman Sağlık Vakfı, Ditip-Atip-Amgt, Avrupa Türkiye Sağlık Formu, Avrupa Göçmen Yaşlılar Federasyonu, Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Gerontoloji Birliği, Uluslararası Üniversiteler Formu, Dünya Yaşlılar Birliği, İslam İşbirliği Teşkilatı, TÜRKSEV gibi kuruluşlarda bu koordinasyona destek vermişti. Türkiye Büyük Millet Meclisi Engelliler Koordinasyon Merkezinde Lokman Bey, Başbakanlık Özel İdare Başkanı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü –kendisi yürütme kurulundaydı- ayrıca destek verenler arasında sayılabilir. Dünya Sağlık Örgütü Yaşlılık Direktörü Doktor Alex Karaçe ve Gulery Gutman Dünya tarihinde ilk defa İstanbul deklarasyonu için sekiz gün ülkemizde kaldılar. Ardından da Türkiye'nin Dünyadaki yerinin önemini vurgulamışlardı. Yaklaşık bin kişiyle, sekiz gün boyunca bu deklarasyonu organize ettik. Ve buradaki çalıştaylardan birisi de ilk defa insan hakları konuluydu. Toplam sekiz konumuz vardı ve başlıklarımız şunlardı: 'Göç ve Yaşlılık,' 'İnsan Hakları,' 'Yaşlılık ve Kalkınma,' 'Yaşlılık ve Sağlık-bakım Hizmetleri,' 'Yaşlılık ve Kültür Turizm,' 'Yaşlılık ve Maneviyat,' 'Yaşlılık ve Çevre,' 'Yaşlılık ve Şehircilik'

Dünya Yaşlanma Zirvesi İstanbul Küresel Yaşlanma Bakım Deklarasyonunun 11.maddesinin temel vurgusu yaşlılığın gündemde tutulması ve ailenin yaşlılar için en önemli yer olduğu şeklindedir. Toplum yaşlılara sahip çıkmalı. Sağlıklı yaşlanma benimsenmeli çünkü anne karnından ölene kadar en önemli sigorta sağlıklı yaşlanmadır. Tüm meslek mensupları yaşlanma ile ilgili eğitim almalılar. Yaşlanma politikaları dışlanmamalı. Yaşlı hakları bütünsel bir şekilde ele alınmalı. Türkiye yaşlanma konusunda uluslararası toplumun lideri olmaya adaydır. Tüm katılımcılar ve Dünya Sağlık Örgütü bu adaylığı onaylamışlardır. Hemen bunun akabinde Brezilyada gerçekleşen, Birleşmiş Milletlerinde desteklediği, beş bin kişinin katıldığı bir toplantıda, TBMM'yi temsilen katılan Nevzat Doğan Bey'in, okuduğu bu deklarasyon alkışlanarak onaylandı. Yani Türkiye gerçekten sivil toplum örgütüyle, kamusuyla çok güzel şeyler yaptı son 15-20 yılda. Dediler ki; "Siz ilk defa Başbakan ve sekiz bakan düzeyinde bu programı destekleyerek, elli ülkeyi Türkiye'de topladınız. Bu Birleşmiş Milletler adına büyük bir gelişmedir, sizi kutluyoruz. İstanbul yaşlı dostu olsun şeklinde deklarasyon açıkladılar ve hem Uluslararası Gerentoloji Birliği hem Dünya Sağlık Örgütü Türkiye'nin bu konuda ki şampiyonluğu kutlandı. Yaşlılıkla ilgili ödüller verildi. Birleşmiş Milletler Türkiye temsilcisi Şahik Nacan Beyefendi Ankara'da bu deklarasyonu Meclisimize tekrar sundu. Türkiye madem uluslararası toplumun yaşlılık lideriydi artık Dünya Yaşlılık Teşkilatı Türkiye'de kurulmalıydı. Biliyorsunuz birçok teşkilat, -sağlık, tarım, ticaret vs.- Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika, İsviçre gibi ülkelerde. Hepsini gördük dolaş-

tık. Türkiye'de bir teşkilat kurmalıydı. Binlerce yıllık şifa medeniyeti, darüşşifalar, kervansaraylar var zaten bu topraklarda. Eski bakanlarımızdan Halil Şıvgın Bey ve Bülent Akarcalı Beyin katıldığı, İstanbul Üniversitesinde bir toplantıda sayın bakanlarımız diğer sivil toplum örgütleriyle görüşmelerimiz devam etti. 1 Ekimi 2015'te Onuncu yıl etkinliğimizi de Darülaceze de kutladık. Darülacezenin kuruluşunun 125. İstanbul deklarasyonunun 10.yılıydı ve deklarasyon orda imzalanmıştı. Sağ olsunlar yaklaşık 400-500 kişinin katılımıyla ev sahipliği yaptılar. Eski bakanlarımızdan Hasan Aksay Bey vardı. Sivil toplum örgütlerinin liderleri katıldılar. Orda aslında bir organizasyon komitesi oluşmuştu. Uluslararası sağlıklı yaşlanma yılını aslında bu deklarasyonla birlikte başlattık. Uluslararası düzeydeki etkinliklerimizi 200 ülke ile beraber 10 Aralıkta Sayın Cumhurbaşkanımızın himayesinde sivil toplum örgütleri olarak başlatmış olacağız. Devletimiz çok güzel şûra yaptı. Bölge toplantıları yaptı, hazırlık oldu. Dünya ülkelerine Türkiye'nin hazırladığı bir rapor çıktı.

Hemen toparlıyorum. Dünya Yaşlılık Üniversitesinin kurulması söz konusu. Benden önceki konuşmacımız da söylemişti, emekli köyleri, emekli üniversiteleri çoğalmalı. Kastamonu'da 500 yataklı boş bir sanatoryum var ve boş duruyor. Başka cennet gibi yerlerimiz var. Türkiye'de de Davos benzeri, Dünyadan emekli vekillerin, Cumhurbaşkanlarının, emekli başbakanların gelebileceği yerler var. Yeter ki birlik olalım, hükumetimizle, sivil toplum örgütlerimizle, özel sektörle iş birliği içerisinde bu projelere destek verelim. Uluslararası Yaşlılık ve Kalkınma Merkezi Ajansının bünyesinde kurulan Vizyon 2050 Geleceğin Dünyası verilerine göre gelecekte 2 milyar insan yaşlanacak. 2050'de bu yaşlı insanların insan hakları, sağlık hakları, bakım hakları, eğitimi gibi sorunlar nasıl çözülecek. Dünya bize "Siz sadece Türkiye değilsiniz. Yaşlı konusunda dünyadaki öncü ülkesiniz." Diyor. Bu konuda da daha yaşanabilir bir dünya için 'Change the World' 'Dünyayı Değiştir' kampanyamızı hep beraber başlatmış olacağız. Tabi, burada adalet, kuşatıcılık, tutarlılık, yapıcılık katılım ve istişare, teorik bütünlük ve uygulanabilirlik gibi konularda hep birlikte bunları gerçekleştirmiş olacağız. Yaşlılıkla ve kalkınma, yaşlılık ve sosyal hizmetler, yaşlılık ve sosyal güvenlik, uzun dönem bakım eğitim, araştırma, geliştirme, bilişim, inovasyon, teknoloji, sivil toplum, kültür ve turizm, çevre ve şehircilik insan hakları, diplomasi gibi konuları da gündemimize almak zorundayız. Yaşlılık biraz öksüz bir konudur. Birleşmiş Milletlerde -rahmetle anacağız- Kofi Annan ve Ban Ki-Moon'la bunları konuştuk. "Kimse arkada kalmasın diyorsunuz ama hanüz yaşlı haklarını imzalamadınız. Niçin Bekliyorsunuz? Bir milyon yaşlıdan her gün kaç tanesi evinde yalnız başına ölüyor. Bunları mı bekliyorsu-

nuz?" Dediğimizde, "Gelin Türkiye olarak bu işi başlatın. Türkiye olarak gelin Birleşmiş Milletlerde bu konuyu siz yürütün." Diye Sayın Ban Ki-Moon bize açık teklif sundu.

Ben hepinize teşekkür ediyorum. Yaşlı dostu olarak bugün özellikle bu organizasyona emeği geçen değerli arkadaşlar, hepimiz geleceğin yaşlıları olarak kendi meselemizi konuştuk. Kimse arakada kalmasın diyor hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

MEHMET EMİN GENÇ

Biz de size teşekkür ediyoruz. STK'ların deneyimi ve uluslararası çalışmalara da değindi Kemal Aydın Bey. Gerontolog Doktor, Dünya Yaşlanma Konseyi Genel Başkanı Kemal Aydın Bey'e bir kez daha teşekkür edelim.

Ve son konuşmacımıza geçiyoruz. Nişantaşı Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanı Melis Oktuğ'un konu başlığı 'Görsel Basında, Eğitim Müfredatında Yaşlılara Yönelik Kalıp Yargı ve Ön Yargılar.' Hocamızı tanıtayım size; 1968 İstanbul doğumlu. 2004 yılında 'Sinematografik Mirasın Korunması ve Devletlerin Tutumu' konulu tezi ile doktorasını tamamlamış. İletişim çalışmaları alanında 2009 yılında Doçent, 2015 yılında Profesör unvanını almışlar. Medyada yaşlı temsilleri alanında yaptığı çalışmaları nedeniyle ulusal sosyal ve uygulamalı Gerontoloji Derneği tarafından verilen 9. Türkiye Gerontoloji ödülleri kapsamında bilim hizmet ödülünü almış. Nişantaşı Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanı ve Rektör Yardımcısı olarak görev yapıyor. Sayın hocam buyurun.

YAZILI VE GÖRSEL BASINDA VE EĞİTİM MÜFREDATINDA YAŞLILARA YÖNELİK KALIPYARGI VE ÖN YARGILAR

PROF. DR. MELİS OKTUĞ ZENGİN

Çok teşekkür ederim. Öncelikle Sayın milletvekilimizi, Türkiye İnsan hakları ve Eşitlik Kurumu Sayın Başkanını, Cumhurbaşkanlığının ilgili kurullarının temsilcilerini, son konuşmacı olmama rağmen hala burada görmekten çok mutlu olduğumu ifade etmek istiyorum. Çünkü bu tür toplantılarda açılıştan sonra katılımcı sayısında genellikle eksilmeler görülür. Ama bu konuya ne kadar sahip çıktığınızı görüyorum ve bu bence çok umut verici bir durum. Tekrar çok teşekkür ediyorum.

Şu ana kadar söylenenlerin üstüne bir şey söylemek istiyorum. Son konuşmacı olarak söylenenleri tekrar etmeyeceğim. İlk başta şunu söyleyeyim, Türkiye ile ilgili kendi yapmış olduğum araştırma verilerime de değineceğim bu konuda. Ama benden önceki konuşmacılar hep medyaya top attı. Yaş ayrımcılığı, yaşa yönelik ayrımcılık medya da nasıl yapılıyor, önce buna bakmak istiyorum. Biliyorsunuz bugün Dünyada yaşam pratiklerine, siyasete, ekonomiye bakış, düşünce ve kanaatler medya çerçevesinde oluşuyor. Araştırmaların sonucunda, tutum ve algıları medyanın yönlendirdiği yönünde kanaatlerimiz pekişiyor. Medyanın ilk ve yoğun etkilerini radyo ile birlikte 2.dünya savaşı döneminde görüyoruz. Hitler çok önemli bir propaganda aracı olarak kullanıyor radyoyu. O dönemde yapılan araştırmalar hipodermdik iğne modelini ortaya koyuyor. Yani medyayı öyle bir tanımlanıyor ki, sanki damarlarımıza verilen bir ilaç, bir zehir gibi damarlarımızda dolaşıyor ve bütün bedenimizi etkisi altına alıyor. Daha sonra kitle iletişim araçları çeşitleniyor. Özellikle televizyon döneminde, medyanın etkili bir toplumsallaşma aracı olduğu gündeme geliyor. Televizyonun çok fazla izlendiği, yaygınlaştığı dönemlerde, annenin yerini, okulun yerini televizyonun aldığı gibi sözler edildi. Bugün ise aslında medyanın ilk radyo döneminde olduğu gibi çok güçlü etkilere sahip olduğu yani medyanın yeniden güçlü etkiler dönemine girdiği söyleniyor. Çünkü artık medyayı üstümüzde taşıyabiliyoruz.

Mobil araçlar dediğimiz iletişim teknolojileri buna izin veriyor. İş hayatımız, özel yaşamımız hep medya çerçevesinde ilerliyor. 2019 yılı istatistiklerine göre Türkiye'de 82 milyonun 76 milyonu cep telefonu kullanıyor. Günde 150 defa cep telefonunu açıp kapatıyoruz. Konuşmak, kontrol etmek ya da her hangi bir uygulamaya girmek için 7 saat çevrim içi kalıyoruz. Ortalama 2 saat sosyal medya hesaplarımızda geziyoruz. Ve yaklaşık 3 saat televizyon izliyoruz. Bu demek ki biz uyanık kaldığımız zamanın önemli bir bölümünü bir ekrana hatta artık birden fazla ekrana bakarak geçiriyoruz. Yani televizyon izlerken aynı anda sosyal medya hesaplarını kontrol ediyoruz. Hatta yeni teknolojiler sayesinde televizyonla sosyal medya arasında bir etkileşim var. Haberler bile artık etkileşimli yapılıyor.

Medyanın bize ne yaptığını düşünürken, sosyal grupların medyadaki temsili konusuna da değinmek gerekir. Medyada yaşlılar nasıl yer alıyor, nasıl temsil ediliyorlar? Temsil dediğimiz zaman medyada bunun bir dolayımlama olduğunun altınız çizmek gerekiyor. Ne demek dolayımlama? Yani medya dış dünyada ki gerçeği alıyor, onu kendi süzgeçlerinden geçiriyor, sonra sınırlarını çiziyor ve size ikinci elden başka bir ürün olarak onu sunuyor. Örneğin; Ben bu salondaki aktüel kamerayı herhangi bir noktaya çevirip birkaç kişi üzerinden 'Yaşlı hakları gençleri uyuttu' gibi ya da 'Yaşlı haklarına gençler çok ilgi gösterdi. Konferansın yapıldığı salonda büyük bir coşku vardı.' gibi bir haber yapabilirim. Yani medya aslında bu. Benim gördüğüm büyük panoramayı sınırlar, kısıtlar, çerçeveler ve paketleyip size sunar. Dünyada çeşitli kültür sanat olaylarına tanıklık edebiliyorsunuz ama görmenizi istedikleri şekilde. Yani bir medya kuruluşunun yayın politikası ne ise, o haberi, o olayı yayında sınırlayan çerçeve odur. Dünya'yı onların gözünden gördüğümüz için medyanın yüksek etkilerinin farkındalığıyla hareket etmemiz gerekir.

Şimdi medyada görünürlüğü az olan engellilere, yaşlılara ve yaşlanmanın sunum biçimine bakalım. Görünürlüğün az olduğu gruplarda medyanın temel bilgi kaynağına dönüştüğünü düşünüyoruz. Yaşlılar, az önceki konuşmacıların da ifade ettiği gibi; Bunak, çağa uyum sağlayamayan, hareket kabiliyeti zayıf gibi nitelemelerle medyada yer alıyor. Çağımızda gençlerin bunu kabul etmesi çok daha kolay. Çünkü çekirdek aileyiz, geniş ailelerde yaşamıyoruz. Yaşadığımız toplumun bir takım farklı gereksinimleri var. Bu çerçevede yaşlılarla deneyimleme imkânlarımız azalıyor. Bu noktada medyanın onları nasıl betimlediği büyük önem arz ediyor. Medyanın başka bir etkisi de çoğaltma, tekrarlama üzerinden sürdürülüyor. Önceden birkaç gazete ve kanaldan izlediğiniz cinayet haberini şimdi yüzlerce çeşit sosyal medya araçlarından ve onlarca TV kanalından defalarca izleyebiliyoruz. Belli başlı haber ajanları aynı haberi servis ediyor. Her

yerde aynı olan o haberlerin yineleme etkisi ile o kalıplar sizin zihninize yerleşiyor. Medyadaki çeşitliliğin ve medya araçlarının yaygınlaşmasının stenotip (Çevresel faktörlere karşı hoşgörüsü sınırlı.) algıyı güçlendirmesindeki en önemli nedenlerden bir tanesi bu yineleme özelliği. Stereotip dediğimiz zaman, bir beklenti etkisi ya da stereotip tehdidinden de söz etmek gerek. Yaşlıları sürekli çağa uyum sağlayamayacak bireyler olarak tanımlarsak onlar da gençlerin kendilerine bu şekilde yaklaşacağı kaygısı ile hareket ediyorlar. Ya da bu şekilde savundukları için artık olay kendini gerçekleştiren bir kehanete dönüşüyor. Stereotiptik temsiller gençlerin yaşlılarla oluşan iletişiminde de olumsuz bir etkiye dönüşüyor. Yaptığımız araştırma da bunu ortaya koyuyor.

İnsanlar gelecekleri ile yüzleşmek istemiyorlar, neden? Çünkü yaşlılık dediğiniz zaman buruşmuş eller, torbalanmış yüzler, iş yaşamından çekilmiş insanlar ve köşesinde yaşamının son evresini bitirmeyi bekleyen insanlar aklımıza geliyor. İşte bu stereotipleri tetiklediğimiz zaman kuşaklar arası iletişimin de önünü kesmiş oluyoruz. Bu nedenle hem yaşlının kendisine bakışı hem kuşaklar arası iletişimin geliştirilmesi açısından medyadaki stereotiplerin çok olumsuz etkileri olduğu söylenebilir. Türkiye'deki durumu tespit etmek için medyada özellikle televizyonda ki temsillerle ilgili bir araştırma yaptık. Az önce İsmail Hoca dedi ki; "Ben daha önce Türkiye'de hiç yaşlı ayrımcılığı yaşandığını duymadım. Bizim kültürümüzde yok." Evet, gerçekten bizde de televizyonda her ne kadar stereotiptik bir takım temsiller olsa da bu temsilleri izleyenler henüz yaşlı ayrımcılığına, yaş ayrımcılığına dâhil değiller. Bunu yapmadıklarını ifade ediyorlar ve daha da önemlisi bu temsilleri benimsemediklerini söylüyorlar. Yani hala o saygı bizim değerlerimiz ve kültürlerimiz içimizde bir yerde yaşıyor ama medya bir yandan pompalamaya da devam ediyor. Bugün bakıyorum çoğu dizilerde mafya babalarının güçlü anneleri otoriteyi temsil ediyorlar, ama otoritenin nasıl temsil edildiği de önemli.

Yaşlı ayrımcılığının henüz olmadığı 2018 yılında, yaşlılara Türkiye'de ayrımcılık alanında bir araştırma yapılıyor. "Yaşlı ayrımcılığı yaşıyor musunuz?" Diye sorulduğunda katılımcıların çok büyük bir bölümü yaşlı ayrımcılığının olmadığını ifade ediyorlar ya da çok nadiren yaşadıklarını ifade ediyorlar. Şimdi burada başka bir tehditle de karşı karşıyayız aslında. Özellikle cinsiyet ayrımcılığıyla karışı karşıya kaldığımızda önümüzde kırmamız gereken ciddi toplumsal cinsiyet kalıpları var ama yaşlı algısı için henüz bu kadar içimize yerleşmiş kültürel kalıplarımızın önüne geçmiş bir kalıp yargı yaşamıyoruz. Dolayısıyla bu avantajımızı iyi kullanmamız gerekiyor. Henüz yaşlı ayrımcılığına Türkiye'de bir sorun olarak söz etmezken farkındalık çalışmalarını başlatmamız gerekiyor. Çünkü Türkiye'de haklardan bahsetmemiz için hak ihlallerinin ya-

şanması gerekmez. Önceden farkındalık çalışmalarıyla bunu engelleye biliriz. Buruda medyaya, sivil topluma ve yerel yönetimlere ciddi görevler düştüğünü düşünüyorum. Bir kere biz medya çalışanlarına şunu söylememiz gerekiyor. Yaşlıların medyada da görünür olması gerekiyor. Yani yaşlılar sadece 10 Aralıkta mı görünecekler, engelliler sadece dünya engelliler gününde mi görünecekler. Bunu gündemimize taşımamız gerekiyor. Yaşlılarla ilgili bir başka avantajımız ise az önce bahsettiğimiz medyanın çerçeveleme kalıplarına henüz girmemiş olmaları. Çünkü henüz bir siyasi ya da kültürel çatışma nesnesi değiller ama gelecekte olacaklar. Nüfus yaşlandığına göre oy potansiyeli onlara geçecek. Şu anda henüz bir çatışma nesnesi olmadıkları için farkındalık çalışmaları başlatmak için çok elverişli bir zaman. STK'larla bir araya gelerek konunun medyanın gündeminde yer almasını sağlaya biliriz. Şu anda medyanın gündeminde nasıl yer alıyor derseniz; Başta sosyal hakları olmak üzere yaşlılara dönük birçok hizmet genellikle gençlerin sırtında ekonomik bir yük olarak vurgulanıyor. Evet, Melek Hocanın araştırmasında da çocuklarına yük olmak istemedikleri için bakım evlerine gittiklerini söyleyen yaşlılardan bahsedildi. Aslında Türkiye'de yapılan araştırmalar bir biri ile örtüşüyor. Bize -İsmail hocanın dediği gibi- sadece harekete geçmek kalıyor.

Medya için çerçeveleme tabirini kullandık. Medyanın bir takım siyasi ekonomik çıkarlarından bahsettik. Dünya değişti, artık bilgi ana akım medyanın elinde değil. Yurttaş artık medyanın eşit bekçiliği yapmasına izin vermiyor. Bizzat kendisi eşit izleyiciliği yapıyor. Sosyal medya araçları artık gündemi belirliyor. Genelkurmay başkanlığı gibi kurumlar artık demeçlerini sosyal medya üzerinden, internet siteleri üzerinden veriyorlar. Yerel yönetimler yine hedef kitlelerine sosyal medya aracılığı ile ulaşıyorlar. Dolayısıyla ben elverişli bir zamanda olduğumuzu ve bu toplantının da artık eyleme geçmek için iyi bir zemin olduğunu düşünüyorum. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

MEHMET EMİN GENÇ

Hocam biz teşekkür ederiz. Nişantaşı Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanı Profesör Doktor Melis Oktuğ Zengin Hanımefendi, yazılı ve görsel basında ve eğitim müfredatında yaşlılara yönelik kalıp yargı ve ön yargıları anlattı. Bir kez daha teşekkür edelim. Tabi, radyoya, medyaya değindiler. Eski bir radyocu ve medya mensubu olarak konuşmanın baş tarafı ilgimi çekti. Medyanın dilediğini dilediği şekilde gösterdiği hususu bir vakıa. Bunun örnekleri son zamanlarda analiz haber şeklinde karşımıza çıkıyor. Yani medya mensupları bir haberi alıyorlar

kendilerine göre analiz yapıyorlar sonra bunu bize sunuyorlar, biz de bunu kabul etmek durumunda kalıyoruz.

Bu bölümde de arzu ederseniz 3 tane soru alalım.

ENVER BATUR - MEMUR-SEN EMEKLİ GENEL BAŞKAN YARDIMCISI

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Yaşlılığın ilk adımı emekliliğe atılan adımdır. Emekliye ayrılan bir devlet memuru her halde eşinden boşanmıyor? O halde emekliye ayrıldığı ilk gün aile yardımı neden kesiliyor? Bu büyük bir haksızlık ve eşitsizlik değil mi? İkinci bir konu; Çalışan annelerin kreşe giden çocukları nedeniyle yapılan yardımların ev hanımlarına yapılmayışı da bir haksızlık değil mi? Hepsinden önemlisi emekliye ayrılanların, huzurlu-mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri için mutlak bir suretle ekonomik bağımsızlıklarının olması şartı yok mu? Ağustos ayında Memur Sen'in yapmış olduğu bir araştırmaya göre, dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı altı bin küsur TL'nin üzerinde. Bunu göz önünde bulundurduğumuz zaman Türkiye'de ki 13 milyon emeklinin %75-80 civarı yoksulluk sınırında yer almaktadır. Bu konuya da el atılırsa büyük bir ihtimalle mutlu bir yaşlılık dönemi yaşanır. Hepsinden önemlisi -bu biraz da siyasi olacak ama- Gerek Cumhurbaşkanımızın gerekse diğer siyasi parti başkanlarının seçim vaatlerinde yer alan 3600 ek göstergenin verilmesi. Bu sözlerin yerine getirilmesini emekliler olarak, yaşlılar olarak dört gözle bekliyoruz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

MEHMET EMİN GENÇ

Biz teşekkür ediyoruz. Öncellikle sorularınız kayıt altına alındı. Bir hocamız kısa bir şekilde cevaplamak arzu ederse buyursunlar.

MAHMUT TANAL - CHP İSTANBUL MİLLETVEKİLİ

Teşekkürler, Başkanım. Evet, biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak bu vaadimizin arkasındayız. Allah bizi iktidar ederse bu vaadi mutlaka yerine getireceğiz. Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

BİR DİNLEYİCİ

Sevgili Başkanım, kıymetli hazirun. Eğer sağlıklıysak, yatarak, oturarak, uyuyarak, uyuklayarak, ayakta durarak ülkenin sınırlarını işgal etmeyelim. Bir tohum atalım, bir ağaç dikelim ondan sonra çevreci olalım. "Anne bak eriği dala yapıştırmışlar." Demiş bir çocuk çünkü manav tezgâhında görüyor ancak. Ağaç dikmemiş ki. Ve o çevreci oluyor, atı-iti tanıyan, toprağı tanıyan adam olarak ben geride kalıyorum, işte yanlışlık burada. Arkadaşlar evlerde huzurevi, hayır huzur bahçesi, huzur çiftliği, huzur üretim merkezi, huzur tezgâhları oluşturalım. Yaşlıları eğer sağlıklı iseler güçleri yetiyorsa bir şekilde ki bir yerlere kanalize edelim ki hastalıklar tükensin. Önerilerim bu şekilde, sayılarımı sunarım.

PROF. DR. HAMİT HANCI

Profesör Doktor Hamit Hancı. Adli tıp uzmanıyım. Adli Bilimciler Derneği Genel Başkanıyım.

Benimki de bir temenni olacak müsaadenizle. Sayın meslektaşım Doktor Kemal Aydın temel haklardan diplomasiye kadar yaşlılığın pek çok alanını anlattı. Biz üç yıldır adli Gerontoloji konusunda uluslararası kongreler yapıyoruz. En son Yıldırım Beyazıt üniversitemizle yaptık. Yani bu alanlara adli kısmın, forensik kısmın da dâhil edilmesini öneriyorum. Burada yaşlı istismarı, yaşlı intiharları, yaşlılık ve suç, yaşlılık ve medeni haklar gibi pek çok konu ele alınmaktadır, arz ederim.

MEHMET EMİN GENÇ

Teşekkür ediyoruz. Sevgili izleyiciler, 'Bir Ayrımcılık Türü Olarak Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık' başlıklı oturumumuzu da tamamlamış olduk. Bizi yalnız bırakmadığınız için tekrar teşekkürler. Bir takdimimiz olacak, katılım sertifikalarımız olacak.

TİHEK
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
Türkiye hızla yaşlanıyor: yaşlı nüfus yüzde 16 artı
Yaşlıların HAKLARI VAR!

İSTİŞARE KOMİSYONU TOPLANTISI

GÜNDEM: YAŞLI BİREYLERE YÖNELİK AYRIMCILIKLA MÜCADELE

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

BBu bölümde önce katılımcılarımızın katkılarını almak istiyoruz. Ondan sonra da eğer zamanımız kalırsa tekrar bir değerlendirme yaparız. Biliyorsunuz burada çok insan var. Her birine bir beş dakika verdiğimiz zaman çok çok uzun sürüyor. Onun için çok kısa ve tekrara düşmeden fikirlerimizi paylaşmakta fayda görüyoruz. Hepinize tekrar teşekkür ediyoruz. Sabahki oturumumuz çok faydalı çok verimli bir toplantı oldu. Bu toplantı için de ufuk açıcı oldu. Belki bu toplantılar bize yapılacak çok işimizin olduğunu gösteriyor ve bir yol haritası çizmemize de vesile oluyor.

Peki, ben hemen sözü Edirne'den gelen Turan Şallı Bey'e bırakacağım. Konuşmada söz alanlar kendilerini çok kısa tanıtırlarsa -nerden geliyorlar, kim adına geliyorlar- bunu da söyleyip başlarlarsa memnun oluruz, teşekkür ediyorum. Buyurun Turhan Bey.

TURHAN ŞALLI - EDİRNE ROMAN EĞİTİM GÖNÜLLÜLERİ DERNEĞİ BAŞKANI

Sözlerime başlamadan önce bu toplantıyı düzenleyen Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Sayın Süleyman Arslan'a ve ekibine teşekkür ediyorum. Zamanım sınırlı olduğu için ve uçağa yetişebilmem için bana öncelik verdiler, teşekkür ediyorum.

Ben Turhan Şallı, 2010 yılında kurulan Edirne Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği Başkanlığını yürütüyorum. Aynı zamanda kamu görevlisiyim. Bu tür toplantılarda, bu türlü kurumların içerisinde Romanların olmasını biz çok önemsiyoruz ve değerli buluyoruz. Kurum başkanımıza özellikle teşekkür ediyoruz.

Romanlar Türkiye'de toplumun en dezavantajlı gruplarından biridir. Biz bugüne kadar çok şeyi Avrupa Birliği toplantılarında söyledik ama bu türlü alanlarda, devletin kuramlarının içerisinde Romanların sorununu dile getirmesini biz daha çok önemsiyoruz. Şu an Yaşlı Hakları Konferansı ve İstişare Toplantısındayız çok şükür. Türki-

ye'de yaşayan Romanlar denince; Yaşlılık hakları konusunda olsun sosyal ve ekonomik anlamda olsun yetersiz büyük bir toplumdan söz ediyoruz. Dahası, eğitimsizlik, eşitsizlik gibi birçok sosyal sorunu beraberinde sürükleyen bir toplum...

Roman olmayan bireyler yaşlılık haklarını ne kadar biliyorsa bizim Romanlarımız inanın belki onun onda biri kadar bilmiyor. Çünkü eğitimsiz bir toplumuz. Sosyal anlamda ve hayatın birçok noktasında biz yokuz. Tabi, biz buradan Edirne'ye döndüğümüzde şunu anlatıyoruz; "Biz Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna gittik şurada şu toplantılar yapıldı şunlar anlatıldı. Bakın, böyle bir sorun var, sizde bunu öğrenin vs." Biz daha önce Edirne'de Roman vatandaşlarımızla ilgili demokrasi ve hak temelli çalışmaları konu alan bir panel düzenledik, TİHEK Başkanımız bizi yalnız bırakmadılar. Sağ olsunlar, ilk defa orada Roman vatandaşları bilgilendirme toplantısı yaptı. Bunun için özellikle kendisine teşekkür ediyorum. Yine bu bağlama geldiğimiz zaman, yaşlı hakları gibi önemli bir sorun Romanlar için inanın pek bir şey ifade etmiyor. Niye? Çünkü neyin ne olduğunu bilmiyorlar. Bilmedikleri için biz bu gibi konularda istediğimiz hedeflere ulaşamıyoruz. Ama biz bunun gibi etkinliklerin bir dönüm noktası olacağına inanıyoruz. Biz ısrarla katılmaya, anlatmaya devam edeceğiz. İlk açılış konuşması bizim için çok önemliydi. O konuşmada olması gereken tüm konular ana hatlarıyla mevcuttu. Oradaki temenniler de çok iyi niyetli temennilerdi. Tüm bu konular biraz da insanlığın vicdanı ile alakalı. Belli bir yaşa gelmiş anne-babasını değişik vesilelerle evde tutmayıp huzur evine gönderilmesini sağlayan vicdan bana göre hastalıklıdır. İnşallah bu tür olayları biz görmeyiz. Toplumda bunun yaşanmamasını temenni ediyorum. Sözlerimi burada tamamlıyor, hepinize sevgiler saygılar sunuyorum.

AHMET MÜNCİ ÖZMEN - TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ İNSAN HAKLARI YÜRÜTME KURULU ÜYESİ

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Yürütme Kurulu Üyesi.

Teşekkür ederim sayın başkan. Toplantımızın ana konusu yaşlı hakları, buna hazırlık yaparak geldik. Sabahki oturumda çok bilgi dolu, yararlı konuşmalar izledik ama yaşlı hakları ile ilgili bir şey duyamadık. Belki ben kaçırdım, bilemiyorum fakat yaşlı haklarından da söz etmemiz lazım. Neler yaşlı haklarıdır? Tabi, genel olarak insan hakları içinde yaşlı hakları yer almaktadır. Fakat yaşlıların genel haklar dışında extra özel bir takım hakları da olmalıdır. Bunlara malum pozitif ayrımcılık kapmasındaki haklar demek mümkün. Biz hiç bu hakları konuşmadık. Oysa anayasanın 61. Maddesinin 3. Fıkrası devlete yaşlıları koruma yükümlülüğü yüklemiş. Yani bu devletin

yükümlülüğü, bunu ailelere bırakamayız. Tabi ki, aileler yaşlılarına bakacaktır ama bakamıyorsa ne olacak? Yani bugün geldiğimiz noktada yaşlıların aileleri tarafında bakılamaması ekonomik, sosyolojik bir takım nedenlere bağlı olabilmektedir. Yaşlıların bakımsız kaldığı, evlerde kilitli kaldığı, sosyal yaşamdan koptuğu durumlar da ortaya çıkabiliyor ister istemez. Benim alanıma girmediği için bunları uzun uzadıya anlatmak istemiyorum. Bu konuda konuşacak çok yetkili uzmanlar var burada. Anayasanın 61. Maddesinin 3.fıkrasının Devlete yüklediği yaşlıları koruma yükümlülüğünün düzenlenmesi lazım. Bugün yeteri kadar bunun düzenlenmediğini gözlemliyoruz. Bugüne kadar böyle bir haklar kataloğu, haklar listesi içeren bir yasal düzenleme yapılmamış. Genel insan hakları ve temel haklar çerçevesine giren haklar için buna gerek olmayabilir. Ama pozitif ayrımcılığın gerektiği alanlarda özel ve extra hakların düzenlenmesi gerekir.

Burada ayrımcılıktan da söz edildi, Değerli Hocam ayrımcılık konusunu çok yetkin bir şekilde işledi ve birde iş kanunundan örnek verdi. Buna göre ancak iş ilişkisi kurulduğu zaman eşitlik gözetir. Öncesinde eşitliğin gözetilmesini öngören ya da zorunlu kılan bir düzenleme yok. Buna benzer yaşlılarla ilgili daha birçok ayrımcılık var. Peki, bu ayrımcılıklarla nasıl mücadele ediliyor? Ne yapılıyor? Söz gelişi İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Avrupa Konseyinin İnsan Hakları Sözleşmesine ek özel olarak düzenlenmiş 12 Numaralı Eşitlikle ve Ayrımcılık Yasağı ile ilgili protokolünün Türkiye tarafından onaylanmasını öneriyor mu? Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine tarafız. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 14.Maddesi ayrımcılık yasağı getirir fakat bu ayrımcılık yasağı sadece Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki yazılı hakların yerine getirilmesi noktasındaki ayrımcılıklarla ilgilidir. Bunun dışında bir ayrımcılık varsa -ki var olduğunu görüyoruz, biliyoruz- bunlar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan haklarla örtüşmeyen konular. Türkiye buna taraf değil ve taraf olmaması için de hiçbir neden yok. Bu konu gündeme getirilsin. Yetkililerin, siyası otoritenin buna karşı çıkacağını, "Hayır böyle bir eşitlik sözleşmesine taraf olmayacağız." Diyeceğini zannetmiyorum. Yeter ki bu önlerine getirilsin. Teşekkür Ediyorum.

EMEL DANIŞOĞLU - TÜRKİYE YAŞLILIK KONSEYİ DERNEĞİ GENEL SEKRETERİ

Türkiye Yaşlılık Konseyi Derneği Genel Sekreteri.

Türkiye Yaşlılık Konseyi Derneğini 2003 yılında kuruldu. Tüzüğünü de birlikte hazırladık hatta bu konuda da çok ciddi çalışmalarımız oldu. Türkiye'yi temsilen Viyana Asamblesine katılmıştım. 1982 ve 2002 de alınan Madrid kararlarını çok ciddi

inceledik çevirilerini okuduk. Onunda getirdiği sosyal sorumluluk neticesinde, evini yuvasını çocuklarını kaybetmiş yaşlıları himaye etmek, sahiplenmek için 99'da Akyurt yaşam evini kurmuştuk. Akyurt örneği son derece güzel gelişti ve biz oradan yola çıkarak artık mikro ile uğraşmayalım daha makro işler yapalım dedik. Açıkçası partiler düzeyinde, TBMM'de milletvekilleri düzeyinde, Bakanlıklar düzeyinde yaşlılar konusunda girişimlerimiz oldu. Ciddi bir nüfus ve piramit değişikliği yaşadığını ve bu kapsamdaki beklentilerin nasıl karşılanması gerektiğini Türk toplumuna hissettirelim, duyuralım istedik. O sırada Sayın Recep Tayyip Erdoğan'da bizimle birlikte çalıştılar. Ve biz İstanbul Sütlücede büyük bir toplantı yaptık. Yurt dışından profesörler düzeyinde, başbakanlar düzeyinde cumhurbaşkanları düzeyinde katılımlar oldu. Bilimsel dünyada nüfusu ve yaşlılık deklarasyonu oluşturduk. Ayrıca 2010 yılında 'Dünya Krizine Bütünsel ve Sağlıklı Yaklaşımlar' konusunda da çalışmalar yaptık.

Sizi bir şekilde haberdar etmek isterim. Kanada da İFA (İnternational Federation of Ageing) isminde çok büyük bir kuruluş var. Bu Uluslararası Yaşlılık Federasyonunun 1.600.000 üyesi var. Biz oraya giren tek Müslüman ülke olmakla kalmayıp heyetlerinde de karar merci noktasına geldik. Akdeniz'den ve Ortadoğu'dan da ilk temsil edilen ülke yine Türkiye oldu. Bunu da açıkçası bir başarı olarak sizlere sunmaktan memnuniyet duyuyorum. Bunun yanı sıra, kalkınma planlarına girdik. Nüfusla ilgili ve yaşlılıkla ilgili plan çalışmalarında bulunduk. Sosyal hizmet ve yardımlar konusunda ki çalışmalarda bulunduk. Aynı zamanda kalkınma planının yaşlılık komisyonunda çok yoğun olarak çalıştık. Ödevlerimizi yaptık, katkılarda bulunduk. Bir de biz her yıl örnek kıdemli vatandaşlar seçiyoruz ve ödüller veriyoruz. Bunu Dışişleri Bakanlığı ile ortak yapıyoruz. Bu seneki konumuz 'Yaşam Ustalığı' idi. Biz örnek kıdemli vatandaşlarımızla birlikte yaşam ustalığı konumuzu işledik. Bu konuda bilimsel ve felsefi çalışmalar yapıldı.

DR. ÖĞR. ÜYESİ ADNAN KÜÇÜK - KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Anayasanın hem 10. hem 61.maddesinde yer verilen yaşlı haklarından bahsediyoruz. Bu bağlamda Devlete yükümlülükler yüklenmiş. Bu yükümlülüklerin bir kısmı pozitif ayrımcılık dediğimiz kapsamda. Bunların eşitliğe aykırı olmayacağı belirtilmiş. Buradan anlaşıldığı kadarıyla yaşlı hakları dediğimiz haklar bir sosyal haktır. Öncelikle yapılması gereken şunlardır: Birincisi; Yaşlı hakları kapsamına ne girer bunun belirlenmesi lazım. İkincisi; Tabi, sosyal hak denince akla devlete ödevler, yükümlükler

yükleyen haklar geliyor ama aslında liberal ve ya kapitalist dünyada öncelik, gönüllü kuruluşların ve ya diğer kurumların yapabildiklerini yapması şeklinde olmalıdır. Bunların yapamadıkları dışında kalanlar devlet tarafından yürütülmelidir.

Burada bir-iki tespitin ardından somut önerilerde bulunacağım. Birincisi; Yaşlılarımız, geleneksel aile dediğimiz, özellikle ev hanımlarının olduğu ailelerde kalıyorlar. Bunlar arasında, kötü gününde iyi gününde zahmetine, sıkıntısına katlananlar, ölünceye kadar bakanlar oluyor. Ama ekonomik gelişmişlik arttıkça, eğitim düzeyi arttıkça, kadınların çalışma hayatına girmesi arttıkça bu tip ailelerin sayısı azalıyor. İkincisi; Bu tür aileler, genellikle mali imkânları zayıf olan ailelerdir. Sadece koca çalışıyordur, hanım çalışmıyordur, çocuklar vardır bunların gideri vardır ve saire tarzında. Her ne kadar uygulamada yatalak hastalar için Devlet bir takım mali yardımlar sağlamakta ise de ben bunun bir adım daha ötesine geçilmesi gerektiğini düşünüyorum. Belli yaşın üzerinde kiler, 65-70 her neyse, yatalak olmasalar da ailelere bunların bakımına yönelik, kısmen tatmin edici mali yardımların yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Bir başka husus, huzur evleri vesaire var, bunların büyük ekseriyeti genellikle devlet kontrolünde. Özel huzur evlerinin de geliştirilmesi, bunlara devletin yine kısmi destekler vermesi ve buralarda yapılan yanlış uygulamaların denetim ve eğitim yoluyla düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sabrınız için teşekkür ediyorum.

PROF. DR. SEVGİ ARAS - ANKARA ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Sabahki oturumlarda sağlıkla ilgili hususlara çok değinilmedi. O kısmı bayağı eksik kaldı. Tabi çok kapsamlı bir konu. Ben, konunun sosyal, ekonomik, çevresel ve belediyecilikle ilgili yönlerine değinmeyeceğim ama sağlıkla ilgili kısımlarından kısaca bahsetmek istiyorum.

Şimdi, ayrımcılık deyince bunun tam karşıtı olan şey benzer özellikler olduğu zaman her açıdan eşitliği ifade eder. Dikkat edin aynı demiyorum. Kadın erkek aynı değildir ama elimizden olmayan nedenlerden dolayı fiziksel, zihinsel ve soysal anlamdan benzerliklerimiz ve farklılıklarımız vardır. Yaşlılık tıpkı bunun gibidir. Daha önce de bahsedilen pozitif ayrımcılık işte burada gündeme geliyor. Bence yaşlılar, pozitif ayrımcılık uygulanması gereken en öncelikli kitle. Yaşlılarımız, toplumun kendine verdiği rolü, yapamazsın edemezsin şeklindeki ithamları kabul ediyor ve yaşlılığı kader olarak algılıyor. Bunun sonucunda da kendini ihmal ediyor. Ayşe Hocamız da söyledi,

yaşlılık bir kader değil. Birçok özelliği, birçok artısı olan yönleri var. Bu farkındalıkların bu kişilere kazandırılması lazım.

Yaşlı yakınları, kendileri ve çocukları ile ilgili bir sağlık problemi olduğunda gösterdiği özeni yaşlısı için göstermiyor. Kendisine olsa acil servisine koşturacağı ağrılı bir durumda yaşlısına mide ilacı vererek geçiştirmeye çalışıyor. Yaşlısı aslında o an kalp krizi geçiriyor. Sağlık personellerimizde de buna benzer tutumlara rastlıyoruz. Bir gence harcayacağı eforu yaşlıya harcamaya biliyor. Yaşlılıktandır diye geçiştirme yoluna gidebiliyor. Hiç bir şey yaşlılıktan değildir, muhakkak bir açıklaması vardır. Gence verdiğimiz eforu aynı şekilde yaşlıya da vermemiz lazım. Yaşlılarımız bazen "Hocam bana verdiğiniz bu eforu, parasını devletin bana ödediği bu ilacı boş yere harcamayın, gençlere yönlendirin." Şeklinde teklifler sunabiliyorlar. Yakınlarının da benzer şeyler teklif ettiği oluyor. Tabi ki böyle olmamalı. Sonuna kadar onun yaşam kalitesini hedef alarak çalışmalarımızı yapmak durumundayız.

Yaşlılıkla ilgili alanlarda istihdam edilenleri eğer siz diğer branşlardakilerle eşit tutmazsanız, temelde de ayrımcılık yapmış oluyorsunuz. Gerontoloji ve Geriatride alanlarındakilerin istihdamında ve performans ödemelerinde eşitsizlik var. Haliyle bir motivasyon kırıklığı oluyor. Dal tercihi yaparken maalesef kimse bu alanlara yönelmiyor. Eğer yaşlılara yönelik hizmetin kalitesinin artmasını istiyorsak bu alanlarda çalışanlara pozitif ayrımcılık yapılabilir.

Yaşlımız hastaneye geldiği zaman yine pozitif ayrımcılığı olmalı. Onu karşılayan, işlerini yapacak olan bir personelimiz olmalı. Her zaman yanında bir yakını gelmeye biliyor, sağı solu karıştırıyor, bir sürü tetkike giriyor. Kapıya gelip "Hocam ben sizden randevu alamadım çünkü bilmiyorum." Diyor. Onunla ilgilenen bir personel olması gerekiyor. Bazen o kadar ki, hastayı bırakıp yaşlıyı elinden tutup bir yere götürdüğüm oluyor. Hastane yatışlarında, çoklu odalarda bez değiştirmek durumunda kalınabiliyor, kiminin altında yarısı oluyor. Bu durumlardan hem hasta hem yakını hem de ilgili doktorlarımız rahatsız olabiliyor. Bence artık bu yaşlıların ayrı odalarda kalması lüks değil. Uzayan hastane yatışları, yaşlının problemini daha da çok sıkıntılı hale getiriyor. Aslında birçok şey evde halledilebilir. Doğru sistemler kurulursa yaşlı evinde gayet güzel bir şekilde birçok şey halledilebilir. Bazı yerlerde örnek uygulamalar var ama yaygın değil. Bu tür uygulamaların her yerde yaygınlaşması lazım. Daha bitmedi ama yeri geldikçe konuşurum. Teşekkür Ederim.

ADEM ÇEVİK - TÜRKİYE AİLE MECLİSİ BAŞKANI VE DÜNYA ÇOCUK HAKLARI DERNEĞİ BAŞKANI

Türkiye Aile Meclisi Başkanı ve Dünya Çocuk Hakları Derneği Başkanı.

Arkadaşlar yangın var. Yangını konuşmak ya da derneklerimizin faaliyetlerini konuşmak çözüme bir katkı sunmaz. Biz çözüm odaklı öneri için buraya gelmiş bulunuyoruz. EYS diye bir hastalık var. 'Ebeveyn Yabancılaşma Sendromu' dediğimiz bu hastalık, dünyanın yirmi yedi ülkesinde tanınıyor. Türkiye'de son 15 yılda on milyon evlilik, iki milyon ayrılık var. Boşanma sonrası çocuk, velayet savaşları sebebiyle, annede kalırsa babayı kötülüyor, babada kalırsa anneyi kötülüyor. Sarsıntı geçiren bu çocuklarımızı uyuşturucu bağımlılığı ve terörizm gibi bir takım fenalıklara kurban etmiş oluyoruz. Bu konuda Bakanlık tarafından geçtiğimiz günlerde, teslim merkezleri kurulacağı şeklinde bir açıklama yapıldı ama bu yetmez. Velayet, istismar eden taraftan alınarak karşı tarafa verilmeli. Cezai müeyyidesi olmalı. EYS bir hastalık olarak da hukuki ve tıbbi olarak tanınmalı. 1946'larda 56'larda İsviçre'den aldığımız medeni kanunda çocuklar köle olarak satılıyordu ama bizim ülkemizde de hala çocuklar satılıyor. Ayrılan baba her hafta sonu icra dairesine para ödeyerek çocuğunu görebiliyor. Bu konulara çözüm bulunmazsa yaşlandığımızda çocuklarımızdan şikâyetçi olmaya hakkımız olmaz. Çünkü onlar da şu anda anne-babalarından şikâyetçiler. Yani, sen çocuklarının kötü davrandığından bahsediyorsun ama kreşe verdiğin çocuk yaşlıyı bilmez ki. Bunları düzeltmezsek yaşlı haklarınız koruyamayız ki. Kanuni düzenleme yapmazsak bu şikâyetler sürekli devam eder. Çünkü bu toplumun temel meselesi bu.

Yaşlılarımız da haklarını bilmiyor çünkü eğitim verilmiyor. Burada ayrımcılık yapmayalım, çünkü eşitlik kurumunun programındayız ama eşit bile değiliz Türkiye'de. Çünkü kadının beyanı esas ama erkeğin ispatına bile değer verilmiyor. "Alo! Bana bağırdı, çağırdı, alın bu adamı." O zaman çocuk mağdur oluyor. Bu çocuktan yaşlı haklarını bilmesini, yaşlıya saygı duymasını nasıl beklersiniz. Yani ben mesela saçım uzun olduğu için kısamı konuşacağım. Ya da kel olduğum için daha da mı kısa konuşacağım. Dolayısı ile bu konuda top yekûn çalışmak lazım.

Yaşlılık hakları, engelli hakları, çocuk hakları, insan hakları vs. bu tür toplantıların hayırlı bereketli olduğunu düşünüyorum ama en azından çözüme yönelik bir şeyler konuşalım. Temele inelim, bu da eğitimle ahlakla olur. Avrupa insan haklarını konuşuyorduk, 8, 12 ve 14. maddelerinde cinsel yönelim, cinsel tercih bir insan hakları olarak görülüyor. Böyle bir toplumdan ailesiz, ahlaksız, cinsiyetsiz bir toplumdan nasıl yaşlı haklarından bahsederiz. Teşekkürler.

DR. KEMAL AYDIN

Başkanıma öncelikle teşekkür ediyorum. Yaşlı haklarında beş altı önemli konu var, bunu konuşursak onun üzerinde de arkadaşlarımız öneri verebileceklerdir. Yaşlı hakları dediğimiz zaman; 1 - Ayrımcılığa tabi tutulmama hakkı. 2 – Şiddet görmeme hakkı. 3 – Sosyal güvenlik hakkı. 4 – Sağlık hakkı. 5 – Çalışma Hakkı. 6 – Konut hakkı.

Yani bu haklar konusunda neler yapabiliriz İsmail Tufan Hoca'mın güzel bir önerisi vardı. Konuşmasında dedi ki; "Üniversitelerimizle, İlgili bakanlıklarla -sadece Aile Bakanlığı değil- Ulusal bir çalışma grubu oluşturarak uluslararası arenada çalışmalar yapmalıyız." Bugün yaşlı sağlığı ile ilgili Sağlık Bakanlığının, yaşlı hizmetleri ile ilgili Aile Bakanlığının, yurt dışında ki çalışanlarla ilgili Dışişleri Bakanlığının, tecrübelerinin aktarımını ve koordinasyonunu sağlamalıyız. Özellikle Maliye Bakanlığı ve sosyal güvenlik haklarını Avrupa ile kıyaslarsak, Avrupa da bakım sigortası ve bakım fonu yaklaşık otuz yıl önce kanunla gelmiş. Hollanda'da filan bir sorun yok niye? Çalışandan beş-on lira aylık bakım sigortası kesiliyor ve büyük bir fon oluşuyor. Şöyle düşünelim; Türkiye'de yirmi beş milyon çalışan var, bakım fonuna ayda beş lira para kesildiğinde, bu, yüz yirmi beş milyon gibi bir para yapar. Bu da sivil toplum örgütlerinin bu konuda daha fazla hizmet etmesine kaynak oluşturur. Hocamız ne güzel söyledi, Geriatride doktor sayısı çok az. Niye? Destek yok ki. Pozitif ayrımcılığın yapıldığı araştırma merkezleri desteklenmeli.

Aslında Türkiye'nin meselesi şuan yaşlılık. Çünkü çocuklarla, gençlerle ilgili çok ciddi çalışmalar oldu. Ama bir anda kapımıza dayanan yaşlılığı fark ettik. Yani, bir baktık ki altmış-yetmişiz. Eskilerde altmış yaşına gelene yaşlandı derken şimdi doksan yaşında siyaset yapanları görüyoruz. Yaşam beklentisi hızla yükseliyor ve biz bu gruba yönelik politikada biraz geç kalıyoruz. Aslında Türk İdareciler Birliği, Türkiye Parlamenterler Birliği gibi oluşumlarımız burada olmalıydı. Niçin? Çünkü üç bin altı yüz e yakın emekli parlamenterimiz var. Bunların tecrübeleri o kadar önemli ki. Yani bu emeklilerin aktif hayata katılarak gerek TİHEK gibi kurumlara gerekse ilgili Bakanlıklara tecrübe aktarımlarında bulunması gerekir. Az önce saydığım altı alanda bir çalışma grubu kurulmasını öneriyorum. Önümüzdeki yıl 10 Aralık İnsan hakları gününde sonuç raporu açıklanmasını öneriyorum. Dünyadan bu tür projeleri geliştirmiş ve iyi uygulamış ülkeleri veya Afrika'dan Asya'dan geri kalmış ülkeleri de davet edebiliriz. Türkiye Dünyada bu konularda da köprü vazifesi görmelidir. Çok teşekkürler.

CELAL OĞAN - ESKİ İMAR GÖREVLİSİ

Eski İmar Görevlisi.

Yaşlılarla ilgili, gördükçe, düşündükçe kahrolduğum, vicdan azabı çektiğim olaylar yaşanıyor toplumumuzda. Otobüslerden aşağıya atılanları gördüm. Şahsen çok müdahale etmek durumunda kaldım. Çünkü haklarını müdafaa edemiyorlardı. Çünkü güce karşı güç koyamıyorlardı ve zor durumda kalıyorlardı. Toplu taşıma araçlarına 65 yaş üstünün bedava binmesi hala tam halledilememiş bir mesele. Birçoklarının gözüne batıyor.

İmar İskân Bakanlığında Daire Başkanlığı yaptığım yıllarda, toplu konut kanununda bedelsiz, vergiden muaf olarak konut alanlarını intikal ettirilmesi meselesi vardı. Bir de 775 sayılı gece kondu kanunumuz var. Bunlardan yararlanılarak, çeşitli organlar marifetiyle -Parlamentoda Bakanlar Kurulu Kararı ile olabilir- maliye hazinelerinden yaşlılarla ilgili vakıflara, derneklere, kurum ve kuruluşlara yer tahsisi yapılabilir. Yaşlılarımız buralardan, devre mülk sistemi gibi uygulamalarla yararlandırılabilir. Yaşlılarımızı kendi evlerine ya da huzur evlerine kapatmak zorunda değiliz. Benim kızım sosyal hizmet uzmanı. Bu mesleği seçmesini ona ısrarla ben rica ettim. Eşimle sık sık yaşlılar yurduna ziyaretlere gidiyor, eşofman vs. dağıtıyorduk ve üzüntüden hasta dönüyorduk eve. Sosyal hayatta, kurumlarda ve evlerinde itilip kakılan yaşlıları dayanamıyordum.

Yaşlılarımıza fayda sağlayacak organizasyonları büyütelim istiyorum. Cesaret, kararlılık ve varoluşumuzu temin edecek pozitif perspektifimizi bu alanlara yöneltelim istiyorum. Tüm bunları, yaşlılarımızın moralini bozmandan, onları örselemenden, duygularını hiçe saymadan yapalım istiyorum. Saygılar sunuyorum. Burada bulunmaktan mest oldum.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Peki, çok teşekkür ediyorum. Tabi bu önemli bir konu. Bizim gönlümüzden geçen de bu. Ben meclisteki bir toplantıda benzer duyguları dile getirdim. Söylediğim şuydu: "Bir hayalim var. Ceza evi hiç olmasın, huzur evleri hiç olmasın, çocuk bakım yerleri, çocukların korunmaya alındığı yerler hiç olmasın. Herkes evinde olsun. Anneyle, babayla, çocuklarıyla mutlu bir dünyayı birlikte yaşayalım." Bunu istiyoruz ama maalesef bu söylenen şeylerden rahatsız olanlar var. Bu istememenin de birçok sebebi var tabi. Aslında bunları konuşa bilmemiz lazım.

Deminki konuşmada geçen bir şey var, mesela; yaşlıları otobüsten indiriyorlar. Bu açık bir ayrımcılık niteliğindedir. Yaşından dolayı böyle bir şeye maruz kalanlar olduğunda eğer muhatabından bir sonuç alınamıyorsa -bunun başka türlü örnekleri de olabilir- o zaman bize bildirebilirler. Biz de olayı araştırır, üstüne gider, cezalandırırız. Arkadaşlar, sadece devletin yapmış olduğu ayrımcılık değil aynı zamanda kişiler arasındaki ayrımcılık konuları da bizim kurumumuzun görev alanı içerisinde. Bunu tekrarlamış olalım.

Deminki konuşmada geçen bir şey var, mesela; yaşlıları otobüsten indiriyorlar. Bu açık bir ayrımcılık niteliğindedir. Yaşından dolayı böyle bir şeye maruz kalanlar olduğunda -eğer muhatabından bir sonuç alınamıyorsa-, -bunun başka türlü örnekleri de olabilir- o zaman bize bildirebilirler. Biz de olayı araştırır, üstüne gider, cezalandırırız. Arkadaşlar, sadece devletin yapmış olduğu ayrımcılık değil aynı zamanda kişiler arasındaki ayrımcılık konuları da bizim kurumumuzun görev alanı içerisinde. Bunu tekrarlamış olalım.

REYHAN ÖZGÖBEK - ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ DAİRESİ ŞUBE MÜDÜRÜ

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Dairesi Şube Müdürü.

Teşekkür ederim. Genel Müdürümün izniyle Aile Bakanlığının yaşlı hakları ile ilgili en son yaptığı çalışmalardan bahsetmek istiyorum. Biliyorsunuz 2002 Madrid eylem planı Türkiye'de de bir etki yarattı. 2007'de ulusal eylem planımızı hazırladık. Ve onun akabinde Avrupa bölgesinde Birleşmiş Milletler Ekonomik Komisyonunun yaşlı hakları çalışmaları başladı. Biz de genel müdürlük düzeyinde eş zamanlı olarak o toplantılara katılıyoruz. Yaşlı Hizmetleri Dairesi olarak en son 2012'de ve sonraki toplantılarda büro yönetiminde de görev aldık. Artık bu platformlarda, biraz önce bahsedilen 6 haktan farklı olarak, palyatif bakım sorunu ve mahkum yaşlıların hakları da konuşuluyor. Ben de bir komisyonun oluşması ve Türkiye'nin de katkılarıyla Dünyadaki ilgili mekanizmaların güçlendirilmesinden yanayım. O yüzden düzenlemiş olduğunuz bu çalışmayı değerli buluyorum. Eğer uygun görürseniz, sizin önderliğinizde ve ilgili bakanlıkların da katkılarıyla bir eylem planı oluşturulabilir. Akademisyenlerin bu konu ile ilgili çok önemli çalışmaları var, bunu belirtmek istedim. Çok teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Çok faydalı olur. Bu konuyu özelde de tekrar görüşelim. Arkadaşlar, bugünkü konumuz yaşlı hakları onun için konuşmalarımızı buna göre sınırlayalım. Sosyal medyaya baktığımda, "Hep başkalarının haklarından bahsediyorsunuz. Hiç engellilerin haklarından bahsetmiyorsunuz." Şeklinde eleştirel mesajlara rastlıyorum. Haklarımızın ve sorunlarımızın her birini bir anda söyleyebilme imkânımız yok. Yarın engelli hakları günü. Biz tekrardan ona da katkı yapalım. Yarın için de bir açıklamamız olacak. Engellilere yapılan ayrımcılıklarda aynı şekilde bize intikal ettirilebilir. Ve orada da makul ve çok iyi düzenlemeler var. İlgili arkadaşlarımız kurum kanunumuzu inceleyerek oradan yararlanabilir ve tekliflerde getirebilir bize. Biz de yeni bir kurumuz ve çalışmalarımız sizlerin katkılarıyla zenginleşecek. Teşekkür ediyorum.

AHMET TAŞ - KAYSERİ GÖNÜLLÜ KÜLTÜR KURULUŞLARI DERNEĞİ BAŞKANI

Kayseri Gönüllü Kültür Kuruluşları Derneği Başkanı.

Öncelikle bu program için hem kurumunuza hem katılımcı arkadaşlar çok teşekkür ediyorum. Malum Türkiye'de başkasının hakkını savunabilme geleneği çok eski değil. Dolayısıyla yaşlının hakkını savunabilme geleneği de son zamanlarda kamuoyunda daha çok duyulmaya başlandı. Hükümetlerimizin ve ilgili bakanlıklarımızın da gündemine girdi. Buna rağmen, şehirleşmenin artması, çekirdek aile olgusunun ortaya çıkması, yeni nesillerin yaşlıların tecrübesinden mahrum kalması gibi nedenlerle hak ihlalleri çoğaldı. Yaşlılarımızdan bir kısmı şu anda hala köylerde yaşıyor. Gençler, köyün imkânlar onları geçindirmeye yetmediği için şehre taşınmış durumda ve farklı işlerde çalışıyorlar. Bayramlarda da olsa yaşlıları ziyarete gitmeye devam ediyorlar hamdolsun.

Bir başka konu: Bizim geçmişten bugüne oluşan kurumlarımızın çoğu, genç, dinamik, dinç insanlara göre yapılmış. Eski camilerimizin, eski hastanelerimizin, eski devlet kurumlarımızın birçoğu yaşlının ve engellinin oradan yararlanmasına uygun değil. Şu vakıa ki; Şu anda nüfusumuzun yedi milyondan fazlası yaşlı, %10'u da engelli. Bunların hepsi ayrı ayrı ihtimam gösterilmesi gereken insanlar. Hayatın ve çevrenin şartlarını, onların da toplum içinde hayatlarını devam ettirmeleri, ihtiyaçlarını temin etmeleri, gerekirse bu topluma katma değer üretmeleri üzerine dizayn etmemiz gerekiyor. Hamdolsun son yıllarda, yeni ibadet mekânlarımızda, yeni hastanelerimizde bu başladı.

Bazı evlerde de yaşlı insanın ölümü, üç-dört ay sonra yakınları arayınca cesedine ulaşıldığında haberlere konu oluyor. Ayrıca yaşı insanları takip edip onların menkul ve gayrimenkullerini ellerinden alan art niyetli insanlar, çeteler ortaya çıkıyor. Bu sorunlara da bir teşkilat kurulmalı diye düşünüyorum. Belediyelerin ilgili birimleri, muhtarlıklar, apartman yöneticileri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın taşra birimleri ve özellikle de mahallelerdeki camilerin imamları bu konularda organize olabilir. Bundan dolayı belli bir ücret verilebilir veya başka takdir edici yollar bulunabilir.

Son sözüm, Sayın Başkanım, Anadolu'yu çok gezin. Biz de taşra birimlerimizde sizi misafir etmek isteriz. Şehirlerimizde bürokratlarla, yerel basın mensuplarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla, müftülüklerle, üniversitelerle birlikte programlar yapalım, farkındalık oluşturalım. Hem kurumunuzu tanısınlar hem de hak bilincini topluma biraz daha yaygınlaştıralım. Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Ben de çok teşekkür ediyorum, çok değerli katkılardı bunlar. Siz davet edin biz gelelim, memnuniyet duyarız. Buradan bu vesile ile söyleyelim, bizim de kurumsallaşma aşamasında olmamız hasebiyle açılmamız gerekiyor. Bu önemli bir ihtiyaç. Bu konuda bizim de düşüncelerimiz var. Elimizden geldiğince, gücümüz nispetinde bütün vatandaşlarımızla bir arada olmak isteriz. Bu arada ben de bazı çağrışımlar yaptım. Şimdi EYS deyince gündeme gelmesi gereken bir de dedelere yabancılık sendromu var, torunlara yabancılık sendromu var. Bayramlarda vesaire, biz yaşlıları ziyaret ediyoruz. Biz sadece yaşlıları ziyaret etmiyoruz, biz ölülerimizi de ziyaret ediyoruz. O kadar da geliştirmişiz bu işi ama tabi yeni nesillerde bunlar atlanıyor. Onun için vefakâr bir toplum olarak yaşlısına, gencine, ölüsüne, herkese sahip çıkan bir toplum olmalıyız. Öyleydik zaten, dünyanın başka ülkelerine nazaran yine de öyleyiz ama bu değerlerimize daha çok sahip çıkmamız gerek diye düşünüyorum.

Kimse yalnız kalmamalı, sahipsiz ölmeye meydan verilmemeli, çok doğru bir şey söylüyorsunuz. Çekirdek aile dedik, aslında ben onu şeye benzetiyorum, elmanın, şeftalinin vesairenin artık kabuğu gitmiş, yenecek yeri gitmiş sadece çekirdeği kalmış. Aslında onu kuşatan başka çevreler vardı, akrabalar vardı, komşular vardır-bizim evlerimiz öyleydi- koruyucu tabaklar vardı. Bunlar bir yandan komşu haklarına giriyor. Öbür taraftan akraba haklarına giriyor. Bizim bu değerleri de canlandıracak şekilde çalışmalar yapmamız ve literatüre de kazandırmamız lazım, bunu da özellikle söylüyorum. Birleşmiş Milletlerden gelen temsilcilerle konuşurken "Bizde çok gü-

zel değerler var. Batıya değer katmak istiyoruz." Dedim. Yani bunları da teşvik edecek mekanizmalar geliştirilmesi lazım. Yasal düzenlemelere ihtiyacımız var. Sanırım barolar birliğinden ilk anda teklif gelmişti. O mevzuat düzenlemelerinde yaşlılara yönelik düzenlemelerle birlikte aslında ailenin korunmasının da bir yeri olduğunu düşünüyorum. Yani o kanun içerisinde ve ya başka bir yerde ek düzenlemeler yapılabileceğine dair bir kanaatim var. Bunları tartışmak üzere buradayız.

AHMET TAŞ - KAYSERİ GÖNÜLLÜ KÜLTÜR KURULUŞLARI DERNEĞİ BAŞKANI

Başkanım müsaadenizle eklemek istediğim bir husus daha var. Ceza evlerinde yatan yaşı sekseni doksanı bulmuş, birçok hastalıktan mustarip mahkûmlarımız var. Hangi kesimden olursa olsun fark etmez. Bunlar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır ve Devlete emanettir. Örneğin, Böyle birinin Kayseri Bünyan ceza evinde darp edildiğini duymuştum. Cezaevi savcısı ile görüşmeye gittiğimde maalesef kendisi de bunu doğruladı. Hiçbir müdürümüzün gardiyanımızın bunları darp etmeye hakkı yok. Bir yasal düzenleme ve ya Cumhurbaşkanımızın af yetkisini kullanması yoluyla, kimseye zarar verme ihtimali kalmamış, ömrünün sonuna yaklaşmış bu insanların affedilmesi teklifimi bir kez daha yinelemek istiyorum. Son nefeslerini bari çocuklarının, ailelerin yanında vermeleri için bir çağrıda bulunmuş oluyorum kamuoyuna. Teşekkür ediyorum.

HÜLYA KESKİN – KATILIMCI

Emekli sosyal hizmet uzmanıyım. Sağlık Bakanlığında uzun yıllar yaşlı alanında çalıştım. Bakanlığımız ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğüz vasıtası ile yürütülen çok çeşitli hizmetler sunulmaya başlandı. Örneğin; Evde yaşlı ve engelli bakımı için ücret ödenmesi gibi hususlar 2022 kapsamına alındı. Güzel bir çatı oluşturuldu. Fakat bence bu çatının altında bir eksikli var. Türkiye'de insanlar sadece yaşlılıkla ilgili değil komşusuyla sorunu olduğunda, ailesi ile sorunu olduğunda veya bir tıbbi bakım kurumunda karşılaştığı bir sorun olduğunda da sosyal hizmetlere başvurabiliyor. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal hizmetler, yaşlı hizmetleri, engelliler hizmetleri gibi bu konuda hizmet veren kurumlar, bütün bunları koordine ederse daha derli toplu bir hizmet sunmuş olur. Bu doğrultuda, maddi destek, evinde yaşamını sürdürebilme, temizlik veya hastaneye götürmek gibi hizmetlerde katkıları olabilir. Yani biraz daha hizmetin çeşitlendirilmesi ve aile içi bakımın öne çıkarılması gerektiğini düşünüyorum.

Şunu merak ediyorum; Bugün Türkiye'de huzurevine gitmek isteyenler kurumlara başvurduğunda ne kadar süre ile bekliyor? Ben altmış sekiz yaşındayım. Bugün Seyranbağları Huzurevi için başvurduğumda ne kadar bir süre ile beklemem gerekiyor? Buna cevap almam için bence Avni Bey'e söz verebilir. Buyurun genel müdür yardımcım.

AVNİ ÖZKAYA - ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ MÜDÜR YARDIMCISI

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Müdür Yardımcısı.

Teşekkür ediyorum. Huzurevlerimizde genellikle sıra olduğu yönünde bir kanaat vardır, doğru da bir kanaattir. Tabi, bizim açımızdan konu değerlendirildiği zaman, takdir edersiniz ki yaşlı bireylerimizin farklı grupları var. Huzur evine taleplerde, ilk etapta bir ücretli yaşlı bir de ücretsiz yaşlı gündeme geliyor. Ekonomik yoksunluk içerisinde olup huzurevine girmek isteyen kişilerden ücret alınmıyor. Emekli sandığı gibi bir yerden geliri olanlar ise belirlenen katkı payı tahsil edilmek sureti ile huzur evinde kalıyorlar. İkinci kategoride sağlıklı yaşlı ile özel bakım yaşlısı ayrımı ile karşılaşıyoruz. Birinci grubu, sağlıklı olduğu, bir bakım ihtiyacı olmadığı halde sosyal yoksunluk çerçevesinde bir yaşam tercihi olarak huzur evini tercih eden yaşlılarımız oluşturuyor. Biz bunları da evlerimize kabul ediyoruz. İkincisi grup ise bir başka kişini yardımına ihtiyaç duyan, kendi başına bireysel öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamayan özel bakım yaşlılarımızdan oluşuyor. Bu çerçeveden konu değerlendirildiği zaman, hem ekonomik yoksunluk içerisindeki ücretsiz yaşlı hem de özel bakım konumunda olan yaşlı bireylerle ilgili bir sıra beklemeden söz edilemez. Gerek özel bakım merkezlerinde gerekse Bakanlığımızın resmi merkezlerinde onların bakım ihtiyaçları karşılanıyor. Kendi ilinde olmasa bile başka ilde karşılanıyor. Bu konu burada bu şekilde özetlenebilir. Diğer sağlıklı yaşlı-ücretli yaşlılarda veya huzurevleri arasında nakil talebi olan yaşlılarımızda ise sıra mevcut. Sağlıklı yaşlı taleplerini ücretli yaşlı taleplerini bakanlığımız şu anda tam anlamı ile karşılayamıyor. Rakamlar burada yüksek olarak gözükebilir. Bu konuyla ilgili olarak ta bakanlığımız gerek yeni huzurevi açma konusunda gerekse özel huzurevlerinden hizmet almak konusunda çalışmalarının devam ettiriyor.

Şu anda yatırım programında yirmi altı tane huzur evimizin inşaatı devam ediyor. Yirmi kadarının da inşaatı bitmek üzere. Özetle sorunuzun, yaşlının özelliğine ve grubuna göre değerlendirilmesinde fayda var. Bizim açımızdan konu bu şekilde, teşekkür ederim.

HÜLYA KESKİN – KATILIMCI

Ben çok teşekkür ederim bu bilgiler için. Özel bakıma muhtaç olan yaşlıların illeri dışında bulunmasına şahsen ben sosyal hizmet uzamanı olarak karşıyım. Çünkü bu insanların ziyaret olanakları kısıtlanıyor. Hiç olmazsa bayramlarda gelip ziyaret edecek veya hastalığı halinde onu alıp üç dört gün götürüp bakabilecek yakınlarından mahrum bırakmamak lazım. Bence bu bir tercih olmamalı. Huzurevlerinin yapılmaya devam ettiğini söylediler. Umarım ihtiyacı olanların zorlanmadan gidebileceği yeterliliğe ulaşır.

PROF. DR. MELEK ARDAHAN - İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Hocam İzmir örneğini vermek istiyorum. İzmir'de bir Narlıdere huzurevi var. Bize doluluktan dolayı şunu söylüyorlar; "Şimdi başvurun size ancak sıra gelir." Mesela, şuan ben kırk beş yaşındayım ve bana sıranın gelmesini beklerken altmış beşe erişmiş olacağım. Altmış beş yaşında başvurursam herhâlde seksen beşimde filan alırlar. O anlamda söyledim, huzurevlerine ihtiyacımız var yani.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

O zaman iyi çalışacağız, çocuklarımızı da iyi yetiştireceğiz, yaşlılığımızla huzurlu bir şekilde evlerimizde kalmaya devam edeceğiz. Hayır, çok özür dilerim ben öneri olarak bunu söylemedim. Ama bu da önemli bir şey.

AVNİ ÖZKAYA - ENGELLİ VE YAŞLI HIZMETLERI MÜDÜR YARDIMCISI

Sayım başkanım bir konuyu açıklamam müsaade eder misiniz? Tabi, bazı huzurevlerimiz kamuoyuna mal olmuş durumda ve hizmet kalitesi yönünden çok talep alıyor. Örneğin İzmir'de Narlıdere, Ankara'da Balgat, Seyranbağları, Ümitköy, İstanbul'da Etiler huzurevimiz bunların başında gelmektedir. Takdir edersiniz ki bu kuruluşlarımızın hizmet kalitesi de bizleri gururlandırıyor. Taleplerini de anlayışla karşılıyoruz. Ama bu bahsettiğimiz huzurevlerimiz biraz eski ve dolu huzurevlerimiz. Bu huzurevlerine girmek konusunda ısrarcı olunur ise vefat veya başka bir şekildeki boşalmayı beklemesi gerekiyor. İlla burada kalacağım derse mecburen bir sıra durumu var. Özel bakım yaşlısı "Ben durumuna uygun en yakın yerde bakım hizmeti almak istiyorum." Derse o kadar uzun süre bekleme söz konusu olmaz.

Toplantıya 15 dakika ara veriliyor. Aradan sonra katılımcılara TİHEK'in 29-30 Nisan 2019 da organize ettiği 'Uluslararası Ailenin Korunması Hakkı' konulu sempozyumun tanıtım videosu izlettiriliyor.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Evet, çok teşekkür ediyoruz. Şimdi, sabahki oturumda bahsettiği konuyu açabilmesi için sözü tekrar İsmail Hocama vererek başlamak istiyorum. Buyurunuz Hocam.

PROF. DR. İSMAİL TUFAN – AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Varlığımız yaradılışımız ve yaşantımızın bir eseridir. Zannedersem izlediğimiz filmde de hepimiz bunun özünü, içeriğini bir şekilde hissettik. Ama bir şeyleri farklı yapmadan ve bir şeyleri harekete geçirmeden önce, akılların ortaklığında bir arada bulunmamız gerekiyor. Yerinde sayanlar yürüyenlerden daha çok gürültü çıkartır. Ülke olarak bizim yerimizde sayma şansımız ve böyle bir lüksümüz olmamalı. 1998 yılından beri, yaşlanma ve yaşlılık alanında akademik anlamda çalışan bir öğrenci olarak özellikle şunu ifade etmek isterim; Ülkemizde yaşlanma ve yaşlılığın farklı açılarına baktığımızda, maalesef yaşlanmanın sadece kayıplar ve hastalıklardan oluştuğu fikri bir ön yargı olarak zihinlerimizde sanki silinmeyecek bir şekilde yer etmiştir. Bu doğru mudur? Hayır. Eğer yaşlı haklarının bu ülkede bir geleceği olması bekleniyorsa, öncelikle bu ön yargıların yavaş yavaş ortadan kaldırılması gerekiyor. Öncelikle yaşlanma ve yaşlılığın sadece kayıplardan oluşan bir süreç olmadığını aynı zamanda kazançlarla dolu bir süreç olduğunu da görmemiz gerekiyor. Çocukluk döneminden gençlik dönemine geçtiğimizde, çocukluk döneminin insana bahşettiği o şımarıklık, herkese her şeyi yaptıra bilme duygusunu kaybediyoruz. Ama gençlik dönemine geçtiğimizde de özgür irademizle bir birey olarak karar verme hakkına sahip oluyoruz. Dolayısı ile yaşam bir yolculuk ise kayıp ve kazançlardan oluşan bir süreci de içinde barındırıyor. İşte bu süreçte karşılaştığımız hikâyeler bize gelecekle ilgili, Ülkemizde ki yaşlıların, istismar, ihmal ve şiddete maruz kalmamaları ve ötekileştirilmemeleri açısından birçok şeyi yapmamız gerektiğini gösteriyor.

Öncelikle hukuk dilimizi değiştirmemiz lazım. Hukuk zeminin de yaşlanma ve yaşlılık ile ilgili ortaya çıkan problemleri çözmeye yönelik elimizde çok fazla bir zenginlik yok. Ticaret hukukunda, vesayet hukukunda ve özellikle miras hukukunda o kadar büyük bir sorunla karşılaşılıyor ki. Hukuk dilimizi, hukuk yapımızı yaşlanma ve yaşlılığın bu dönemin koşullarına uygun hale getirilmesi için mutlaka gerekli girişimleri yapmamız gerekiyor.

Bunun dışında, Ülkemizde, hanelerde ve kurumlarda yaşlıya uygulanan şiddet, ihmal ve suiistimalin sınırlarını ancak yaşananlar adli bir vakaya dönüştüğü görebiliyoruz. Bundan şüphesi olan varsa, yaşadığı ilin adliyesinden bu konuda verilmiş hükümlerin, kararların sonuçlarını alıp genel bir değerlendirmesini yapabilir. Göreceksiniz sizleri hayrete düşürmesin. Toplumsal yaşlanmanın içerisinde, yeryüzünde ki bütün ülkelerde karşılaşılan bu sorunlar ülkemizde de ender görmediğimiz sorunların başında geliyor. Dolayısıyla bizim akılların ortaklığında, bu ülkenin yaşlanan insanlarına "Evet, ben bu hakka sahibim" Diye bileceği bir iş birliği zemini yaratmamız gerekiyor.

Etik konusu çok önemli. Bu bağlamda, yaşlıya yönelik bakım hizmetlerinde karşılaşılan etik ve mahremiyet konularında toplumsal etik bilincimizi geliştirmemiz lazım. Akılların ortaklığında, bütün disiplinlerin, sivil teşekküllerin, akademi dünyasının, iş dünyasının ve parlamentonun iş birliği ile mutlaka yaşlı hakları açısından uygulanabilir ve sürdürülebilir bir taslağı oluşturmamız gerekiyor. Bunu yapacak yeterli şansımız, gücümüz ve irademiz var. Bunu yaparken, uluslararası alanda yaşlı haklarına yönelik yapılmış çalışmalar bize yol ve yön gösterici olabilir. Başarı ise, bizim bu başlıkların altını hangi bakış açısı ile hangi zenginlikle ve özveri ile dolduracağımıza bağlı. Mesela; bu toplantı önemli bir zemini teşkil ediyor ve bence çok başarılı bir girişim. Bunun devamının gelmesini canı gönülden temenni ediyorum. Katılımcıların hepsinin birbirinden değerli görüşlerini mutlaka sonuç raporuna aks ettirileceğine inanıyorum. Hiç kimseyi dışarda bırakmayan, ötekileştirmeyen, herkesin ortak aklının akılların ortaklığında buluşturabileceği, disiplinler arası iş birliğinin gerçekleşebileceği bir zeminde çok güzel çalışmalar ortaya koyabiliriz. Bu toplantıyı düzenlediğiniz için şahsınızda emeği geçen tüm arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum. Katılımcılara da değerli bilgileriyle bizi bilgilendirdikleri için ayrıca teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Çok teşekkür ediyorum Hocam. İnşallah yeni bir başlangıç için bu tür girişimlerin ve çabaların çalışma gruplarıyla devam ettirilmesinde fayda olacaktır.

DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDÜLKADİR YELER - İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi.

Yaşlıyı ve yaşlının sorunlarını değerlendirirken ister istemez kültürel bağlamdan bağımsız değerlendiremiyoruz. Türkiye'nin son elli yılda yaşadığı değişim, dönüşüm,

şehirleşme, modernleşme, politikaların değişmesi, ailenin küçülmesi, geniş aileden çekirdek aileye geçilmesi vesaire, doğal olarak aileyi içerisinde dede ile torunun beraber yaşayamayacağı bir ortam haline getirdi. Teknolojinin de hayatımıza aktif girmesi ile beraber özellikle bilginin üretim araçları değişti. Bugün teknoloji ile bilgi üretiyoruz. Bu da, geçmişte tecrübesiyle, bilgisiyle, birikimiyle değerli olan yaşlılarımızı artık toplum nazarında ve yeni nesil nazarında değersiz kılıyor. Bu ciddi bir kültürel değişme ve yasal düzenlemelerle önüne geçilemeyecek bir durum gibi gözüküyor. Şimdi biz hukuki düzenlemelerden bahsederken dedeyi torununa karşı korumaktan bahsediyoruz. Ama artık dede ile torunun beraber yaşayamayacağı bir hayat geldi önümüze. Gözlemlerimize göre bu hattın kesin olarak kesildiği yani dede ile torunun ayrı evlerde yetiştiği yaşam tarzı son yirmi yılda yaygınlaştı.

Türkiye'de huzurevi anlayışı çok yaygınlaşmıyor. Çünkü hala kültürel değerler baskın. Kimse yaşlısını huzurevine götürüp yerleştirmek istemiyor. Aile Bakanlığının evde bakım maaşı uygulaması gayet yerinde ve başarılı bir uygulama. Fakat Anadolu'da ki uygulamalara baktığımızda, yeterli denetim yapılmadığından, özellikle kırsal kesimde birçok aile için bu maaşların geçim kaynağına dönüştüğüne şahit oluyoruz. Genellikle bu maaşı alanla annesine babasına bakanların farklı çocuklar olduğu bir durum söz konusu olabiliyor.

Bugün yaşlı sorununu oluşturan süreç aynı zamanda çocuk için, genç için, aile için de sorun oluşturan bir süreç. Yaşadığımız o sosyolojik dönüşüm toplumun bütün kesimleri için sorun oluşturuyor. Bu yüzden, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun, özellikle organizatör olarak diğer kurumların çalışmalarını da takip etmesi ve bunlara katılması yerinde olacaktır. TİHEK'in o çalışmaları yürüten kurumlarda yaşlı haklarını gözetecek şekilde revizyonlar yapılmasına öncülük etmesi gerektiği kanaatindeyim. Biz, somut hukuki düzenlemelerle maddi anlamda iyileşmeyi sağlayabiliriz fakat yaşlılarda gördüğümüz ve gözlemlediğimiz manevi anlamda işe yaramazlık duygusunun getirdiği bir çöküntü söz konusu. Bunun iyileşmesi için kültürel iyileşme lazım. Kültürel iyileşme için onların sahip olduğu niteliklerin, yeterliliklerin topluma kazandırılması ve işe yaramazlık psikolojisinden kurtarılması lazım. Bu da herhalde, kurumlar arası daha geniş çaplı ortak organizasyonlar, daha makro düzeyde projeler gerektiriyor diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

PROF. DR. YUSUF ADIGÜZEL - İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel. İstanbul Üniversitesi.

Şimdi toplumsal değişimi ele alırken sadece yaşlı değil aile olarak ta ekonomik durum olarak sosyal politik olarak her şeyiyle beraber ela alıyoruz. Dolayısı ile tek başına bir sorunu çözmek mümkün değil. Çevresiyle beraber ele aldığımız zaman daha kalıcı çözümler geliştire biliriz diye düşünüyorum. Hepinizin malumudur toplumu ve toplumsal değişimi izlerken özellikle bugünlerde dikkati çekmek istediğim bir husus var. Avrupa'da çok yaşanmış bir durum göçmen yaşlı meselesi var. Avrupa'da ki Türklerin artık torunları orda doğar hale geldi. Avrupa'daki yaşlı Türk toplum bizim çalıştığımız alanlardan bir tanesi ve Avrupa'nın çalıştığı alanlardan bir tanesi. Biz de bugün şuanda nüfusun yüzde beşini oluşturan bir göçmen yabancı uyruklu kişiyle uğraşıyoruz. Biz bunu kabul etmekte güçlük çeksek dahi muhtemelen bundan sonra bizimle yaşayacak Suriye ağırlıklı bir göçmen kesim olacak ve bunlarında yaşlılığına yönelik önümüzde ki dönemde bir politika geliştirmeye ihtiyacımız olacak diye düşünüyorum. Şu anda hepimizin kabul edeceği bir şey vardır ki en fazla ayrımcılığa uğrayan toplumda etnik olarak farklı olan kişiler. Çok fazla yabancı ayrımcılığa uğruyor. Şu anda etnik olarak da eleştirilen, ötekileştirilen, dışlanan kesimi başta Suriyeliler olmak üzere Araplar oluşturuyor. Araplık ve Suriyeli olmak bile başlı başına nerdeyse bir damgalanma sebebi haline geldi. Bu yasal olarak çözülebilecek bir mevzu değil. Hükümet bu konuda yasa çıkarabilir. Ancak bunu uygulanması, toplumun bunu kabul etmesi için toplumsal değişime ve uzunca bir süreye ihtiyacımız var. TİHEK'in raporlarında geri gönderim merkezlerinde ve yaşlı bakım merkezlerinde çalışmalarınız olduğunu görüyorum. İleriye dönük olarak da çalışması gerekilen alanlardan bir tanesi göçmen yaşlıların uğrayacağı ayrımcılık. Bu konuya dikkat çekmek istedim. Çok teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Bende çok teşekkür ediyorum.

OSMAN YURT - MAZLUM-DER GENEL BAŞKAN YARDIMCISI

Mazlum-Der Genel Başkan Yardımcısı.

Söz hakkı verdiğiniz için teşekkür ediyorum. Bu toplantı vesilesiyle gerek bilim insanlarının gerek kamuda görev almış arkadaşlarımızın gerekse toplumun değişik ke-

simlerden gelen insanların görüşlerinden son derece istifade ettiğimi söylemek istiyorum. Herkesin bulunduğu noktadan bize çok değerli katkıları oluyor ve ben bu yüzden çok fazla ayrıntıya girmek istemiyorum. Ancak bugün bu çalışmanın başlangıç olması çok değerli ve bundan sonra bunun bir süreç olarak ilerlemesi lazım. Çünkü söylenecek çok söz var. Her birimizin çevresinde şahit olduğu, önümüzdeki verilerle de doğrulanan ciddi bir yaşlılık sorunu var ve artarak devam edecek. Birçok açıdan buna hazır değildik ve birçok konuda olduğu gibi bu konuda da önümüze gelince bu sorunla yüzleşmeye başladık. Bir şekilde onunla başa çıkmaya çalışıyoruz. Aslında Türkiye'de ayrımcılık yasağının mevzuatımızda var olması genel olarak yeterli bir hukuki zemin sunuyor bize. Pozitif ayrımcılık anlamında devletin koruma yükümlülüğünün de bizim için ciddi bir zemin teşkil ettiğini söylememiz lazım. 12 numaralı protokolün onaylanması görüşüne bizde katılıyoruz. Bu toplantıdan çıkacak sonuçlardan birisi de bu olabilir. Böyle bir değerlendirme az önce bahsettiğimiz hukuki zeminin daha da güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Birçok konuda bize haklar yukarıdan geliyor yani biz toplum olarak talep ederek mücadele ederek almıyoruz hakkımızı. Onun için çoğu zaman bunlardan haberimiz olmuyor. İnsan hakları mücadelesinin bir geçmişi, bir geleneği var. Son yüz yılda bütün dünya ülkelerinin imzaladığı evrensel bildirgenin uygulatılmasına dönük sivil toplum mücadelesinin insan haklarının geleneğini oluşturduğunu ve bölgesel sözleşmeler ve protokollerle mücadelelerin devam ettiğini bilmemiz lazım. Yaşlı hakları konusunda da mücadelemize hız vermeliyiz. Bizim toplumsal kültürümüzde, inançlarımızda aslında çok sağlam temellerimiz var ancak siyasal ve sivil toplum geleneğimiz çok yeterli değil. Bugün aslında Doktor Kemal Aydın Beyi büyük bir umutla dinledim, istifade ettim ve çok da mutlu oldum. Gerçekten çok üst seviye bir STK geleneği anlattılar. Bu yapılanlar çok değerliydi.

Biz yıllardır gidip düşkün insanların evinde bir bardak çay içecek, gidip faturasını ödeyecek, acil ihtiyaçlarını giderecek organizasyonlar arıyoruz. Bir akıl, bir grup, bir tarikat var mı bu konulara el atan. Bugüne kadar bunu hiç göremedik. Doğrusu böyle bir kültürümüz vardı ama galiba unutuldu. Bunu uzun uzun tartışmak lazım. Bununla ilgili söyleyeceklerim çoktu ama vaktinizi almak istemiyorum. Sadece şunu önermek istiyorum; Kamu yönetimi yaşlıları bir yere toplayıp tecrit ederek bu konuya çözüm üretmek yerine mümkün olduğu kadar sivil toplumu teşvik edecek yöntemlere yönelmelidir.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Evet, teşekkür ediyorum. Sözü Gazeteci Yazar Ahmet Ay Beye vermek istiyorum. Diyarbakır'dan geldiler.

AHMET AY- GAZETECİ

Çok teşekkür ediyorum Değerli Başkanım. Biz yaşlı derken aslında kendi on yıl sonramızdan, çocuklarımızın yirmi yıl sonrasından, torunlarımızın kırk elli yıl sonraki hayatlarından bahsediyoruz. Özetle herkes bir yaşlı adayı. Yaşlıların toplumdaki durumlarını üçe ayırmak mümkündür. Birincisi: Aile içindeki yani geniş ailede ki yaşlıların durumu. İkincisi: Ailesi istemediği için ya da rahatsız etmemek düşüncesiyle aileden ayrılmak durumunda kalanlar. Üçüncüsü de: Sosyal yaşam içinde ki durumları. Dolayısıyla ailenin vereceği eğitim, okullarda ki eğitim ve tabi ki medyanın bu anlamda geliştireceği katkı son derece kayda değer. Evet, "Ben annene ve babana bakmak istemiyorum." Diyen bir eşin -bu erkekte olabilir kadında- bunu söylemeye hukuki hakkının olup olmadığını bilmiyorum ama vicdani olarak bir hakkı olduğu kanaatindeyim. Teşekkür ediyorum.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Evet, çok teşekkür ediyoruz. Siz çok el kaldırdınız buyurunuz.

PROF. DR. FATMA ARPACI - GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Prof. Dr. Fatma Arpacı. Gazi Üniversitesi.

Şimdi, yaşlı hakları aynı zamanda vatandaşlık hakları, vatandaşlık hakları da toplumun içinde yaşayan bireylerin toplumla olan ilişkilerinden doğan haklarıdır. Toplumun örgütlenmiş temsilcisi devlet olduğu için vatandaşlık hakları bireyin devletle olan ilişkisi sonucu ortaya çıkar. Yani vatandaşlık hakları aynı zamanda yaşlı hakları, yaşlı haklar da aynı zamanda insan hakları, vatandaşlık hakları aynı zamanda sosyal haklar ekonomik haklar ve siyasal haklar olarak ta üç grupta incelene bilir. Tabi ki adaletin gereği haklar verilirken bazı kesimlere yükümlülükler yüklenecektir. İnsan hakları değerleri yaşlılık alanına uygulanarak yaşlının onurunu korumada ulusaldan küresele kadar genişletilmelidir. Hakların uygulanmasına yönelik yapıların oluşturulması, olası hak ihlalleriyle ilgili ihlalin yaşanmasını engelleyecek görevler üstlenen kurumların yaratılması ve bu alanlarda devamlılığı sağlayacak mekanizmanın geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Devlete düşen yükümlülüklerden en önemlisi koruyucu önlemleri sağlama yükümlülüğüdür. Hakkı talep edebilmek, hakka ulaşabilmek, ailenin korunması, dini yükümlülükleri yerine getirebilmek, bireyin şahsi bilgilerinin mahremiyeti öncelikli haklar olarak düşünülmelidir. Bununla birlikte yaşlı ihmali ve istismarına karşı korunma hakkı, yaşama hakkı ve özel hayata saygı hakkı gibi hakları da sayabiliriz. Bu haklarla devlet vatandaşının sosyal güvenliğini güvence altına alır. Sosyal hakların bakınca da, örneğin; Ailenin korunması, sosyal güvenlik, sağlık, çevre, eğitim ve konut hakkı şeklinde haklar sıralana bilir.

Yaşlılara tanınan sosyal haklara baktığımızda örneğin; 1989 yılında kabul edilen Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesinin dördüncü maddesinde yer alan 'Sosyal Korunma' hakkını görüyoruz. Ülkemizde de 2004 yılında kabul edilen Avrupa sosyal şartının 23.maddesi ülkemiz hala uyguluyor. Yine 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50.maddesinde bununla ilgili bir takım haklar var. Devletimiz bu konularla gerçekten ilgileniyor. Ama bu haklar yeterlimi? Değil. Genişletilmesi gerekiyor. Ancak yaşlı hakların bahsederken bu hakların istismara da çok açık olduğunu görüyoruz. Yaşlıların, haklarının farkında olmamaları, mevcut haklarını kullanabilmelerinin önündeki engeller konusunda yeterli bilgiye sahibi olmamaları konusu önemli. Örneğin; Alo hatları var. Haberi olsa kullanmaz mı sizce? Bunların önünde, korku, hukuki desteğin ve adalete erişiminin yetersiz gibi engeller var. Bir başka örnek de yaşlılarımıza toplu taşımada sağlanan önceliğin ihmal ve ihlal edilmesi. Evet, yaşlılarımız bu haklarını kullanabiliyorsa yaşlanmak bu durumda şanstır, kullanamıyorsa da şanssızlıktır diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Evet, ben de çok teşekkür ediyorum. Burada öncelik hakkı da gündeme gelmiş oldu. Bizde genellikle haklar ikram edilir yani haklar pek alınmaz. Onun başında da yaşlılar gelir. Hakkımız olsa dahi yaşlılara haklarımızı ikram etmemiz gerekir diye düşünüyorum.

PROF. DR. MELEK ARDAHAN - İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

Zaten sunum yapmıştım ama önerilerimi sunarken biraz hızlıca geçmek durumunda kaldım. Şimdi farklı bakış açıları da ekleyerek önerilerde bulunmak istiyorum. Yaşlılar, toplum içerisinde kendi ortamlarında yaşamalıdır. Bu herkesin savunduğu bir gerçek ama evde bakıma destek sağlayacak kaynaklarımızı genişletmeliyiz. Yaşlıya bakan aile-

ler desteklenmeli ve sosyal yardım sağlanmalıdır. Sağlanıyor ama ne kadar yeterli onu bilemiyoruz. Yaşlılara yönelik parasal yardım yerine destek sistemleri tercih edilmelidir. Çünkü paranın yaşlının ihtiyacı dışında kullanıldığı durumlar söz konusudur.

Bunun dışında evde yaşlıya bakım veren bireyler yetiştirilmeli, eğitilmelidir. Yaşlı bakım personelleri istihdam edilmelidir. Geriatri, Gerontoloji hemşireleri yetiştirilmelidir. Yaşlı dayanışma merkezlerinin sayısı arttırılmalıdır. Gündüz bakım evleri, yatağa bağımlı yaşlılar için rehabilitasyon merkezleri artırılmalıdır. Yaşlıya bakım verebilecek gönüllü aileler tespit edilip eğitilebilir. Yaşlı apartmanları, yaşlı köyleri oluşturulabilir. Kısa süreli, haftalık bakım sağlayan bir takım merkezler oluşturulabilir. Evde yaşayan yaşlının temizliğini yapacak kişiler istihdam edilebilir. Yine o yaşlıyı evde takip edecek bir birim oluşturulabilir. İlaçlarını zamanında alıyor mu? Bir ihtiyacı var mı yok mu? Alışveriş yapılacak mı? Yaşlıya destek olunmalı, eve sağlık hizmetleri götürülmelidir. Sürekli bir bakım sağlanmalıdır. Evlere yemek servisi olabilir. Evde bir bakım-onarım ihtiyacı olabilir. Bunun içinde bir sistem sağlanmalıdır. Onun dışında sosyal ağ sistemi dediğimiz komşular ve akrabalarla olan ilişkileri arttırılabilir.

Tamam, bunlar güzel, evde bakımı olabilecek yâda çocuklara bakabilecek yaşlılar için ama çocuklar acaba bu yaşlılara neden bakamıyor? Birde bu kısmı konuşmalıyız. Şimdi bir x kuşağı var bir de artık z kuşağına doğru gidiliyor. Yani bir kuşak çatışması farkı oluştu, bunun önüne geçemiyoruz. Peki, hiç gençlere sorduk mu? Acaba neden yaşlılara bakmıyorlar ya da bununla ilgili ne düşünüyorlar? Sürekli yaşlılara soruyoruz siz huzur evine neden geldiniz, kendi tercihiniz mi? Böyle araştırmalar var mı? Bu gençler ailelerine niye bakamıyor, nedeni ne? Bunları da bir araştırmak gerekmektedir.

Onun dışında, huzurevleri var tamam ama bu huzurevleri beş yıldızlı oteller gibi yapılıyor. Ne demek istiyorum? Otellere baktığınızda "Aa! Ne kadar şahane olmuş." Evet, güzel ama gelin içindeki yaşlıya bir sorun bakalım ne diyorlar. "Burası bizim için modern bir hapishane." diyorlar. Çünkü bazıları dik bir yamaçta kurulmuş. Yaşlı için oraya inip çıkmak büyük problem. Bir servis de yok her dakika onu indirip çıkaracak alışverişe götürecek. Onun dışında, yine çok güzel sistemler, kapılar otomatik kapanıyor açılıyor ama orda yaşlı mutsuz, çünkü hasta yakınını içeri almıyorlar. Beslenme sorunu yaşıyorlar. Çoğu zaman diyetisyenlerin hazırladığı menü yaşlılara uygun olmuyor. Yemek yapacak durumda olan yaşlıların odalarında yemek yapmalarına izin verilmiyor. Bazı huzurevlerinin fitnes'i, saunası var, spor merkezleri var. İyi güzel ama o faaliyetlerden kaç yaşlı yararlanabiliyor. Yani şuraya vurgu yapmak istiyorum; Huzurevi yapılırken de daha böyle yaşlıya uygun, yaşlının ergonomisine uygun, multidisipliner, yaşlı dostu huzurevleri ya-

pılmalıdır. Mesela, 1+1'ler şeklinde, düzayak, yaşlının kolayca girip çıkabileceği, yeşilin içinde ve ya yaşlı köyü tarzında yerler yapılmalıdır. İçine bir sağlık merkezi konulabilir. Bu toplantıya beni davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Değerli katkılarınız için bizde çok teşekkür ediyoruz. Buyurunuz hocam.

PROF. DR. MELİS OKTUĞ ZENGİN – NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ

Çok önemli bir konuyu atladığımızı düşünerek tekrar söz almak istedim. Yaşlı haklarında farkındalığın çok önemli olduğunu vurguladık çünkü henüz bir takım yanlış kalıp yargılarla donatılmadan küçük yaşlarda doğru imgeleri zihinlere yerleştirmek gerekiyor. Bu da ilköğretimde başlayarak, kitaplarda müfredatta yapılacak düzenlemelerle mümkün. 2023 eğitim vizyonu, aslında bu hak temelli yaklaşımlar için son derece uygun. Çünkü orada eğitim iki kanatlı bir kuşa benzetiyorlar. Her iki kanadın da sağlam olması gerekiyor. Bir kanadında 21.yüzyıl becerileri var ki bunlar kişilik ve yetkinliklerle tanımlanıyor. Liderlik, yaratıcılık, eleştirel düşünme gibi bir takım beceriler... Kuşun diğer kanadında ise; Milli ve manevi değerler ile evrensel değerler arasında mekik dokuyan bir sistem... Bir de benim dâhil olduğum fakültede bir çalışma var. Yeni eğitim sisteminde temel yaklaşımlardan bir tanesi de öğrencileri sınıfların dışına çıkartıp deneyimleyerek öğrenmesini sağlamak. Çocuğun evde yalnız kaldığında nasıl yemek yapabileceğinden sağlıklı beslenmeye kadar uzanan yaşam beceri atölyeleri kuruldu. Pilot okullarda uygulamalar başlayacak. Ben size, Sayın Bakanla iletişim kurarak TBA (Tasarım Beceri Atölyeleri) gibi uygulamalı, beceri ve somut durum analizlerine dayanan, öğrencinin deneyim yaşayabileceği insan hakları atölyeler kurmanızı öneriyorum. Yurt dışında bunun örnekleri var. Eminim Türkiye'de de örnekleri vardır. Bu kapsama dâhil olarak, sınıfın kırılan duvarlarında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun da bir yer bulması gerektiğini düşünüyorum.

Evet, önce yaşlıları düşünmeliyiz ama sorunu kökten çözmemiz gerekiyor. Bu atölyeler aynı zamanda kuşaklar arası iletişim için de bir deneyim alanı olacaktır. İsmail Tufan Hocamızın öncülük ettiği Tazelenme Üniversitesinin kuşkusuz pek çok başarısı var ama bence en büyük başarısı en az iki üç kuşağı aynı çatı altında toplamasıdır. Bizim lisans öğrencilerimizle 60+ Tazelenme Üniversitesi öğrencilerimiz aynı sınıflarda eğitim görüyorlar. Birlikte sosyal kültürel etkinliklere katılıyorlar. Bu

bana göre Tazelenme Üniversitesinin Türkiye'ye kazandırdığı çok önemli bir fırsat çünkü sorunu köküne inerek çözümlüyor. Direk gençlerle, çocuklarla kuşaklar arası iletişim sağlayarak bu anlamda bu tür bir girişimin yararlı olacağını düşünüyorum.

Son bir önerim daha olacak Aslında yaşlılık çalışmalarında bir takım kayıplar var ama bunlar dengelenebilir kayıplar. Örneğin; Piyano çalan yaşlımız belki çok hızlı parçalar olan bir repertuarı çalamaz ama kendi parmaklarına uygun, ritmine uygun bir takım seçimler yaparak konser vermeye devam edebilir. Bazı sosyal projelerin tanıtımında yabancı kaynaklardan sağlanan stok görüntülerden yararlanılıyor. Bu konuda da kendi yerli-milli kaynaklarımız ve mankenlerimiz kullanılmalıdır. Ben tazelenme üniversitesinin kampüslerinin de desteği ile ve kendi ileri yetişkinlerimizle görsel arşiv oluşturmayı öneriyorum. Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Çok teşekkür ediyoruz. Mustafa Hocam buyurunuz. Zamanımız daraldı, kısa ve somut önerilerle gidersek iyi olur.

DOÇ. DR. MUSTAFA YAYLA – POLİS AKADEMİSİ

Doçent Doktor Mustafa Yayla. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Öğretim Üyesi.

Galiba biz fazla dramatize ediyoruz konuları. Aslında yaşlılığın nereden başladığını iyi bir tanımlamak lazım. İnsanları yaşlı görmek yerine, ebedi yaşayacaklarmış gibi devam etmeleri gereken sosyal imkânları sağlamak gerekir. Buna bağlı üç önemli sorundan bahsedebiliriz. Birincisi; Yaşlıların sosyalleşme sorunları. Yani emekli olduktan sonra tekrar işe girerken ve ya elli yaşından sonra bir işe girerken gençler karşısında uğradıkları ayrımcılık. Sosyal hayatta onlarla vakit geçirmek yerine gençlerin tercih edilmesini de buna ekleyebiliriz. İkincisi; Aile yabancılaşması. Batıda torunlarını mahkeme kararı ile görebilme durumu ile karşı karşıya gelen yaşlılar var. Bizim de benzer bir durumla kalacağımız günler inşallah yakın değildir. Üçüncüsü: Yaşlıların bakıma muhtaç olduğu durumlarda ki sorunlar. Sosyal Hizmetler Uzmanı arkadaşlarca bazı açıklamalar yapıldı. Sabah temizliğine birisi gelir, öğle yemeğini birisi verir, akşam yemeğini verir, yani bir şekil bunlar çözülebilir. Yalnız idealize edilen şeylerle realite aynı şeyler değil.

Yaşlılık algısı bütün dünyada var. Yaşlandıktan sonra artık üretici olmadığınız, tüketici durumuna düştüğünüz için sadece topluma değil ailelerinize de yük olmaya başlıyor-

sunuz. Böyle bir negatif algının eğitimle silinmesi gerekiyor. İkincisi de ebeveyn yabancılaşması. Biz bunu sadece devlete yüklüyoruz. Devlete yüklemeden önce kendimiz bu sorunu ailede çözmeye çalışmamız gerekiyor. Üçüncü sorun bakıma muhtaç yaşlıların sorunu. Bu sorun zaten sosyal hizmetler tarafında gereğince ele alınıyor ama realitede kamu kaynakları sınırlı haklar ve ihtiyaçlar sınırsız. O yüzden burada dengeli bir yaklaşıma ihtiyaç var. Bunun için öncelikle gençken ağacımızı dikip ihtiyarladığımızda altında dinlene bileceğimiz bir yatırım yapmamız gerekiyor. İngiltere de emekli olup yoksulluk sınırında yaşayan bir sürü yaşlı zaman zaman suç işleyip hapishaneye girmeye teşebbüs edecek kadar müşkül durumdalar. Çünkü kamu kaynakları o kadar bol ve geniş değil.

Ben kısaca iki manevi değere değinerek bitirmek istiyorum. Cenabıhak kuranda diyor ki; *"Rabbin sadece kendisine kulluk etmeyi kendisine tapınmayı emretti. Aynı zamanda anne-babaya iyilikle davranmayı emretti."* Bakın kendisine ibadetten sonra ikinci kısımda anne-babaya iyilikten bahsediliyor. Bir başka yerde onlara 'öf' bile demememiz gerektiği vurgulanıyor. Peygamberimiz de buna bağlı olarak veda hutbesinde şunu dile getiriyor. "Sahibi olmayanın sahibi benim" Diyor. Bütün bunlara rağmen ailesi olmayan, bakıma muhtaç kişiler söz konusu ise zaten bunun sahibi devlettir. Devlet kamu harcamalarıyla bunu yapmak zorundadır. Benim söyleyeceklerim bu kadar, teşekkür ediyorum.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Evet, çok teşekkür ediyorum Hocam. Tabi, 'sahibi olmayanın sahibi devlettir' doğru ama bu bütün insan hakları alanlarıyla da geçerli olan bir şey. Sadece devlet değil, toplum da insan haklarının her boyutuyla ilgili ve yükümlü olmalıdır. Ne devlet topluma bırakabilir nede toplum devlete bırakabilir. İkisi birlikte olması lazım.

DOÇ. DR. TURAN AKKOYUN - AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

Doçent Doktor Turan Akkoyun. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Ben biraz daha farklı birkaç öneride bulunayım. Türk dünyası adına katıldığımız için Dede Korkut merkezli bir projenin geliştirilebileceğini düşünüyorum.

I - Sanayileşen, kentleşen ve bilim toplumu haline gelen toplumda bizim 'Türk yaşlı kültürü' ya da 'Milli yaşlı kültürü 'diye bir projeye ihtiyacımız var bence. Bu anlamda gelişen teknolojiden, yapay zekâdan yararlanarak bir yaşlı kültürü oluşturabiliriz. Sayın başkan ve bilim heyeti olarak biz bunu üstlenebiliriz. Yine Ankara merkezli bir üni-

versite -özel ya da devlet üniversitesi olabilir- sağlıklı yaşlanma uygulama ve araştırma merkezi açılmasını öneriyoruz.

II - Öğrenci sayısı azaldığı için kapanan meslek yüksekokullarımızın yaşlı bakım ve sağlığı alanlarıyla ilgili ön lisans programlarına dönüştürülmesini teklif ediyoruz. Böylece oradaki binaların ve akademik personelin değerlendirme imkânı olabilecektir. Başta Kanada olmak üzere Avrupa ve Amerika'da bu yönde büyük talepler doğuyor. Biz İngilizce destekli bir program yapabilirsek en azından birkaç bin gencimizi de uluslararası standartlarda istihdam edebiliriz. Hem de yaşlılık anlamında akademik bir gelişime katkı yaparız. Beraberinde de Türk kültürünü dünyada biraz daha anlatma imkânı bulabiliriz.

III - Malumunuz, üniversitelerimizde turizm fakülteleri var. Bu turizm fakültelerinde yaşlılık turizmi alanına yönelik özel eğitimler verilebilir. Bunu iki cephesi var. Birincisi; Turizme katılan yaşlıların varlıklı olması. İkincisi; Yaşlılarımızın da bu alanda istihdam edilebilmesi. Üç yıl önce, yüz yirmi yedi yaşındaki teyzem hala tarlada çalışıyordu. Vefat ettiği gün de tarladaydı. Eve dönerken ayağı takıldığı için yuvarlanıp vefat etti. Bu olay onların hayatın içinde sonuna kadar tutmamız gerektiğine beni bir kez daha ikna etti. Bunu turizm alanında olması daha mantıklı görünüyor.

IV - Stratejik araştırma merkezleri var biliyorsunuz. Bunlar hem devlet merkezli çalışıyor hem de özel statüde çalışıyorlar. Çok süratli projeler üretiyorlar. Bu stratejik araştırma merkezlerinde mutlaka Yaşlılık Kültürü Enstitüsünün kurulmasını teklif ediyorum. 'Türk Yaşlılık Kültürü' ya da 'Milli Yaşlılık Kültürü' programıyla üniversite gençlerini ve lise gençlerini yarıştırmaya davet ediyorum. Onlara dokunabilirsek -göstermelik değil ama- aslında elli sene sonrasının yaşlısının beyninde bir iz bırakmış olabileceğiz. Eğer bu konuda bir görev düşecek olursa Türk dünyası Akademik Bilim Heyeti olarak biz bunu üstelenmeye hazırız. Teşekkür ediyorum.

AHMET MÜNCİ ÖZMEN - TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ İNSAN HAKLARI YÜRÜTME KURULU ÜYESİ

İkinci kez söz verdiğiniz için teşekkür ederim sayın başkan. Çok kısa sunacağım.

Bütün dinlediklerimden ben kendi payıma şu sonucu çıkardım. Burada üst başlık ya da çatı kavram, insan onuruna yakışan bir yaşam standardına sahip olmak. Bir yaşlının da insan onuruna yakışan bir yaşam standardına sahip olması gerekiyor. Bu devletin anayasasında yani kimlik belgesinde yazılı olan bir yükümlülüğü. Bu anayasa-

nın 63.maddesini 3.fıkrasında yazılı. Devletin sosyal hakları gerçekleştirirken ekonomik yeterliliğiyle sınırlı olacağını söyleyen 65.maddesinde ise şöyle bir vurgu var; Evet devlet, mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirecek görevlerini ama amaçlarına uygun öncelikleri gözetecek. Buradaki amaç yaşlının insan onuruna yakışacak bir standart da yaşatılması. Huzurevi de bunun içine girer, bakım da bunun içine girer, sağlık yardımı da bunun içine girer ama hiç konuşmadığımız bir şey daha bunun içine girer o da yaş ayrımı. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin koyduğu bir standart var. Türkiye'den Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bu konuda dava açılmış değildir. Ama dava açılırsa bu standart Türkiye'ye de uygulanır ve Türkiye ihlal kararı ile mahkûm olur. Rusya aleyhinde iki davada bu mahkûmiyet gerçekleşmiştir. O standart şudur; Yaşlı aylığı sağlığını tehlikeye düşürecek kadar düşük düzeyde ise yaşlıya insan onuruna yakışan bir yaşam standardı sağlamıyorsunuz demektir. Bu da insanlık dışı muamele sayılır. Yani Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin işkence ve insanlık dışı muamele yasağıyla ilgili 3.maddesini ihlalidir. Teşekkür ederim.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Ben de çok teşekkür ediyorum. Peki, son olarak Yılmaz Beye de bir söz verelim. Kendisi de yaşlılarla yakinen ilgileniyor. Buyurun efendim.

YILMAZ BÖLÜKBAŞI – TİHEK BAŞKAN YARDIMCISI

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkan Yardımcısı.

Öncelikle teşekkür ediyorum. Bütün arkadaşlarımız gerçekten çok güzel bir takım tecrübeleri bir takım bilgileri bizlere aktardılar. Bunların hepsinden istifade edilecektir. Yaşlıları hayatın içinde tutabilmek, ailenin içinde tutabilmek gerçekten çok önemli bir husus. Babaannem derdi ki; "Evlat kapıya koyulacak şey değil emme alnımızın çatı gülsün." Şurayı söylerdi alnımızın çatı gülsün.

Harun Reşit, zamanında toplumun içerisinde, mahallenin içerisinde ne konuşulduğunu, nelerden şikâyetçi olunduğunu öğrenmek için yaşlı kadınlara bir takım görevler verilmiş. Toplumda ne gibi gelişmeler var bunu kaynağından elde etme amacıyla onlara itibar etmiş. Yaşlı kadınlarda bir şekilde her aileyi ziyaret ediyorlar ve bir takım bilgileri getiriyorlar. Bunun biraz daha ileri boyutlusu özellikle Tianenmen olaylarından sonra Çin'de gündeme alınmış. Ayşenur İslam aile bakanı iken kendisini bir ziyaretimiz olmuştu. Bu ziyaret esnasında da böyle bir teklifimiz olmuştu. Şimdi mahallelerde ihtiyar heyeti oluyor ama ihtiyar heyetinin hani derler ya 'iğraptan ma-

halli yok'. Günümüzde mahalle de kalmadı. Aslında mahalle ve ya köylerde muhtar seçiliyor. Muhtarın yanında ihtiyar -ihtiyar kelimesi de aslında seçkin demek- heyetleri oluyor. Toplum içerisinde belli yaşın üzerinde, mahalle tarafından itibar edilecek kişilerin, 'seçkinler' olarak belirlenmesi ve bunların bir program çerçevesinde örgütlenmesinin sağlanması yararlı olabilir. Sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili özellikle son dönemlerde herkesin itibar etmesi konusunda bir takım yara almalar oldu. Bu sıkıntıların da aşılması noktasında seçkinler heyetinden yararlanılabilir. Yani bunlardan istihbarat elemanı şeklinde değil de, ziyaret edilecek yerlerin, projelerin belirlenmesi gibi hususlarda danışma mercii şeklinde yararlanılabilir. Belki Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde ilçelerde oluşturulmuş kurumlar bu düzenlemeleri yapabilir. Bu şekilde yaşlılarımızı edilgen değil de etken bir konumda değerlendirmiş oluruz. Hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

SÜLEYMAN ARSLAN – TİHEK BAŞKANI

Evet, çok verimli çok faydalı bir gün geçirdiğimizi düşünüyorum. Konuştuğum arkadaşlarımızın ve katılımcılarımızın görüşleri de bu yöndeydi. İnsan bir şeyi yaptığı zaman Allah ona başka kapılar da açıyor. İyi niyetle yola çıktık. Bunun ülkemiz ve insanımız için çok faydalı olduğunu düşüyorum. Çok saygıdeğer bir iş yaptığımızı düşünüyorum. Halka hizmet hakka hizmettir düsturda burada caridir. Mesela, önceki seneki benzer bir etkinliğimizle ilgili bir şeyi söylemek istiyorum. Anne baba haklarını acaba öğretiyor muyuz diye kurumlar arası yazışma yaptım. Bunu çok olmadığını gördük ve geçtiğimiz yıl bir yarışma yapmıştık. Milli Eğitimle anlaşarak okullarda insan hakları bağlamında anne-baba ve yaşlı haklarıyla ilgili kompozisyon, şiir ve resim yarışması düzenlemiştik. Adalet Bakanımızın da katılımıyla ödül takdiminde bulunmuştuk. Sonra bununla ilgili başkaları bize ödül vermek istediler. Onun toplantısına gittiğimiz zaman da yabancılar vardı. Bulgaristanlı yaşlı bir profesör hanım "Beraber çalışsak nasıl olur?" Dedi. Dünyada böyle bir ihtiyacın olduğunu görüyoruz, biliyoruz.

Burada sunulan çalışmaların her birini, kayıtlardan, alınan notlardan tekrar inceleyeceğiz ve değerlendireceğiz. İnşallah oradan çıkacak çok güzel sonuçları da paylaşırız. Hangileri öncelik olarak, stratejik olarak yapılması gerekir onları tespit edip yolumuza devam ederiz. Mümkün mertebe, üniversitelerimize, kamu kurumlarımıza yönelik paylaşımlar ve tavsiyeler gerçekleştiririz. Onların da buradan bir hız almasını arzularız. Tabi, yaşlılara hizmet etmek güzel ama hayırlı yetişen gençliği artırmanın yollarına bakılması gerekiyor. Sizlere hayırlı günler, hayırlı uzun ömürler diliyorum. Tüm halkımıza da sağlık, afiyet, uzun ömürler diliyorum. Çok teşekkür ediyorum.

YAŞLI HAKLARI ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRİSİ

02.12.2019 / ANKARA

İnsanlara daha kaliteli bir yaşam sunma misyonuna sahip olan insan hakları, toplumdaki her birey ya da gruba hem genel hem de özel nitelikteki norm ve kurumlar aracılığıyla koruma sağlama gayreti içindedir. İnsan hakları bir ideal olarak toplumun bütün kesimlerini koruma hedefine sahip ise de mevcut durumda ortaya çıkan tablo, bazı kesimlerin öncelendiğini; bazı kesimlerin ise görece ihmal edildiğini ortaya koymaktadır. Kadınlar, çocuklar ve engelliler konusunda devlet, uluslararası kuruluşlar, ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından çok çeşitli form ve düzeylerde çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu noktada ihmal edilen ve gayretlerin görece az olduğu alanlardan birisi maalesef "yaşlı haklarıdır."

Hem ülkemizde hem de dünyada nüfus artış hızının düşmesi ile birlikte genel nüfus içinde hem sayısal hem de oransal olarak yaşlı nüfus artmıştır. Ülkemizin de dâhil olduğu birçok ülkenin nüfus piramitlerinde değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu durum, daha önce görünürlük sorunu olan yaşlı haklarının daha fazla gündem olmasını sağlamış ve ekonomiden çalışmaya, sosyal güvenlikten sağlığa kadar ülkelerin birçok politikasını etkiler hale gelmiştir.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), bu gerçekler ışığında ve ihtiyaçlar çerçevesinde yaşlı hakları konusundaki görünürlük sorununun çözümüne katkı sunmak ve bu alanda yaşanan sorunların tespiti ve muhtemel çözüm önerilerinin ele alınması amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla 02.12.2019 tarihinde Ankara'da Yaşlı Hakları Çalıştayı icra etmiştir. Çalıştay, Yaşlı Hakları Konferansı ve Yaşlılara Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele İstişare Komisyonu Toplantısı şeklinde iki ana bölümden teşekkül etmiştir. Çalıştaya, farklı üniversitelerden akademisyenler, kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katılmıştır

Aşağıda yer alan hususlar Çalıştayın sonuçları olarak tespit edilmiştir.

1. Yaşlı Hakları Konusunda Yaşanan Sorunlar Esasen Toplumun Bütün Fertlerinin Müşterek Sorunudur.

Hayatın ileri evrelerine denk gelen yaşlılık, biyolojik süreç içerisinde hepimizin uğrayacağı bir durak ve kaçınılamayan bir dönemdir. Bu açıdan bugünün gençleri yarınların

yaşlı adaylarıdır. Bu nedenle yaşlılık konusu, esasen hepimizi ilgilendiren bir konudur. Örneğin yaşlılara yönelik ayrımcılık, çok çeşitli yönleriyle diğer ayrımcılık türlerinden ayrılmaktadır. Yaşlılara yönelik ayrımcılığın mağdur kesimi devingendir. Bugün için genç olduğu için yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalmayanlar, yaşamın ilerleyen evrelerinde yaşa dayalı ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu nedenle, yaşlı hakları konusunda yaşanan sorunlarının muhatabının ve buna maruz kalan kesimin potansiyel olarak toplumun bütün bireyleri olduğu hatırda tutulmalıdır. Bu tutum, yaşlı hakları konusunda farkındalığın artması ve yaşlı hakları konusunda toplumsal desteğin sağlanması açısından önemlidir.

2. Şehirleşme ile Birlikte Sayısı Artan Çekirdek Ailelerin Yaşlıları Dışlayan Yapısı Kök Değerlerimiz ile Uyumlu Değildir.

Toplumsal ve kültürel unsurlarımızı geçmişten geleceğe taşıyan yaşlılarımız, tarihsel süreçte kök değerlerimize uygun olarak ailenin temel unsurlarından birisi, yol göstericisi, akıl danışılanı olmuştur. Kültürümüzde yaşlılar, bereket kaynağı olarak telakki edilmiştir. Ancak şehirleşmeyle birlikte ortaya çıkan ve yaşlıları aile dışında tutan çekirdek aile yapısı yaşlıların bu müspet niteliklerinin ve algılarının değişmesine neden olmuştur. Bu durum, yaşlıların kendini değersiz hissetmesine ve toplumumuzun temeli olan aile bağlarının zayıflamasına neden olmuştur.

3. Yaşlı Bireylerin Aile Ortamından Uzaklaşarak Huzurevlerinde Kalması Yaşlı Bireylerin Kendilerini Atıl Hissetmesine ve Geleneksel Aile Değerlerimizin Aşınmasına Neden Olmaktadır. Huzurevlerinde Kalmak, Yaşlılarımız Açısından Bir Tercih Değil, Aile Yapımızda Meydana Gelen Menfi Değişimlerin Dayattığı Bir Zorunluluktur.

Çekirdek aile yapısının yaygınlaşması, yakınlarının ilgisizliği ve istismarı, ev içi şiddet ve bunların getirdiği değersiz hissetme gibi nedenlerle yaşlıların huzurevlerinde kalmaya mecbur kaldığı görülmektedir. Başka bir deyişle huzurevinde kalma, yaşlı bireyler açısından bir tercih değil, bir dayatma ve zorunluluktur. Bireyi ailesinden ve aidiyet hissettiği evinden uzaklaştıran bu durum, esasen insan haklarına aykırı olup kök değerlerimiz ile uyumlu değildir. Yapılan araştırmalarda ortaya konulduğu üzere huzurevlerine başvuran bireylerin büyük çoğunluğu yalnız yaşayan yaşlı bireylerdir. Yaşlı bireyleri, kendi ailesinden uzaklaştırmayacak politika ve tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle gündüz bakımevi hizmetlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

4. Yaşlılara Yönelik Ayrımcı Uygulamalar Genellikle Dolaylı Ayrımcı Görünümlerle Ortaya Çıkmaktadır. Bu Durum Yaşlılara Yönelik Ayrımcı Uygulamaların Tespitini Zorlaştırmakta ve Görünürlüğünü Azaltmaktadır. Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İstismar da Ayrımcı Uygulamalar Olup İnsan Haklarının İhlali Niteliğindedir.

Yaşlılara yönelik ayrımcı uygulamalar genellikle dolaylı ayrımcı görünümlerle ortaya çıkmaktadır. Yaşlıların özel durumlarını dikkate almayan uygulamaların varlığı nedeniyle dolaylı ayrımcı uygulamalar ve farklı şiddet uygulamaları ortaya çıkabilmektedir. Haricen bakıldığında herkese eşit uygulanan ve herhangi bir farklı muameleye neden olmayan uygulamaların, yaşlıların özel durumlarının gözetilmemesi nedeniyle yaşlı ayrımcılığına neden olabildiği görülmektedir. Örneğin, yaya geçidinde uygulanan 20 saniye uygulaması yaşlı bireylere yönelik doğrudan ayrımcı bir muamele olmasa da, özel durumlarını ve ağır hareket kabiliyetlerini dikkate almadığı için dolaylı ayrımcı bir uygulamadır. Dolaylı ayrımcılığın ilk bakışta anlaşılamaması ve ilave bir irdeleme gerektirmesi yaşlılara yönelik ayrımcılığı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle yaşlı hakları konusunda dolaylı ayrımcı muamelelere ve şiddet uygulamalarına özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir.

5. Yaşlılara Yönelik Şiddet ve İstismarın Görünür Hale Gelmesi için Bu Konuda İstatistik ve Veri Toplanmasına Yönelik Saha Çalışmaları Arttırılmalıdır.

Yaşlılara yönelik aktif veya pasif şiddet bütün dünyada yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Yaşlıların hem aile içinde hem de toplumda maruz kaldığı şiddet ve istismarın boyutuna yönelik ciddi endişelerin varlığına rağmen bu konudaki veri ve istatistiklerin yetersizliği nedeniyle bir farkındalık sorunu yaşanmaktadır. Yaşlıların hak arama mekanizmalarına genel olarak daha az başvurduğu da düşünüldüğünde bu konudaki veri yokluğunun sorunu görünmez kıldığı görülmektedir. Hâlbuki yaşlılara yönelik şiddet bir insan hakları ihlali ve yaşlılara yönelik ayrımcılığın bir türüdür. Bu nedenle yaşlılara yönelik şiddet ve istismarla ilgili veri toplanmasını temin edecek program ve çalışmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

6. Yaşlı Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinden Sadece Devlet Değil, Başta Çocukları, Akraba ve Komşuları Olmak Üzere Tüm Toplum Sorumludur. Yaşlı Hakları Konusunda Yatay Sorumluluğa Önem Verilmelidir.

Yaşlı hakları, salt birey – devlet ilişki alanı olan dikey etki ve ilişkilerle sürdürülebilecek bir hak kategorisi değildir. Yaşlı hakları açısından elbette dikey ilişkide devlet kurum-

larının birçok görev ve sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak, yaşlı haklarının korunması ve geliştirilmesinden sadece devlet değil, hatta devletten önce, başta çocukları, en yakın akraba ve komşuları olmak üzere toplumu oluşturan birçok aktörün sorumluluğu olduğu açıktır. Bunun yanında sivil toplum kuruluşlarının sorumluluklar üstlenmesi, yaşlı haklarında olması gereken seviyeye ulaşmak açısından önemlidir. Özellikle şehir yalnızlığından ve ilgisizlikten mustarip yaşlılarımız açısından aile fertlerinin ve mahallenin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu noktada merkezi hükümet, yerel yönetimler, akademik kurumlar, sivil toplum kuruluşlarının yanında tüm insan hakları aktörleri ve bireyler de sorumluluklar üstlenmelidir. Bu noktada gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

7. Yaşlı Bireylere Yönelik Olumsuz Algı ve Değerlerin Oluşmasına ve/veya Bunların Yerleşmesine Neden Olan, Yaşlı Bireyleri Negatif Kodlayan ve Olumsuz Kalıpyargılara Neden Olan Söylem ve Tutumlardan Israrla Kaçınılmalıdır. Özellikle Yaşlıların Medyada Temsili Noktasında Genelde Olumsuz ve Acziyet İçeren Rol ve Durumlara Yer Verilmesi Bu Algıların Yerleşmesini Kolaylaştırmaktadır.

Kültürümüzde aile içinde yol gösteren ve danışılan sıfatı ile aile ve toplum içinde önemli ve değerli bir konumda bulunan yaşlılarımıza yönelik algıların son dönemde değişime uğradığına şahitlik etmekteyiz. Özellikle yaşlıların çağa ayak uyduramadıkları, inatçı, değişmez ve aileye yük oldukları şeklindeki mesnetsiz önyargılar ve kalıpyargıların ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle yaşlıların yazılı ve görsel basında temsilinde ortaya çıkan tablo, yaşlılara yönelik olumsuz algıların ve değerlerin pekişmesine neden olmaktadır. Yaşlıları ölüme bekleyen, aileye yük, bilgisiz, çağa ayak uyduramayan ve aciz gibi kodlayan rol ve durumlara yer verilmesini önleyecek tedbirlerin hayata geçirilmesi elzemdir.

8. Yaşlı Hakları Konusunda Bilincin Arttırılması ve Yaşlılarımıza Yönelik Olumsuz Yönde Yerleşmeye Başlayan Algıların Bertaraf Edilmesi Adına Eğitimin Bütün Kademelerindeki Müfredata Milli ve Manevi Değerlerimiz ile Uyumlu Bir Eğitim İçeriğinin Derç Edilmesi Gerekmektedir.

Yaşlı haklarının korunup güçlendirilmesinde eğitimin önemli ve öncelikli bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle, yaşlıların kök değerlerimizde yer aldığı gibi saygın ve imtiyazlı rollerinin yeniden ihdası için okul öncesinden lisansüstü eğitime kadar her düzeydeki müfredata yaşlıların korunması, yaşlılara saygı, yaşlı haklarının önemi gibi konuların derç edilmesi gerekmektedir.

9. Yaşlı Bireylerin Sosyal Hayata Sağlıklı Bir Şekilde Katılımını Sürdürecek Yayın ve Politikaların Geliştirilmesi, İstihdam Süreçlerine Katılımını Kolaylaştıracak Kota Uygulamaları ve Teşvik Uygulamalarının Hayata Geçirilmesi Gerekmektedir.

Günümüzde geniş aile modelinin çekirdek aile modeline doğru küçülmesi yaşlı bireylerin istihdamda kalma ihtiyacını arttırmaktadır. Bu nedenle, yaşlı bireylerin iş bulma konusunda yaşadığı güçlükler ve istihdamda genel olarak daha az tercih edilme durumlarının yarattığı dezavantajların asgari seviyeye çekilmesi açısından yaşa dayalı kota uygulamalarının ve yaşlı bireyleri istihdam edecek teşvik uygulamalarının hayata geçirilmesi; ayrıca, yaşlı bireylerin sosyal hayata sağlıklı bir şekilde katılımını sürdürecek yayın ve politikaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

10. Yaşlıların Sosyal Hayatın Her Alanına Daha Etkin ve Özgüvenli Katılımını Sağlayacak Sürekli Eğitim Programlarının ve Tecrübe Aktarım Merkezlerinin Geliştirilmesi Gerekmektedir.

Günümüzde bilgi ve teknolojide yaşanan yoğun değişim ve ilerleme, bilginin önemini arttırmış; bilgiye olan ihtiyacı daha da belirginleştirmiştir. Bu nedenle, yaşlıların bilgi ve tecrübesinden yararlanmayı sağlayacak ve yaşlı bireylerin sosyal hayata entegrasyonunu kolaylaştıracak tecrübe aktarım merkezlerinin ve sürekli eğitim programlarının merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin işbirliği ile hayata geçirilmesi gerekmektedir.

11. Yaşlı Hakları Konusunda Kurumsallaşma Eksiktir. Hem Kamusal Alanda Hem de Sivil Toplum Alanında Kurumsallaşma Desteklenmelidir.

Ülkemizde, ulusal düzeyde engelli ve yaşlı hizmetlerine ilişkin genel müdürlük düzeyinde bir teşkilatlanma oluşturulması önemlidir. Ancak engelli ve yaşlı hizmetlerinin iki ayrı genel müdürlük olarak yeniden yapılandırılması her iki kesimin daha iyi korunmasına katkı sağlayacaktır. Diğer yandan, sivil toplum alanına bakıldığında yaşlı hakları alanında faaliyet gösteren kuruluş sayısı çok azdır. Çocuk hakları, kadın hakları, engelli hakları ile kıyaslandığında bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu sayısı yetersizdir. Akademik kurumlarda kurumsallaşma istenilen düzeyde olmasa da özellikle son dönemde gerontoloji bölümlerinin teşekkül ettirilmiş olması; bunun yanında yaşlı hakları araştırma ve uygulama merkezlerinin açılması önemli adımlardır. Bu nedenle yaşlı hakları alanında çalışacak sivil toplum kuruluşları desteklenmelidir.

12. Ülkemizde Yaşlı Haklarının Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Özel Bir Kanun ve Uluslararası Alanda Taraf Devletleri Bağlayıcı Müstakil Bir Sözleşme Bulunmamaktadır. Ülkemiz, Yaşlıların Korunmasına Yönelik Kanuni Düzenlemelerin Yanında Yaşlı Hakları Alanında Uluslararası Bir Sözleşmeye Öncülük Etmelidir.

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile yaş durumunun bir ayrımcılık temeli olarak düzenlenmesi ve ayrımcılık yasağının ihlali halinde idari para cezası ile müeyyidelendirilmesi önemli bir gelişmedir. Bununla birlikte, yaşlıların korunmasına yönelik özel bir düzenlemenin olmaması önemli bir eksikliktir. Bunun yanında, toplumdaki birçok grubun aksine özelde yaşlı haklarını düzenleyen uluslararası bir bağlayıcı norm / uluslararası bir sözleşme henüz ihdas edilememiştir. Bu durum yaşlı hakları konusunda hem görünürlük sorununu arttırmakta hem de yaşlı haklarının yeterince önemli olmadığı hususunda yargıların yerleşmesine neden olmaktadır. Bu normun eksikliği, uluslararası düzenli denetim mekanizmalarının oluşturulmasını engellemekte; devletlerin yaşlı hakları konusundaki eksiklerinin ve sorunlarının izlenmesini zorlaştırmakta; ülkelerin iyi uygulama örneklerinin paylaşımını güçleştirmekte; yaşlı haklarının korunup geliştirilmesinde ihmallere neden olmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde yaşlıların korunması için özel kanuni düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca, uluslararası alanda bağlayıcı bir norm oluşturulmalı, buna bağlı olarak, uluslararası denetim ve izleme yapacak olan "Yaşlı Hakları Komitesi" oluşturulmalıdır. Yaşlı hakları konusunda oluşturulması gereken bu uluslararası sözleşmeye ülkemizin öncülük etmesi gerektiği inancındayız.

YAŞLI HAKLARI
KONFERANSI ve
İSTİŞARE KOMİSYONU
TOPLANTISI
TİHEK

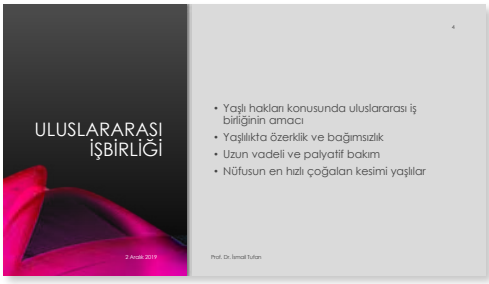

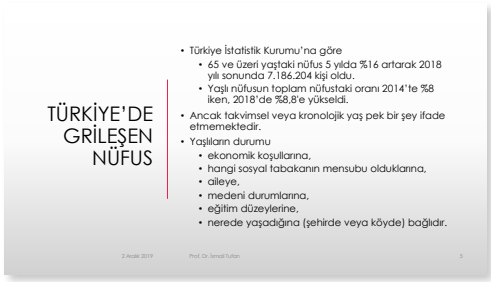
EK 1

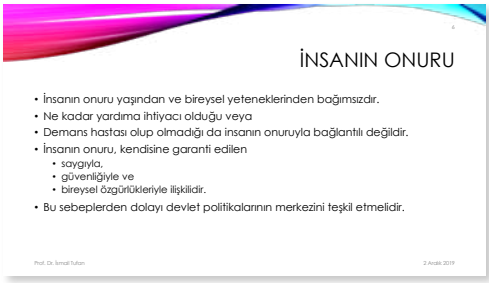

Yaşlı Hakları Konferansı ve İstişare Toplantısı: Nüfusun Grileşmesi ve Yaşlı Haklarının Artan Önemi, Uluslararası Düzeyde Yaşlı Haklarında Kurumsallaşma ve Normlaşma (2 Aralık 2019, Ankara)
YAŞLI HAKLARI
Prof. Dr. İsmail Tufan
AÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Gerontoloji Bölümü

HERKES İÇİN İNSAN HAKLARI
2
Kim herkes için insan haklarını gerçekleştirmek istiyorsa, nerede harekete geçmesi gerektiğini bilmelidir.
İnsan hakları, devletimizin temellerinden biridir.
Ve biz bunu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden öğrenmedik.
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

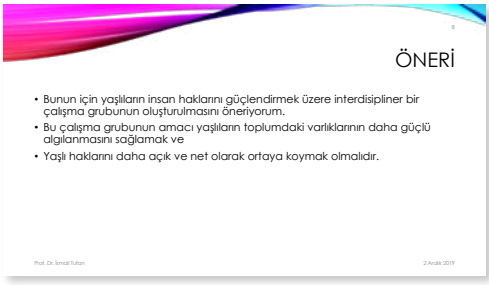

"BÜTÜN İNSANLAR ÖZGÜRDÜR VE ONUR VE HAK BAKIMINDAN EŞİT DOĞARLAR"
3
Yaşlı hakları, insan haklarının bir parçasıdır.
İnsan hakları, insan onuruna saygı üzerine kurulludur.
Tüm insanlar onurları bağlamından eşittir ve eşit haklara, sahiptir.
"Bütün insanlar özgürdür ve onur ve hak bakımından eşit doğarlar" diyor 1948'de imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde.
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ
2 Aralık 2019
4
Yaşlı hakları konusunda uluslararası iş birliğinin amacı
Yaşlılıkta özerklik ve bağımsızlık
Uzun vadeli ve palyatif bakım
Nüfusun en hızlı çoğalan kesimi yaşlılar
Prof. Dr. İsmail Tufan

TÜRKİYE'DE GRİLEŞEN NÜFUS
Türkiye İstatistik Kurumu'na göre
65 ve üzeri yaştaki nüfus 5 yılda %16 artarak 2018 yılı sonunda 7.186.204 kişi oldu.
Yaşlı nüfusun toplam nüfustaki oranı 2014'te %8 iken, 2018'de %8,8'e yükseldi.
Ancak takvimsel veya kronolojik yaş pek bir şey ifade etmemektedir.
Yaşlıların durumu
ekonomik koşullarına,
hangi sosyal tabakanın mensubu olduklarına,
aileye,
medeni durumlarına,
eğitim düzeylerine,
nerede yaşadığına (şehirde veya köyde) bağlıdır.
2 Aralık 2019
Prof. Dr. İsmail Tufan
5

6
İNSANIN ONURU
İnsanın onuru yaşından ve bireysel yeteneklerinden bağımsızdır.
Ne kadar yardıma ihtiyacı olduğu veya
Demans hastası olup olmadığı da insanın onuruyla bağlantılı değildir.
İnsanın onuru, kendisine garanti edilen
saygıyla,
güvenliğiyle ve
bireysel özgürlükleriyle ilişkilidir.
Bu sebeplerden dolayı devlet politikalarının merkezini teşkil etmelidir.
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

YAŞLILAR PEK DİKKATE ALINMADI
7
Yaşlılar insan haklarını koruma sistemi içerisinde pek dikkate alınmamışlardır.
Bu yüzden insan haklarını koruma sisteminde görünür kılınmalıdırlar ve
Hak taşıyıcısı olarak daha güçlü algılanmalıdırlar.
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

8
ÖNERİ
Bunun için yaşlıların insan haklarını güçlendirmek üzere interdisipliner bir çalışma grubunun oluşturulmasını öneriyorum.
Bu çalışma grubunun amacı yaşlıların toplumdaki varlıklarının daha güçlü algılanmasını sağlamak ve
Yaşlı haklarını daha açık ve net olarak ortaya koymak olmalıdır.
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

2019 ANLAMLI BİR YIL: «YAŞLI YIL»

- İnsan hakları uzmanlarının araştırmaları da, mevcut insan hakları kapsamında yaşlıların pek dikkate alınmadıklarını gösteriyor.
- Hükümetimiz, cumhuriyet tarihimizde ilk defa 2019 yılını "Yaşlı Yılı" ilan etmesi anlamlı ve önemlidir.
- Çünkü nüfusumuz yaşlanmaktadır.
- Kültürümüzde ve dinimizde yaşlılara saygı zaten talep edilmekte ve
- Hepimiz zaten yaşlılarımıza bu saygıyı göstermekteyiz.

Prof. Dr. İsmail Tufan 2 Aralık 2019

YAPILMASI GEREKEN

- Mevcut olan özelliğimizi devlet politikalarımızda daha güçlü vurgulamak.
- Atalarımızdan öğrendiğimiz, aile uyguladığımız özelliğimizi, yeni bir düzleme taşımak.
- Bundan bugün biz, yarın evlatlarımız kazançlı çıkacak.

2 Aralık 2019 Prof. Dr. İsmail Tufan 10

KONTROL VE BOŞLUKLARI DOLDURMAK

Çalışma grubunun görevleri

- Mevcut insan haklarının çerçevesini yeniden kontrol
- Boşlukları bulup, nasıl doldurulacaklarını tartışmak,
- Gelecekte insan haklarını güvence altına alacak yeni düşünceler üretmek ve
- Yaşlıların daha iyi korunmalarını sağlamak

Örneğin

- soyutlanma,
- bakım ve yaşlara şiddet,
- sosyal güvenlik,
- sağlık ve bağımsızlık,

Sivil kuruluşlar tartışmanın ve çalışmanın içinde daha fazla yer almalıdır

Prof. Dr. İsmail Tufan 2 Aralık 2019

«YAŞ» DEĞİL, «YAŞLILIK» ÖNEMLİ

Eşitlik ve yaşlılık alanlarında, genel olarak «yaş» kavramına dayanan ayrımcılıkla daha etkili mücadele

Yaş sınırından vazgeçmek, genel olarak yaşlılığı dikkate almak

- Nerede neden ve nasıl soyutlanıyor?
- Problem nasıl çözülebilir?

Prof. Dr. İsmail Tufan 2 Aralık 2019

FARKINDALILIK

- Yaşlılıkta çoklu ayrımcılık ve yaş ayrımcılığına dair farkındalığı arttırmalıyız.
- Yaşlılara yönelik
  - şiddet, yaşlıların istismarı ve ihmali
  - Yaşlılara, her türlü şiddet, kötü muamele ve ihmal karşısında haklarını daha iyi savunabilecekleri imkanlar
- Bunlardan etkilenenleri
  - rahatlatacak ve destekleyecek önleyici bileşenler
  - engelsiz şikâyet mekanizmaları

Prof. Dr. İsmail Tufan 2 Aralık 2019

YAŞLI DÜŞMANI DEĞİLİZ

- Araştırmalarımda şiddet, ihmal ve istismar kurbanı yaşlılara rastladım.
- Fakat toplumumuzda, yaşlı düşmanlığına hiç rastlamadım.
- Yaşlıların kamusal yaşam alanlarına katılımında sıkıntılarımızın farkındayız.
- Katılı dezavantajlarına, sebeplerine ve çözümlerine ağırlık verilmelidir.

Prof. Dr. İsmail Tufan 2 Aralık 2019

BAĞIMSIZ VE ÖZERK YAŞLILAR İÇİN

- Bağımsız ve özerk yaşlılar, daha iyi koşullarda yaşlanan insanlar
- Bunun karşılığı: yaşam memnuniyeti yüksek, mutlu, sağlık sorunları daha az yaşlılar
- Yaşlı haklarına erişim kolaylığı, yaşlı haklarının çoğalması ve güçlenmesi

Kazancımız:

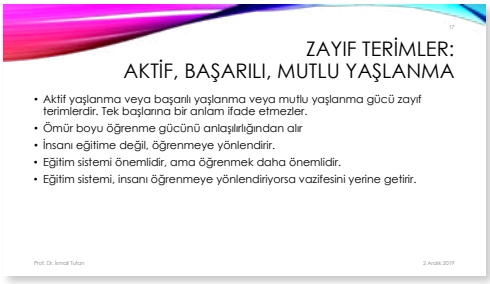
Toplum olarak daha da güçlü olacağız,	Aile bağları güçlenecek ve	Kuşaklararası birlik ve beraberlik yaşayacak.

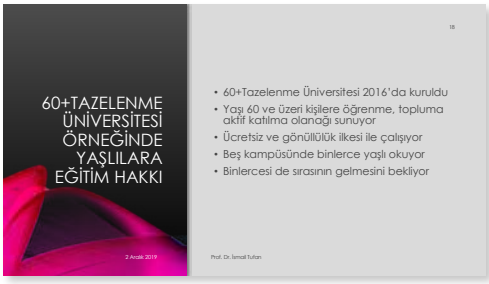
Prof. Dr. İsmail Tufan 2 Aralık 2019

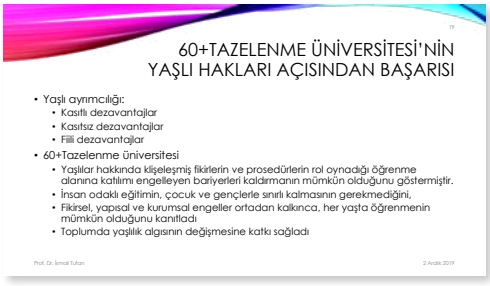
EĞİTİM BİR İNSAN HAKKIDIR

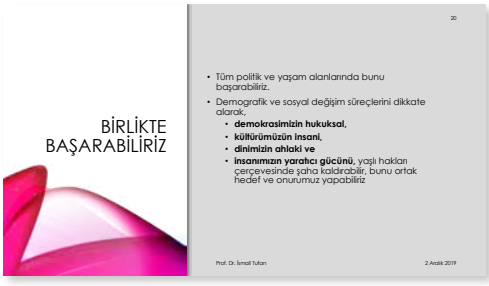
- Eğitim: İnsan hakları ve bunlardan faydalanmanın anahtarı
- İnsanların, haklarını bilmesi ve haklarını kullanması
- Eğitimi belli bir yaşla sınırlamak yaş ayrımcılığıdır.
- Ömür boyu öğrenme her yaşta bir insan hakkı olmalıdır

Prof. Dr. İsmail Tufan 2 Aralık 2019

17
ZAYIF TERİMLER:
AKTİF, BAŞARILI, MUTLU YAŞLANMA
• Aktif yaşlanma veya başarılı yaşlanma veya mutlu yaşlanma gücü zayıf terimlerdir. Tek başlarına bir anlam ifade etmezler.
• Ömür boyu öğrenme gücünü anlaşılırlığından alır
• İnsanı eğitime değil, öğrenmeye yönlendirir.
• Eğitim sistemi önemlidir, ama öğrenmek daha önemlidir.
• Eğitim sistemi, insanı öğrenmeye yönlendiriyorsa vazifesini yerine getirir.
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

60+TAZELENME ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİNDE YAŞLILARA EĞİTİM HAKKI
2 Aralık 2019
18
• 60+Tazelenme Üniversitesi 2016'da kuruldu
• Yaşı 60 ve üzeri kişilere öğrenme, topluma aktif katılma olanağı sunuyor
• Ücretsiz ve gönüllülük ilkesi ile çalışıyor
• Beş kampüsünde binlerce yaşlı okuyor
• Binlercesi de sırasının gelmesini bekliyor
Prof. Dr. İsmail Tufan

19
60+TAZELENME ÜNİVERSİTESİ'NİN YAŞLI HAKLARI AÇISINDAN BAŞARISI
• Yaşlı ayrımcılığı:
  • Kastlı dezavantajlar
  • Kastsız dezavantajlar
  • Fiili dezavantajlar
• 60+Tazelenme üniversitesi
  • Yaşlılar hakkında kliseleşmiş fikirlerin ve prosedürlerin rol oynadığı öğrenme alanına katılımı engelleyen bariyerleri kaldırmanın mümkün olduğunu göstermiştir.
  • İnsan odaklı eğitimin, çocuk ve gençlerle sınırlı kalmasının gerekmediğini,
  • Fikirsel, yapısal ve kurumsal engeller ortadan kalkınca, her yaşta öğrenmenin mümkün olduğunu kanıtladı
  • Toplumda yaşlılık algısının değişmesine katkı sağladı
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

BİRLİKTE BAŞARABİLİRİZ
20
• Tüm politik ve yaşam alanlarında bunu başarabiliriz.
• Demografik ve sosyal değişim süreçlerini dikkate alarak,
  • **demokrasimizin hukuksal,**
  • **kültürümüzün insani,**
  • **dinimizin ahlaki ve**
  • **insanımızın yaratıcı gücünü**, yaşlı hakları çerçevesinde şaha kaldırabilir, bunu ortak hedef ve onurumuz yapabiliriz
Prof. Dr. İsmail Tufan
2 Aralık 2019

EK 2

T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE'DE YAŞLILARA YÖNELİK HİZMETLER

Avni ÖZKAYA
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı
2 Aralık 2019 – Ankara, TİHEK

YAŞLILIK DENİNCE

- Olgunluk ve Dengelenme Unsuru
- Geçmiş – Gelecek Sürekliliği Bilinci
- Kültür ve Tecrübe Akışı
- Sonbahar

2

YAŞLILIK DÖNEMİ

Dünya Sağlık Örgütüne göre yaşlanmanın kronolojik sınırı **65 yaş** olarak belirlenmiştir.

65 - 74 yaş: Genç yaşlılık

75 - 84 yaş: İleri yaşlılık

85 yaş ve üstü: Çok ileri yaşlılık

3

Dünyada Yaşlı Nüfus Oranları Projeksiyonu

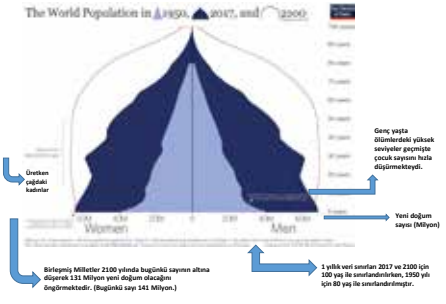
2019: % 9,1

2050: %15,9

2030: %11,7

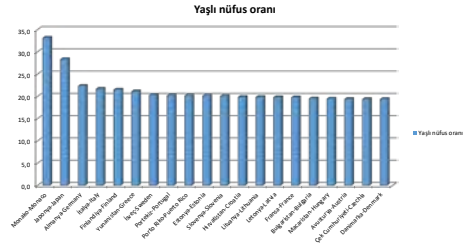
2100: %22,6

4

5

DÜNYADA YAŞLILIK

TÜİK, 2018

YAŞLILIK DÖNEMİ

Nüfusun yaşlanması küresel bir olgudur.

En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke

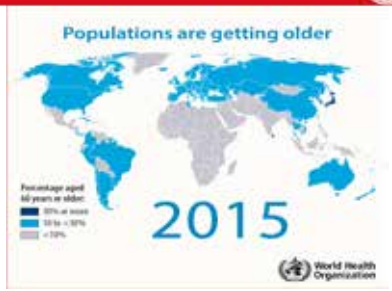
1. % 33,2 ile **Monako**,
2. % 28,4 ile **Japonya**
3. % 22,4 ile **Almanya**

Türkiye bu sıralamada **167 ülke arasında 66. sırada**

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027 Erişim Tarihi: 07.10.2019 TÜİK İstatistiklerle Yaşlılar. 2018 Erişim Tarihi :08.10.2019

7

DÜNYADA YAŞLILIK

8

YAŞLI NÜFUSUN

Toplam Nüfusa Oranı

- 1935'de % 3,9
- 1950'de % 3,3
- 1970'de % 4,4
- 1990'da % 4,3
- 2000'de % 5,7
- 2012'de % 7,5
- 2018'de **% 8,8**

2018 nüfus : 82.003.882
65 üzeri nüfus : 7.186.204

Nüfus Projeksiyonlarına Göre Oranı

- 2023'te **%10,2**
- 2030'da **%12,9**
- 2040'ta **%16,3**
- 2060'ta **%22,6**
- 2080'de **%25,6**

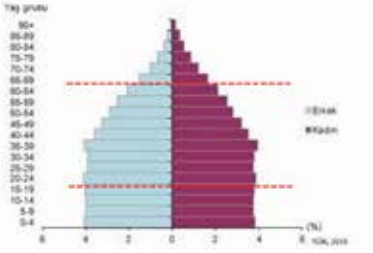
Kaynak: TÜİK

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri

9

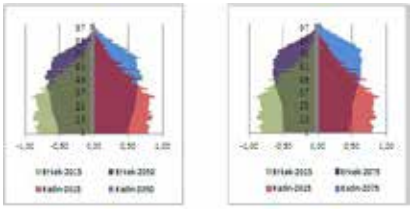
T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

2018 Türkiye Nüfus Piramidi

TÜRKİYE'DE YAŞLILIK

Türkiye Nüfus Piramitleri

TOPLUM DÜZEYİNDE YAŞLANMA

- **Genç Toplum:** 65 yaş üzeri nüfus oranı %4'den az,
- **Olgun Toplum:** 65 yaş üzeri nüfus oranı %4-7,
- **Yaşlı Toplum:** 65 yaş üzeri nüfus oranı %7-10,
- **Çok Yaşlı Toplum:** 65 yaş üzeri nüfus oranı %10'un üzerinde olan toplumdur

12

TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİ

- Ülkemizde nüfus demografi bölgesel farklılıklar içermektedir.
- Bu nedenle ülkemizdeki hizmet modelleri il ve bölge bazlı sosyoekonomik ve kültürel yapıya uygun olarak geliştirilmektedir.

13

İstatistiklerle Yaşlılar

Alzheimer hastalığından ölen yaşlıların oranı arttı

Alzheimer hastalığından ölen yaşlıların oranı

2013 yılında %3,6 iken bu oran

2017 yılında %4,6'ya yükseldi.

Eşi ölmüş yaşlı erkeklerin oranı **%12,2**

Eşi ölmüş yaşlı kadınların oranı **%49,2**

Kaynak: TÜİK, 2019

İstatistiklerle Yaşlılar

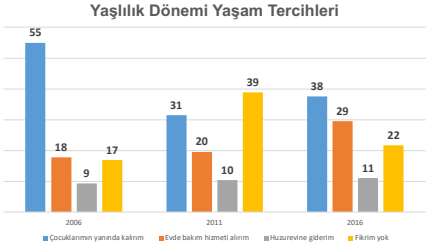
En Az Bir Yaşlı Bulunan Hanehalkı ve Tek Kişilik Yaşlı Hanehalkı Oranları, 2016

İl	En az bir yaşlı bulunan hane halklarının toplam hane halkı içindeki oranı	Tek kişilik yaşlı hane halklarının toplam hane halkı içindeki oranı	Tek kişilik yaşlı hane halklarının toplam tek kişilik hane halkı içindeki oranı	Cinsiyete göre tek kişilik yaşlı hanehalkı oranı	
				Erkek	Kadın
Toplam	%22,5	%5,4	%36	%23,3	%76,7

Kaynak: TÜİK, Aile Yapısı Araştırması, 2016

15

İSTATİSTİKLERLE YAŞLILAR

16

YASLILIKTA YASAM KALİTESİ

Yaşlılık döneminde ortaya çıkan fonksiyonel düşüş ve arazlarla yaşlı bireyin baş edebilmesi ve sorunlarının üstesinden gelerek sosyal işlevselliğini başarıyla devam ettirebilmesi için yaşlılıkta yaşam kalitesi büyük önem taşımaktadır.

Yaşlıların yaşam kalitesini azaltan unsurlar:

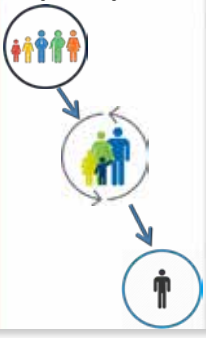
1) Yalnızlık
2) Çalışma Yaşamından Uzaklaşma
3) Sosyal İlişkilerin Kaybı
4) Ekonomik Sorunlar
5) Beslenme Düzeyi
6) Barınma Sorunları

Yaşlıların yaşam kalitesini arttıran unsurlar

1) Yalnızlıktan Korunma
2) Beslenme Eğitimi
3) Sigara ve Alkolden Uzaklaşma
4) Spor Yapma
5) Kazaların Önlenmesi
6) Sosyal Aktiviteler
7) İlaçların Doğru Kullanılması

17

YAŞLILIK AÇISINDAN TOPLUM DURUMUMUZ

- Hayat kalitesinin yükselmesi, refahın artması
- Sağlık ve teknoloji alanındaki gelişmeler
- Nüfus & Yaşlı Nüfus artışı
- Bireycilik/bencillik sonucu yalnızlaşma
- Dikey yapılaşma
- Değerlerde Yozlaşma
- Çekirdek ailenin yükselişi
- Göreli masraf artışı ve gelirlerin yetersiz kalması
- Eşlerin her ikisinin de gelir getirici işlerde çalışma zorunluluğu

18

YAŞLI HAKLARI

- Yaşlı haklarına ilişkin uluslararası hukukta özel olarak tanımlanmış herhangi bir belge bulunmamaktadır.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve diğer insan hakları Sözleşmelerinde yaşlıları da ilgilendiren maddeler yer almaktadır.
- Yaşlıların haklarını kullanamadıklarını genel kabul görmüş durumdadır.

19

YAŞLI HAKLARI

- Birleşmiş Milletler Yaşlı İlkeleri İlânı (1991)
- Yaşlılık İlkeleri:
  - Bağımsızlık
  - Katılım
  - Bakım
  - Kendini gerçekleştirme
  - İtibar
- "2. Dünya Yaşlılar Asamblesi" (Nisan 2002, Madrid): Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, YAŞLANMA 2002 – Uluslararası Eylem Planı'nı saptadı.
- HEDEF : Bütün "Yaş"ları Kucaklayan Toplum

20

YAŞLI HAKLARI

Türkiye Neler Yapıyor?

T.C. Anayasası Değişikliği

- 12 Eylül 2010'da halkoylamasına sunulan Anayasa değişikliği ile, Toplumda İhtiyaç Gruplarına Pozitif Ayrımcılık ilkesi ve görevi benimsendi.
- Anayasanın 10uncu maddesinin ikinci fıkrasına: "*çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malûl ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz*," ibaresi eklendi.

21

EYHGM'DE YAŞLILIK ÇALIŞMALARI

YAŞLILIK ALANINDA YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR VE PLANLAR

- 2007 «Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı»
- 2013 «Ulusal Yaşlanma Uygulama Programı»
- 2013-2014 Huzurevlerinde Bakım Hizmeti Alan Yaşlıların Yerleşme Nedenleri, İstismar ve İhmal Nedeni İle Yerleşme Oranları Durum Tespit Çalışması Raporu
- Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Kurumsal Bakım İhtiyacı Raporu: "Tespitler ve Öneriler" Raporu 2015

22

SOSYAL YARDIMLARIMIZ

2022 SAYILI KANUN KAPSAMINDA 65 VE ÜZERİ YAŞTA OLAN YAŞLILARIMIZDAN ASGARİ ÜCRETİN 1/3 ÜNDEN AZ GELİRİ OLANLARA 637 TL YAŞLI AYLIĞI ÖDENMEKTEDİR.

2828 SAYILI SOSYAL HİZMETLER KANUNU KAPSAMINDA YAŞLILIĞINDAN DOLAYI BAKIMA MUHTAÇ OLAN VE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN HANE GELİRİNİN ASGARİ ÜCRETİN 2/3 ÜNDEN AZ OLAN YAŞLILARIMIZA EVİNDE BAKAN YAKINLARINA AYLIK 1384 TL EVDE BAKIM YARDIMI YAPILMAKTADIR.

65 VE ÜZERİ YAŞTAKİ YAŞLILARIMIZ ŞEHİR İÇİNDE ÜCRETSİZ SEYAHAT ETMEKTEDİRLER.

23

YAŞLI GÜNDÜZ HİZMET MERKEZLERİ

- Halen 27 Yaşlı Gündüz Hizmet Merkezi bulunmakta olup bu hizmetlerin yaygınlaştırılması,
- Gündüz hizmetlerin yerel yönetimler tarafından benimsenmesi,
- Merkezlerde yaşlılarımıza ve ailelerine danışmanlık, rehberlik, sosyal rehabilitasyon, gündüz bakım ve evde bakım hizmetlerinin sunulması hedeflenmektedir.

YAŞLI HİZMETLERİ

Yaşlılara Destek Programı (YADES)

- 2016 yılı YADES: Sakarya, Kayseri, Trabzon Kahramanmaraş ve Şanlıurfa Belediyelerine toplam 3.873.616 TL destek.
- 2017 yılı YADES: Antalya, Gaziantep, Malatya, Ordu ve Samsun Belediyelerine toplam 10.000.000 TL destek.
- 2018 yılı YADES: Antalya, Diyarbakır, Eskişehir, Kayseri, Kocaeli, Kahramanmaraş, Şanlıurfa Belediyelerine toplam 12.364.615 TL destek.
- 2019 yılı YADES bütçesi 2.716.000 TL yatırım ödeneği tahsis edilmiştir. İş ve işlemler başlatılmış olup çalışmaların mali yıl sonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır.

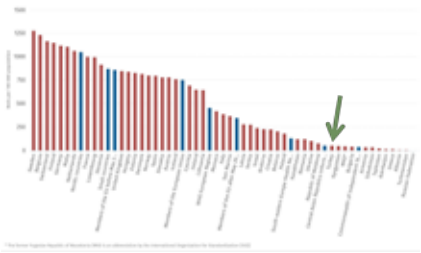

25

YAŞLI DESTEK PROGRAMI (YADES)

UZUN SÜRELİ BAKIM YATAK SAYISI

27

YAŞLILIK

Huzurevini Tercih Nedenleri

➢ **Tüm yaş gruplarında** huzurevinde kalacağını söyleyenlerin ilk üç gerekçesi:

-Çocuklarına yük olmak istememe %54

-Huzur evindeki imkanlar daha rahat %14

-Çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir %12

28

Yaşlılarımıza Ev Sıcaklığında Hizmet Sunuyoruz

- 2019 itibari ile Bakanlığımıza bağlı resmi ve özel toplam **34.188 kapasiteli, 421 Huzurevinde** yaşlılarımıza yatılı kurum bakımı hizmeti verilmektedir.
- Huzurevlerimizde yaşlılarımıza mümkün olduğunca ev ortamı oluşturulmakta ve ev sıcaklığında hizmet sunulmaktadır.
- Geliri olmayan yaşlılarımıza harçlık verilmekte ve tüm ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri

29

T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

YAŞLI YAŞAM EVLERİ

Site içinde veya apartmanda müstakil ev veya daire kiralanarak, Huzurevlerine bağlı ek ünite olarak açılmaktadırlar.

Toplum temelli bakım yaklaşım ile yaşlılarımıza yaşadıkları toplum içinde bakım hizmeti sunulması hedeflenmektedir.

Halen 32 yaşlı yaşam evimizde 129 yaşlımıza hizmet sunmaktayız.

30

YAŞLI BAKIM HİZMETLERİ

Yaşlılarımızın alzheimer-demans, gibi sağlık sorunları ve engel durumlarına uygun fiziki ve personel imkanları geliştirilmiş bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde hizmet almaları hedeflenmektedir.

Site Tipi Proje

Avlu Tipi Proje

Küçük Ev Tipi Proje

YAŞLI HİZMETLERİ

I. Yaşlılık Şûrası

- 20-22 Şubat 2019 tarihlerinde Cumhurbaşkanlığı himayelerinde I. Yaşlılık Şûrası düzenlenmiş ve 2019 yılı Yaşlılık Yılı ilan edilmiştir.

I.Yaşlılık Şûrası Konu Başlıkları:

- (i) Aktif Yaşlanma
  - a.Sağlıklı Yaşam
  - b.Toplumsal Hayata Katılım
- (ii) Bakım Ekonomisi
- (iii) Yaşlı Bakım Hizmetleri ve Yaşam Kalitesi
- (iv) Yaşlılık Ekonomisi
- (v) Yaşlı Hakları
- (vi) Yaşlı Dostu Kentler Ve Yerel Yönetimler

2019 YAŞLILIK YILI

- I. YAŞLILIK ŞÛRASI
- YAŞLILIK VİZYON BELGESİ
- YAŞLI REFAHI SEMİNERLERİ
- TEMATİK TOPLANTILAR
- GÜNDÜZ YAŞAM MERKEZLERİ
- YEREL YÖNETİMLERİN YAŞLILARA YÖNELİK EVDE BAKIM VE GÜNDÜZ HİZMETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ (YEGEP)

BÜTÜNLEŞİK BAKIM MODELİ

ÖZET

EVET YAŞLILIK KONUSUNDA BİZİ BEKLEYEN CİDDİ SORUNLARIMIZ VAR

ANCAK SORUNLARIN KONTROL ALTINA ALINMASI HUSUSUNDA

BİR ÇOK ÜLKEYE NAZARAN DAHA ŞANSLIYIZ

HÂLÂ BİZE YARDIM EDECEK DEĞERLERİMİZ VAR

MUTLULUĞUN RESMİ

EK 3

YAŞLILARA YÖNELİK
SOSYAL FAALİYETLER
Altındağ

EĞİTİM
FAALİYETLERİ
Altındağ

Kurslarımız
Kadın Eğitim Kültür Merkezlerimizde ve Erkek Yaşam Merkezimizdeki yaşlı vatandaşlarımız 80 farklı branşta kurslara katılmaktadır ve sosyal, kültürel, eğitsel çalışmalar içinde yer almaktadırlar.
Altındağ

Resim Kursları
İster hobi amaçlı, ister eğitimine katkı amaçlı olsun üyelerimizin resim alanında ilerlemesine büyük katkı sağlayan resim kurslarımız ile bu sanat dalında kendilerini daha fazla geliştirebilmeleri için devamlı suretle kurslar düzenlemeye devam ediyoruz.
Altındağ

Altındağ

El Sanatları Kursları
Merkezlerimizde Seramik, Minyatür, İpek-Koza, Taş Bebek, Ahşap Boyama, Hali, Deri, Mozaik, Keçe, Dekoratif Ahşap Süsleme gibi 40 farklı branşta eğitim verilmektedir.
Altındağ

Altındağ

Enstrüman Kursları
Merkezlerimizde Ney, Ud, Keman, Kanun, Bendir, Bağlama, Kemençe, Gitar, Saz gibi enstrüman kurslarının yanı sıra TİHM, TSM, Mehteran ve Tasavvuf koro eğitimleri verilmektedir.
Altındağ

Altındağ

Eğitim Kursları
Merkezlerimizde Bilgisayar, Akıllı Telefon Kullanımı, Okuma-Yazma, Satranç, Osmanlıca, İşaret Dili Eğitimi ve benzeri 30 branşta eğitim verilmektedir.
Altındağ

Altındağ

Eğitim Seminerleri
Merkezlerimizde Sağlık, Aile Hukuku, Kişisel Gelişim, Aile İçi İletişim, ve benzeri 80 farklı konuda eğitim seminerleri verilmektedir.
Altındağ

Altındağ

Sağlık Taramaları
Merkezlerimizde Ağız ve Diş Sağlığı, Kanser taramaları, Göz ve Yaşlılık Konulu Sağlık Taramaları yapılmaktadır.
Altındağ

KÜLTÜR
SANAT
Altındağ

Tiyatro - Sinema
Merkezlerimizde belirli zamanlarda düzenli olarak tiyatro ve sinema etkinlikleri düzenlenmekte ve beraberinde uzman hocalar eşliğinde drama ve tiyatro eğitimi verilmektedir.
Altındağ

Altındağ

Sergi Açılışları
Merkezlerimizde yaşlılarımızın yapmış oldukları çalışmalar belediyemizin desteği ile sanatseverlerle bir araya getiriliyor.
Altındağ

Altındağ

Kültür Gezileri
Kültür gezileri kapsamında Nallıhan, Polatlı, Şereflikoçhisar (Tuz Gölü), Çamlıdere ve Beypazarı'na geziler düzenlenmektedir.
Altındağ

ÇAMLIDERE
Altındağ

POLATLI
Altındağ

BEYPAZARI
Altındağ

NALLIHAN
Altındağ

TUZ GÖLÜ
(ŞEREFLİKOÇHİSAR)
Altındağ

SPOR
ETKİNLİKLERİ
Altındağ

Merkezlerimizde Plates, Jimnastik, Step, Aerobik ve Kondisyon Aletleri ile uzmanlar eşliğinde spor yaptırılmakta, beraberinde Voleybol, Basketbol, Bowling, Masa Tenisi, Futbol, Hentbol ve Dart eğitimi de verilmektedir
Altındağ

Altındağ

SOSYAL
YARDIMLAR
Altındağ

Doğantepe
Yaşlılar Evi
60 yaş üzeri yaşlılarımıza barınma imkanı sağladığımız Yaşlılar Evi 1 oda, 1 salon ve mutfaktan oluşmakta.
Yaşlılar Evi'mizde 30 daire bulunuyor. Tüm eşyaları ve ihtiyaçları belediyemiz tarafından sağlanmaktadır.
Altındağ

Altındağ

ALTIN KART
ALTIN KART
Gıda Yardımı
İlçemizde yaşayan gelir durumu düşük veya mağdur durumdaki yaşlı vatandaşlarımıza periyodik gıda yardımları yapıyoruz.
Altındağ

Giyim Yardımı
İlçemizde yaşayan gelir durumu düşük veya mağdur durumdaki yaşlı vatandaşlarımıza periyodik giyim yardımları yapıyoruz.
Altındağ

Medikal Yardım
İlçemizde yaşayan hasta ve mağdur durumdaki yaşlı vatandaşlarımıza periyodik olarak hasta bezi, tekerlekli sandalye ve medikal malzeme yardımları yapıyoruz.
Altındağ

Altındağ
TEŞEKKÜRLER

EK 4

Yaşlıların Huzurevinde Kalması Tercih mi, Zorunluluk mu? Alternatif Yaşam İmkânları

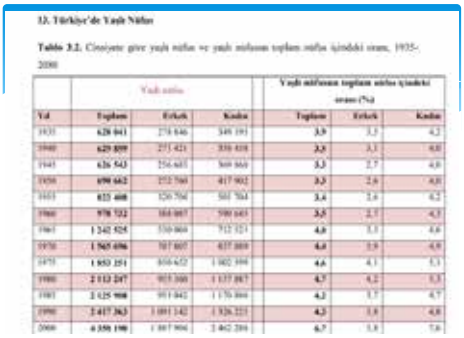
Prof. Dr. Melek Ardahan
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Öğretim Üyesi

euronews.

Türkiye hızla yaşlanıyor, yaşlı nüfus yüzde 16 arttı

Türkiye Hızla Yaşlanıyor……..

* Türkiye'de 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus, 2014 yılında 6 milyon 192 bin 962 kişi iken 5 yılda % 16 artış göstererek 2018 yılında 7 milyon 186 bin 204 kişi oldu.
* Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2014'te % 8 iken, 2018 yılında % 8,8'e çıktı.
* Yaşlı nüfusun % 44,1'ini erkekler, %55,9'unu kadınlar oluşturdu.

13. Türkiye'de Yaşlı Nüfus

Tablo 3.2. Cinsiyete göre yaşlı nüfus ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 1935-2080

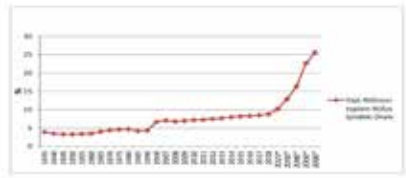
TÜİK, İstatistiklerle yaşlılar 2018

Türkiye Hızla Yaşlanıyor……..

Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının,

* 2023 yılında % 10,2,
* 2030 yılında % 12,9,
* 2040 yılında % 16,3,
* 2060 yılında % 22,6 ve
* 2080 yılında % 25,6 olacağı tahmin edildi.

Toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranı 1935'ten günümüze kadar yaklaşık 2,3 kat artmıştır.

Türkiye Hızla Yaşlanıyor……..

Geçen yıl dünya nüfusunun yüzde 9,1'ini yaşlı nüfus oluşturdu.

En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke,
%33,2 ile Monako,
% 28,4 ile Japonya
%22,4 ile Almanya oldu.

* **Türkiye 167 ülke arasında 66. sırada yer aldı.**

Türkiye Hızla Yaşlanıyor……..

* **"Hayat Tabloları 2015-2017" sonuçlarına göre, doğuşta beklenen yaşam süresi Türkiye geneli için 78 yıl, erkekler için 75,3 yıl ve kadınlar için 80,8 yıl olarak belirlendi.**
* **Türkiye'de 65 yaşına ulaşan bir kişinin kalan yaşam süresi ortalama 17,7 yıl olarak kayıtlara geçti. Erkekler için bu sürenin 16 yıl, kadınlar için 19,2 yıl olduğu gözlendi.**
* **Beklenen yaşam süresi 75 yaşında 10,7 yıl iken 85 yaşında 5,9 yıl olarak belirlendi.**

Yaşlı nüfus artıyor……

Yaşlılarımız nerede yaşayacaklar???

Dünyada Durum Ne?

Dünyadaki genel uygulamada,

Kısmi/tam olarak sürekli bakıma gereksinim duyan, tüm olanakları tüketmiş, kendi başına bağımsız olarak yaşamını sürdüremeyen, sosyal ve psikolojik açıdan yalnızlık ve güvenlik gereksinimi duyan yaşlılara huzurevlerinde,

Ağır somatik ve psişik sorunları olan (yatağa bağımlı, demans ve Parkinson hastası vb.) yaşlılara tıbbi refakat ve terapi imkanları bulunan sağlık kuruluşu niteliğindeki bakımevlerinde hizmet veriliyor.

Türkiye'de Durum Ne?

Türkiye'de semt yaşlılarına yönelik bakım, aileye yönelik bakım olanakları, yaşlılara gündüzlü bakım hizmetleri yaygın olmadığı ve bakım modeli huzurevi hizmeti olarak biçimlendiğinden; kendi evinde bağımsız olarak yaşayabilecek koşullarda olup,

tedavi (tıbbi tedavi, tansiyon ölçümü, insülin yapılması vb),
bakım (bedensel),
refakat (sorunlu zamanlarda hastaneye gidiş gelişlerde yardımcı olacak)
terapi imkanı bulamayan,
Evini ve kendisini geçindirecek kadar geliri bulunmayan,
Ev işi yapabilecek fiziki gücünü yitirdiğinden desteğe ihtiyaç duyan yaşlılar huzurevini tercih ediyorlar.

Huzurevi Sayıları

* Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi sayısı 2002'de 63 iken, sayı Nisan 2019 itibarıyla 147 oldu.

* **Bakanlığın huzurevlerinde bakılan yaşlı sayısı da aynı dönemde 4 bin 952'den 13 bin 894'e çıktı.**

* **Böylece huzurevi sayısı ve kapasitesi 2002'ye göre 2,3, bakılan yaşlı sayısı ise 2,8 kat arttı.**

O HALDE HUZUREVİNDE KALMA TERCİH Mİ?

YOKSA ZORUNLULUK MU?

TERCİH Mİ ? ZORUNLULUK MU? 1

* Yaşlılar açısından huzurevinde yaşamak konusunda kişisel ve kültürel pek çok farklı görüş bulunmaktadır.

* Geleneksel aile yapısı içerisinde saygın bir yere ve otoriteye sahip olmaları nedeniyle yaşlı bireyler bakımından kendi isteğiyle ya da çocukları tarafından huzurevine yerleştirilmek genellikle tam olarak hazır oldukları ve kolay kabul edebilecekleri bir durum olarak görülmemektedir (Asayesh, 2013: 32; Gökler ve Aydın, 2011: 71)

TERCİH Mİ ? ZORUNLULUK MU? 2

* Ayrıca ilgili kamu kurumlarının "*yetersiz ve yanlış politikaları*" da huzurevi gibi kurumsal bakım hizmetlerinin tercih edilmesini sınırlandırmıştır (Karataş, 1995).

* **Ancak özellikle son yıllarda yaşam koşullarında, bireylerin eğitim seviyelerinde meydana gelen değişim ve farklı alanlarda gelişimlerin yaşanması huzurevlerini sosyal bir gereksinim olarak kabul eden bireylerin sayılarında da artış yaratmıştır.**

TERCİH Mİ ? ZORUNLULUK MU? 3

* Ülkemizde yaşlılara, çocukları/aileleri tarafından bakım verilmesi gerektiğine yönelik genel görüş geçerliliğini korumakla birlikte son yıllarda aile yapısındaki değişim, doğumda beklenen yaşam süresinin artması ve bakıma gereksinim duyan yaşlı sayısının giderek artması yaşlının aile içinde bakılmasına ilişkin görüşün kısmen değişime uğramasına yol açmıştır (Karataş ve Duyan, 2002:79).

TERCİH Mİ ? ZORUNLULUK MU? 4

* **Aile tarafından sunulan bakıma yönelik algı, hem çocuklar hem de yaşlının kendisi tarafından çift yönlü olarak kısmen değişim göstermektedir. Aile yapısındaki değişim ve bakıma ihtiyaç duyan yaşlı sayısındaki artış tartışmasız yaşlı ve yaşlı yakınları üzerinde maddi ve manevi baskılar yaratmaktadır. Bu durum yaşlılara yönelik yeni politikaların ve bakım modellerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Buz, 2015: 277).**

Araştırma Sonuçları 1

* Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (2013) huzurevlerinde kalan 449 misafir üzerinde yaptığı araştırma; yaşlıların eşlerden birinin vefatı durumunda yalnız kalma, tek başına yaşamını sürdürmedeki güçlük ve gelecek kaygısıyla huzurevini tercih ettiğini ortaya koydu.

Araştırma Sonuçları 2

Huzurevine yerleşme nedenleri sorulan yaşlıların

* %20'si yalnızlık,
* %17'si bakacak kimsesinin olmaması,
* % 13'ü ekonomik yetersizlik,
* % 13'ü gelecek kaygısı,
* % 11'i hizmetlerin hepsine ulaşılacağı,
* % 11'i sağlık sorunları,
* %6'sı bir yuvaya kavuşacağı düşüncesiyle huzurevine girmek istediklerini belirtiyor.

Araştırma Sonuçları 3

* **Bu bulgu, çocuklar ya da gelin/damat tarafından istenmeme kaygısı ve çocuklara yük olmama isteğinin yaşlıların huzurevine girme kararını etkilediğini gösteriyor.**
* **Yaşlıların eşlerden birinin vefatı durumunda yalnız kalması ve maddi koşulların olumsuz yönde değişimi, çocukların, yakınların kendi sorunları ve maddi yetersizlikleri eklenince, huzurevi seçeneğinin kaçınılmazlığını gösteriyor.**
* **Huzurevine yönelik olumlu eğilimin temelinde ise kendi yaşıtları ile olmak ve huzurevinin rahatlığı yatıyor.**

Araştırma Sonuçları 4

* Yaşlıların üçte ikisi, huzurevine yerleşmek için kendisi müracaat etmiş.
* **Yaşlıların büyük çoğunluğu huzurevine yerleşme kararını kendi iradeleri ile almış.**
* Huzurevine yerleşme kararı alma sürecinde, yaşlıların büyük çoğunluğu yakınlarından herhangi bir müdahale görmemiş.
* **Huzurevine yerleşme kararını hiç kimse ile paylaşmayan yaşlılar yaklaşık dörtte bir.**
* Yaşlı yakınlarının huzurevine yerleşme kararına saygı duyma oranı ise üçte birin üzerindedir.

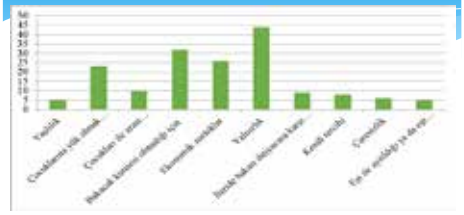
ARAŞTIRMA SONUÇLARI 5

Artan ve Irmak (2017) tarafından yürütülen çalışmada;

Yaşlılar huzurevinde yaşamaya başlamadan önce %58'inin yalnız, %20'sinin kızı ile birlikte, %12'sinin oğlu ile birlikte, %10'unun da eşi ile birlikte yaşamaya devam etmekte olduğu bulunmuştur.

Benzer şekilde literatürde yer alan farklı çalışmalara göre de yaşlıların büyük çoğunluğunun çocukları olmasına rağmen huzurevine gelmeden önceki süreçte yalnız yaşadığı bulunmuştur (Kılıç, 2009; Atila, 2006; Işık, 2002).

ARAŞTIRMA SONUÇLARI 6

Grafik 1: Yaşlıların huzurevine gelme nedenleri

ARAŞTIRMA SONUÇLARI 7

* Yaşlılara, yaşlıların nerede yaşamasının uygun olduğu sorulduğunda %49'u huzurevinde, %18'i kendi evinde, %33'ü de ailesi-çocukları ile birlikte yaşamalarının uygun olduğunu düşünmektedir.

Yaşlıların huzurevi hakkındaki görüşleri

Kategoriler	n	%
Çok iyi tüm ihtiyaçlarımız karşılanıyor	68	68
Normal, verilmesi gereken hizmet veriliyor	15	15
Yalnız kalmaktan kurtuldum, aile ve arkadaş ortamı buldum	11	11
Çaresizlik nedeniyle kaldığım ve ölümü beklediğim yer	6	6

ARAŞTIRMA SONUÇLARI 8

* **Bu çalışmanın sonuçlarına göre huzurevinde kalan yaşlıların çoğu kimsenin etkisi altında kalmadan huzurevinde kalmayı kendisi tercih etmektedir.**

* Buradan hareketle huzurevleri çocuklarının istemediği ya da yalnızca kimsesi olmayan yaşlıların kaldığı bir yer olmanın ötesinde yaşlıların kendi tercihleri ile gelmek istedikleri profesyonel hizmet imkanı sunan kurumlara dönüşmeye başlamıştır

ARAŞTIRMA SONUÇLARI 9

* **Kendi isteği ile huzurevlerine yerleşen** yaşlıların genellikle aile bireyleri ile ilişkilerinin daha iyi olduğu, çocukları ile daha sık aralıklarla iletişim kurdukları, ihtiyaçlarının karşılanması noktasında gerekli durumlarda ailelerinin kendilerini desteklediklerini görülmektedir.

* Farklı sebepler ile **zorunlu olarak huzurevine yerleşen** yaşlılar ise aile içi sorunlar ile daha çok karşı karşıya geldiği görülmektedir. Bursack (2015) ve Wayman'a (2013) göre de yaşlılar, çocukları ile aynı evde yaşamalarının çocukları ile aralarında duygusal bir zorluk yaratacağını düşünmektedir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI 10

* Sonuç olarak yaşlıların huzurevinde yaşamaya başladıktan sonraki süreçte huzurevi algılarının olumlu yönde bir değişim geçirdiği, çocuklarının kendilerine bakması gerektiği yönündeki algının değişmekte olduğu ve yaşlıların kurum bakımını tercih etikleri görülmektedir.

Evde bakım ile ilgili olanlar…..

Onat (2004) tarafından Ankara'da yapılan araştırmada; 1300 yaşlı kişi ile görüşülmüş yaşlıların neredeyse tamamına yakınının (%91.7) huzurevinde kalmayı istemedikleri belirlenmiştir.

Huzurevinde kalmayı istememe nedenleri incelendiğinde;

***yaşlıların yarısı (% 50.1) ailesiyle kalmaktan mutlu olduğu,**

*** %21.0'i çocukları izin vermeyeceği,**

*** % 9.9'u yalnız yaşamaktan hoşlandığı,**

*** %2.2'si huzurevi ortamından rahatsız olduğu için,**

*** % 1.8'i ise toplum baskısı nedeniyle huzurevinde kalmak İstememektedir.**

Evde bakım ile ilgili olanlar…..

Şahin ve Yalçın'ın (2003) yaptığı çalışmada Geriatrik Depresyon Ölçeğinden (GDÖ) kendi evinde yaşayanlarda %34,2 ve huzurevinde yaşayanlarda % 48,1 oranında anlamlı yüksek skorlar alındığı belirlenmiştir (Şahin ve Yalçın; 2003).

Tel ve ark. (2006) yaptığı çalışmada, evde ve kurumda yaşayan yaşlıların yarısından fazlasının günlük yaşam aktivitelerinde bağımsız olduğu, her iki grupta da bireylerin yalnızlık yaşadığı ve kurumda yaşayan bireylerin yalnızlık düzeyinin evde yaşayan yaşlılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tel ve ark., 2006).

Evde bakımın olumsuz yanları

Evde bakımın da bazı olumsuz yönleri vardır.

Kişi özel yaşamına müdahale ediliyormuş duygusuna kapılabilir. Aile üzerinde artan duygusal, fiziksel ve ekonomik baskı oluşabilir. Evde sağlık bakımı verilmesi durumunda birey kendisini gerçekten hasta hissedebilir. Birey hastalığın ağırlığına ve gereksinim duyduğu evde bakım hizmetlerine bağlı olarak çevresini çok sayıda insan, alet ve malzeme ile sarılmış hissedebilir (Subaşı, 2001).

Bu nedenlerden dolayı bireyler huzurevini tercih edebilmektedir.

Evde bakımın olumsuz yanları

Aksoydan'ın (2005) yaptığı çalışmada huzurevinde yaşayan yaşlılar evde yaşayanlara göre daha düzenli beslenmektedir. Kurumlarda üç ana öğünün zamanında ve eksiksiz olarak hazırlanıp sunulması nedeni ile burada yaşayanların öğün sayılarının daha düzenli olduğu düşünülmektedir.

İlerleyen yaşla birlikte hastalıkların sıklığında da bir artış görülmektedir. Hastalıkların sıklığı kadınlarda (%79.2) erkeklere (%75) göre ve kendi evinde yaşayanlarda (%91.1) huzurevinde yaşayanlara (%70.8) göre daha fazladır.

Evde bakımın olumsuz yanları

Yaşanılan yer ile hastalık sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yaşlıların %72.2'si tanı konulmuş hastalıklar nedeni ile diyet uygulamak zorundadır. Ancak bu grubun %75.8'i diyetini tam olarak uygulamaktadır. Huzurevinde kalanlar evde yaşayanlara göre diyetini daha düzenli olarak uygulamaktadır.

Kurumlarda görevli diyetisyenlerin olmasının ve yemeklerin yaşlıların gereksinimlerine göre hazırlanmasının bu sonuçta etkili olduğu düşünülmektedir (Aksoydan, 2005).

SONUÇ OLARAK ?????

Yaşlılıkla ilgili geniş kapsamlı araştırmalar yapan ülkelere göre; çok sayıda yaşlının kurumsal hizmetleri tercih etme nedeni, güçsüzlük ve/veya muhtaçlık olmayıp yaşadıkları ortamlarda yaşamlarını sürdürebilecekleri destek hizmetlerin yetersiz ya da bulunmayışıdır.

Kurumsal hizmetlerde yaşlıların kendilerini evlerinde hissedebilecekleri mutlu ve huzurlu mekânların oluşturulmasına öncelik verilmesi görüşü ilke olarak benimsenmelidir (Pakdil, 1992).

Bu ilke ve politikaların demografik sosyoekonomik ve kültürel özellikleri ve buna bağlı olarak farklı yaşlı grupların ihtiyaç ve gereksinimlerine göre ele alınarak ülkemiz koşullarına uygulanması gerekmektedir (Durgun,1997).

Kurum bakımına eleştiriler 1

Aile dışında bir bakım biçimi olan kurum bakımı;

- Bildiği/alıştığı/hakim olduğu, kendini güvende ve özgür hissettiği, anılarıyla beraber olduğu evindeki yaşamdan vazgeçmek durumunda kalan yaşlı huzurevinde çevre denetimini göreli olarak yitirdiğinden; yeni konumunu kabullenemeyerek uyum sorunları yaşaması,
- Yaşlının ilk kez karşılaştığı farklı yaşam deneyimleri, kültürü, eğitimi ve sosyo-ekonomik koşulları olan akranlarıyla bir arada olmaktan ve ortak kullanım alanlarını paylaşmaktan kaynaklanan sorunlar yaşaması,

Kurum bakımına eleştiriler 2

* Toplumsal hayattan soyutlama riskinin çok yüksek olması,
* Aile yakınlığı, sevgisi ve ilgisinden, bedensel temaslardan yoksun kalan yaşlının öz güven duygusunun azalması dahil psikolojik ve sosyal yoksunluklar yaratması,
* Kamusal ekonomik maliyetinin yüksek olması,
* Statü kaybına uğradığını düşünen yaşlının, değişik savunma mekanizmaları geliştirerek davranış bozukluğu göstermesi,

Kurum bakımına eleştiriler 3

* Yaşlının vardiya sistemiyle çalışan görevlilerle düzenli ilişki geliştirmekte zorlanması,
* **Yaşlıların gereksinimlerinin fark edilmesinde ve sorunlarının çözümlenmesinde aksaklık ve yetersizlikler oluşması,**

Kurum bakımına eleştiriler 4

* "Ailesinin yanında / evinde olmak yaşlının yüksek yararına" olduğu halde, sosyal yardımlarla desteklenmeyip, ekonomik (yoksulluk) nedenlerle kuruma yerleştirilen yaşlının bu durumu kabullenememesi,
* **Aile ve yakınları yanında bakılamayacak durumda olan, ihmal, istismar, kötü muameleye maruz kalan, toplumun yaygın ve geçerli ahlak kurallarına aykırılığı olan yaşlıların aynı bina içinde bakılmasından kaynaklanan sorunlar yaşanması gibi nedenlerle eleştiriliyor.**

ÖNERİLER 1

* Toplumda huzurevleri konusundaki genel olumsuz algı yaşlı bireyi ailesine yönlendirmektedir, bir anlamda ailesine bağımlı kılmaktadır. Bunu engellemek için var olan farklı bakım modeller incelenmeli ve sistemle bütünleştirilmelidir.
* Yaşanan alanlar ve konutlarda; yaşlıların bireysel tercihleri göz önüne alınarak toplum içinde kendi ortamlarında yaşamasının teşvik edilmesi gerekmektedir.

ÖNERİLER 2

* **Yaşlının bakımını sağlayan ailelerin desteklenmesi ve sosyal yardım sağlanması gereklidir.**
* Sosyal yardımlar sadece nakdi yardımlarla kalmamalı, yaşlıların yaşamını, sağlık ve sosyal durumlarını güçlendirecek düzeyde olmalıdır.
* Yaşlılara yönelik maddi destek (parasal yardım) aktarım yerine destek sistemi tercih edilmelidir.
* Haneye giren paranın yaşlının bakımı dışındaki ihtiyaçlara harcanarak tüketilmesi engellenmelidir. Aksi halde verilen maddi desteğin devlet tarafından izlenmesi ve denetlenmesi zorlaşacaktır.

ÖNERİLER 3

* Evde yaşlı bakım hizmeti verebilecek bireylerin eğitilmesi ve istihdamına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
* Geriatri/ gerontoloji hemşireleri yetiştirilmeli, yüksek lisans programları açılmalı….

ÖNERİLER 4

Yaşlı ailelere', 'yalnız yaşayan yaşlıya' ve 'yaşlısının bakımını sağlayan ailelere' yönelik bir hizmet yelpazesinin geliştirilmesi gerekmektedir.

- **Hizmet yelpazesinde**

yaşlı dayanışma merkezleri,
gündüz bakım evleri,
gündüz bakım ve rehabilitasyon merkezleri,
gönüllü aile,
yaşlı apartmanı,
yaşlı köyü (içinde sağlık merkezi olan)
kısa süreli haftalık tam bakım uygulamaları,
cep huzurevleri
evde destek hizmetleri (evde yardım, evde takip hizmetleri, ev sağlık hizmetleri, sürekli bakım, evlere yemek servisi, telefonla yardım servisi ve evlere bakım-onarım hizmeti gibi) gerekmektedir.

SON OLARAK???

- **Dünyada BLUE ZONE (Mavi Bölge) denilen ve Yunanistan, Japonya, Sardinya Adası, Loma Linda ve Kosta Rika'yı kapsayan beş bölgede insanların daha uzun yaşadığı söyleniyor.**
- **Peki bizim ülkemizin 'Mavi Bölgesi' nereleri kapsıyor? Hangi bölge, il ya da ilçelerde insanlar daha uzun yaşıyor?**

- Tufan tarafından yürütülen 2017 yılı Gerontoloji Atlası araştırmasına göre 10 yer belirlendi. Yaşlılıkta yaşanılacak yer kriterleri, örneğin doğal çevre, sağlık memnuniyeti veya sosyal çevreye katılım gibi çeşitli kriterlerden oluşuyor.

- Bunlar Rize-Çamlıhemşin, Çanakkale, Ordu-Gölköy, Afyon-Dinar, Sinop-Gerze, Artvin, İzmir-Urla, Kayseri-Develi, Bursa ve Aydın-Bozdoğan.

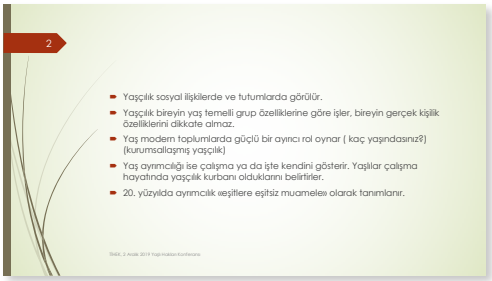
- SAĞLIKLI VE HUZURLU BİR YAŞLILIK İÇİN……

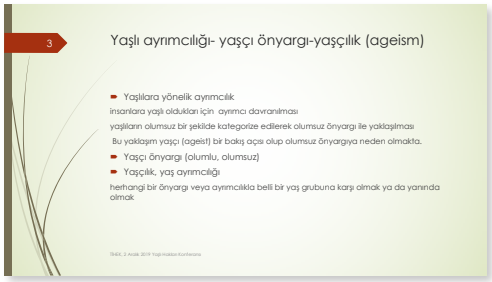

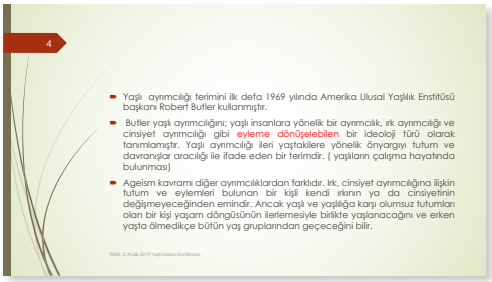
DİNLEDİĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM

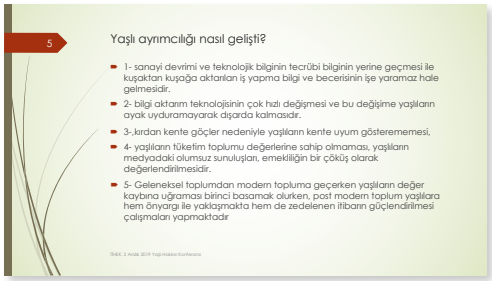
EK 5

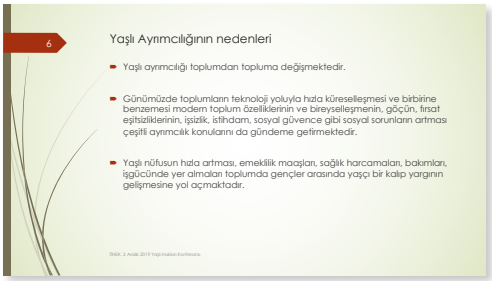

1
Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık
Prof. Dr. Ayşe Canatan
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
ayse.canatan@hbv.edu.tr

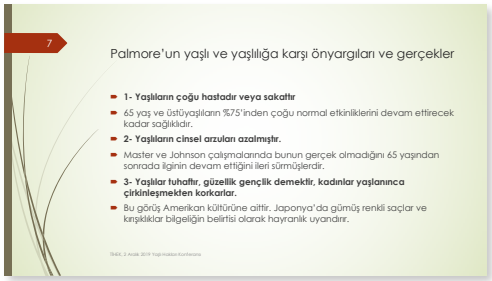

2
Yaşçılık sosyal ilişkilerde ve tutumlarda görülür.
Yaşçılık bireyin yaş temelli grup özelliklerine göre işler, bireyin gerçek kişilik özelliklerini dikkate almaz.
Yaş modern toplumlarda güçlü bir ayrıcı rol oynar (kaç yaşındasınız?) (kurumsallaşmış yaşçılık)
Yaş ayrımcılığı ise çalışma ya da işte kendini gösterir. Yaşlılar çalışma hayatında yaşçılık kurbanı olduklarını belirtirler.
20. yüzyılda ayrımcılık eşitlere eşitsiz muamele» olarak tanımlanır.

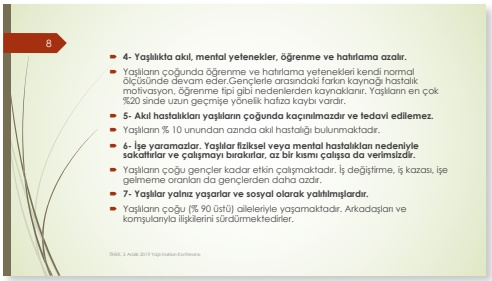

3
Yaşlı ayrımcılığı- yaşçı önyargı-yaşçılık (ageism)
Yaşlılara yönelik ayrımcılık
İnsanlara yaşlı oldukları için ayrımcı davranılması
yaşlıların olumsuz bir şekilde kategorize edilerek olumsuz önyargı ile yaklaşılması
Bu yaklaşım yaşçı (ageist) bir bakış açısı olup olumsuz önyargıya neden olmakta.
Yaşçı önyargı (olumlu, olumsuz)
Yaşçılık, yaş ayrımcılığı
herhangi bir önyargı veya ayrımcılıkla belli bir yaş grubuna karşı olmak ya da yanında olmak

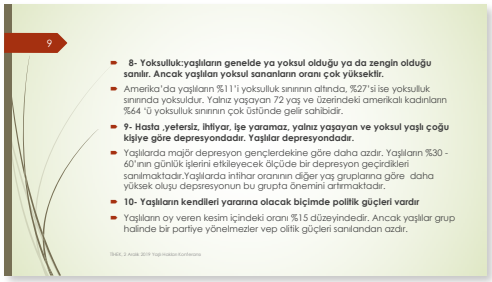

4
Yaşlı ayrımcılığı terimini ilk defa 1969 yılında Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanı Robert Butler kullanmıştır.
Butler yaşlı ayrımcılığını; yaşlı insanlara yönelik bir ayrımcılık, ırk ayrımcılığı ve cinsiyet ayrımcılığı gibi eyleme dönüşelebilen bir ideoloji türü olarak tanımlamıştır. Yaşlı ayrımcılığı ileri yaştakilere yönelik önyargıyı tutum ve davranışlar aracılığı ile ifade eden bir terimdir. (yaşlıların çalışma hayatında bulunması)
Ageism kavramı diğer ayrımcılıklardan farklıdır. Irk, cinsiyet ayrımcılığına ilişkin tutum ve eylemleri bulunan bir kişi kendi ırkının ya da cinsiyetinin değişmeyeceğinden emindir. Ancak yaşlı ve yaşlılığa karşı olumsuz tutumları olan bir kişi yaşam döngüsünün ilerlemesiyle birlikte yaşlanacağını ve erken yaşta ölmedikçe bütün yaş gruplarından geçeceğini bilir.

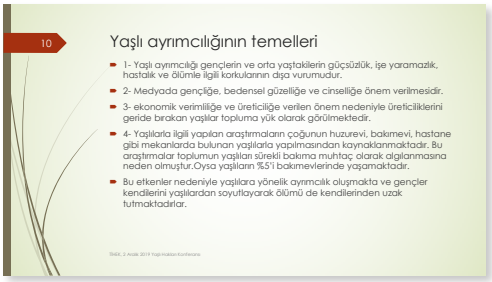

5
Yaşlı ayrımcılığı nasıl gelişti?
1- sanayi devrimi ve teknolojik bilginin tecrübi bilginin yerine geçmesi ile kuşaktan kuşağa aktarılan iş yapma bilgi ve becerisinin işe yaramaz hale gelmesidir.
2- bilgi aktarım teknolojisinin çok hızlı değişmesi ve bu değişime yaşlıların ayak uyduramayarak dışarda kalmasıdır.
3-,kırdan kente göçler nedeniyle yaşlıların kente uyum gösterememesi,
4- yaşlıların tüketim toplumu değerlerine sahip olmaması, yaşlıların medyadaki olumsuz sunuluşları, emekliliğin bir çöküş olarak değerlendirilmesidir.
5- Geleneksel toplumdan modern topluma geçerken yaşlıların değer kaybına uğraması birinci basamak olurken, post modern toplum yaşlılara hem önyargı ile yaklaşmakta hem de zedelenen itibarını güçlendirilmesi çalışmaları yapmaktadır

6
Yaşlı Ayrımcılığının nedenleri
Yaşlı ayrımcılığı toplumdan topluma değişmektedir.
Günümüzde toplumların teknoloji yoluyla hızla küreselleşmesi ve birbirine benzemesi modern toplum özelliklerinin ve bireyselleşmenin, göçün, fırsat eşitsizliklerinin, işsizlik, istihdam, sosyal güvence gibi sosyal sorunların artması çeşitli ayrımcılık konularını da gündeme getirmektedir.
Yaşlı nüfusun hızla artması, emeklilik maaşları, sağlık harcamaları, bakımları, işgücünde yer almaları toplumda gençler arasında yaşçı bir kalıp yargının gelişmesine yol açmaktadır.

7
Palmore'un yaşlı ve yaşlılığa karşı önyargıları ve gerçekler
1- Yaşlıların çoğu hastadır veya sakattır
65 yaş ve üstüyaşlıların %75'inden çoğu normal etkinliklerini devam ettirecek kadar sağlıklıdır.
2- Yaşlıların cinsel arzuları azalmıştır.
Master ve Johnson çalışmalarında bunun gerçek olmadığını 65 yaşından sonrada ilginin devam ettiğini ileri sürmüşlerdir.
3- Yaşlılar tuhaftır, güzellik gençlik demektir, kadınlar yaşlanınca çirkinleşmekten korkarlar.
Bu görüş Amerikan kültürüne aittir. Japonya'da gümüş renkli saçlar ve kırışıklıklar bilgeliğin belirtisi olarak hayranlık uyandırır.
TİHEK, 2 Aralık 2019 Yaşlı Hakları Konferansı

8
4- Yaşlılıkta akıl, mental yetenekler, öğrenme ve hatırlama azalır.
Yaşlıların çoğunda öğrenme ve hatırlama yetenekleri kendi normal ölçüsünde devam eder.Gençlerle arasındaki farkın kaynağı hastalık motivasyon, öğrenme tipi gibi nedenlerden kaynaklanır. Yaşlıların en çok %20 sinde uzun geçmişe yönelik hafıza kaybı vardır.
5- Akıl hastalıkları yaşlıların çoğunda kaçınılmazdır ve tedavi edilemez.
Yaşlıların % 10 unundan aznda akıl hastalığı bulunmaktadır.
6- İşe yaramazlar. Yaşlılar fiziksel veya mental hastalıkları nedeniyle sakatlıklar ve çalışmayı bırakırlar, az bir kısmı çalışsa da verimsizdir.
Yaşlıların çoğu gençler kadar etkin çalışmaktadır. İş değiştirme, iş kazası, işe gelmeme oranları da gençlerden daha azdır.
7- Yaşlılar yalnız yaşarlar ve sosyal olarak yalıtılmışlardır.
Yaşlıların çoğu (% 90 üstü) aileleriyle yaşamaktadır. Arkadaşları ve komşularıyla ilişkilerini sürdürmektedirler.
TİHEK, 2 Aralık 2019 Yaşlı Hakları Konferansı

9
8- Yoksulluk:yaşlıların genelde ya yoksul olduğu ya da zengin olduğu sanılır. Ancak yaşlıları yoksul sananların oranı çok yüksektir.
Amerika'da yaşlıların %11'i yoksulluk sınırının altında, %27'si ise yoksulluk sınırında yoksuldur. Yalnız yaşayan 72 yaş ve üzerindeki amerikalı kadınların %64 'ü yoksulluk sınırının çok üstünde gelir sahibidir.
9- Hasta ,yetersiz, ihtiyar, işe yaramaz, yalnız yaşayan ve yoksul yaşlı çoğu kişiye göre depresyondadır. Yaşlılar depresyondadır.
Yaşlılarda majör depresyon gençlerdekine göre daha azdır. Yaşlıların %30 - 60'ının günlük işlerini etkileyecek ölçüde bir depresyon geçirdikleri sanılmaktadır.Yaşlılarda intihar oranının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek oluşu depresyonun bu grupta önemini artırmaktadır.
10- Yaşlıların kendileri yararına olacak biçimde politik güçleri vardır
Yaşlıların oy veren kesim içindeki oranı %15 düzeyindedir. Ancak yaşlılar grup halinde bir partiye yönelmezler vep olitik güçleri sanılandan azdır.
TİHEK, 2 Aralık 2019 Yaşlı Hakları Konferansı

10
Yaşlı ayrımcılığının temelleri
1- Yaşlı ayrımcılığı gençlerin ve orta yaştakilerin güçsüzlük, işe yaramazlık, hastalık ve ölümle ilgili korkularının dışa vurumudur.
2- Medyada gençliğe, bedensel güzelliğe ve cinselliğe önem verilmesidir.
3- ekonomik verimliliğe ve üreticiliğe verilen önem nedeniyle üreticiliklerini geride bırakan yaşlılar topluma yük olarak görülmektedir.
4- Yaşlılarla ilgili yapılan araştırmaların çoğunun huzurevi, bakımevi, hastane gibi mekanlarda bulunan yaşlılarla yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bu araştırmalar toplumun yaşlıları sürekli bakıma muhtaç olarak algılanmasına neden olmuştur.Oysa yaşlıların %5'i bakımevlerinde yaşamaktadır.
Bu etkenler nedeniyle yaşlılara yönelik ayrımcılık oluşmakta ve gençler kendilerini yaşlılardan soyutlayarak ölümü de kendilerinden uzak tutmaktadırlar.
TİHEK, 2 Aralık 2019 Yaşlı Hakları Konferansı

11
Dinlediğiniz için Teşekkür ederim.
TİHEK, 2 Aralık 2019 Yaşlı Hakları Konferansı

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00

www.tihek.gov.tr

/tihekkurumsal /tihek_kurumsal /tihekkurumsal /tihekkurumsal